

## Golden State Realty

**JASSI GILL**  
Broker/Owner

Listing and Selling Homes  
From San Jose to Sacramento

**Ph:510-304-9292**  
**Refinance Now**  
**@ZERO COST**  
Call Sukhi Gill:510-207-9067  
CA DRE Lic.#01180969



CA DRE#00966763

**Travelopod**

Discounted Flights To INDIA

ਇੰਡੀਆ ਜਾਣ ਲਈ ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਵਸਤੇ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ:

**SALE: \$350 OFF**

For Special Sale Fares  
**Call Now: 1-800-674-3868**  
5\* Ratings & 24x7 Service

**EXTRA \$50 OFF with Promo Code: FLY50**  
**HURRY! Book Now & Save Big on Your Flights to India!**



**Certified Insurance Agent**

**Global Green**  
INSURANCE AGENCY



ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ  
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

**ਫੋਨ:510-487-1000**

**MANN@GGIABA.COM**

**Mann Insurance Brokers Inc.**

4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587



Gurcharan Singh Mann

Twenty-Fifth Year of Publication

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ

Price 50¢

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

Email:punjabtimes1@gmail.com

www.punjabtimesusa.com

# ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 26, Issue 16; April 19, 2025

20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

## ਮੁੜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਘਟੀਆਂ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

## ਸਰਕਾਰੀ ਬੈਂਕ ਨੂੰ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦਾ ਚੁਨਾ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੋਕਸੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ 'ਬੋਗਸ ਭਰਤੀ' ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੁੜ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਭਰਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਭਰਤੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਰਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਹੋਣਗੇ? ਕੀ ਇਸ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕੁੰਨ ਤੇ ਨੇਤਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨਗੇ ਜਾਂ ਇਕ ਨਵਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ



ਬਣਾਉਣਗੇ। ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆਉਣਗੇ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਮਾਲਵਾ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਣਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲਈ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਚ ਬਹੁਕੋਨੀ ਲੜਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਖਬੀਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ।

## ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਦਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਤੱਕ ਚੱਲੇ ਡੈਲੀਗੇਟਸ ਇਜਲਾਸ 'ਚ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਨੇ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦਾ ਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਤਾਈਦ ਮਨੀਦ ਮਹੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਅਫਸਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਰਣੀਕੇ ਨੇ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ 'ਚ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਮਤੇ 'ਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗੜਗੱਜ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ 2 ਦਸੰਬਰ 2024 ਨੂੰ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੋਂ 'ਫਖਰ-ਏ-ਕੌਮ' ਖਿਤਾਬ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਿਤਾਬ ਸਵ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਬਰਸੀ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਲੰਬੀ ਵਿਚ ਮਨਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈਡਕੁਆਰਟਰਾਂ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਪਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ 'ਚ ਸੁਖਬੀਰ ਨੇ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 2027 'ਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਮੁੜ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਕਰ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਜੁੱਟ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਾ ਕੋਈ ਗੈਂਗਸਟਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਤਸਕਰ।

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 'ਤੇ)

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:ਸਰਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨੈਸ਼ਨਲ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਲੱਗਪਗ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੁਨਾ ਲਾ ਕੇ ਸਾਲ 2018 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਰਤਨ ਅਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਦੇ ਦਿੱਗਜ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਰਹੇ ਮੇਹਲ ਚੋਕਸੀ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਐਂਟੀਗੁਆ ਅਤੇ ਬਾਰਬਡੋਸ 'ਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੋਕਸੀ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੇ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਇਲਾਜ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।



ਚੋਕਸੀ ਦੀ ਹਰ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਹੀ ਭਾਰਤੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹਵਾਲਗੀ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਵਿਚਾਲੇ ਕਾਫੀ ਪੁਰਾਣਾ ਹਵਾਲਗੀ ਸਮਝੌਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚੋਕਸੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੀ ਫੈਡਰਲ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਆਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਚੋਕਸੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਚੋਕਸੀ ਬੈਲਜੀਅਮ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਲਈ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਸੀ। ਉਥੇ

ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਈਡੀ ਅਤੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਚੋਕਸੀ ਬੈਲਜੀਅਮ 'ਚ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਬੈਲਜੀਅਮ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੰਨ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਈਡੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਦਾਖਲ ਇਕ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦਾਖਲ ਇਕ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਚੋਕਸੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ 'ਚ ਕਹੀ ਸੀ। ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਵੀ ਖਬਰਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਬੈਲਜੀਅਮ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੋਕਸੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸਾਲ 2021 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਦਲ ਨੂੰ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਕੈਰੋਬਿਆਈ ਦੇਸ਼ ਡੋਮੀਨਿਕਾ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਬਣੇ ਸਨ ਕਿ ਚੋਕਸੀ ਦੀ ਹਵਾਲਗੀ ਬਹੁਤ ਸੰਭਵ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਝਮੇਲੇ 'ਚ ਫਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਦਲ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ ਸੀ।

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 'ਤੇ)

## GOLDEN STATE REALTY

"Realtor You Can Trust"  
CRE Group Inc.

\* ਘਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ  
ਹੋਰ ਕਾਮਰਸ਼ੀਅਲ  
ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਖਰੀਦਣ  
ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ  
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:  
ਫੋਨ:  
**916-612-5773**



**Sam Chahal MBA**  
Sohanpreet Singh  
Realtor - Lic# 01504071

Contact for Real Estate  
and Mortgage Needs

P: 916-612-5773  
E: Samchahal@hotmail.com



**Raja SWEETS & CATERING**  
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS  
ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਫੋਰੀਨ ਦੇ ਵਾਸਤਾਵਾਂ

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਬਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਵੀ  
ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

- |                         |                           |                             |
|-------------------------|---------------------------|-----------------------------|
| <b>Items Serving:</b>   | <b>Catering Services:</b> | <b>Additional Services:</b> |
| • All kinds of Sweets   | • Wedding Ceremonies      | • Warmers                   |
| • Snacks & Food         | • Receptions              | • Chaffing Dishes           |
| • Chaat & Tikki Stall   | • Birthday Parties        | • China & Silverware        |
| • Pani Puri Stall       | • Religious Gatherings    | • Linen Rental              |
| • Bhel Puri / Pav Bhaji | • Corporate Events        | • Waiters & Bartenders      |
| • Falooda Kulfi         | • Picnics / Bar-b-que     |                             |

Toll Free 1-866-FOR-RAJA  
www.rajasweets.com  
msbains@rajasweets.com

**Fresh Sweets, Snacks & Food**  
Catering with Portable Tandoor  
for up to 10000 guests  
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

**Raja Sweets & Indian Cuisine** 31053 Alvarado Blvd., Union City CA 94087  
Ph. (510) 489-9130 Fax (510) 489-9111

**Raja Indian Cuisine & Bar** 1275 W. Winston Ave., Hayward CA 94542  
Ph. (510) 264-5330 Fax (510) 264-5345  
Call Makhan Bains or Ravinder Singh For Your Next Party  
**1-866-FOR-RAJA (367-7252)**  
www.RajaSweets.com

## GLOBAL TRUCK PERMITS

18 years of  
experience



## Services

- We do Same day  
IRP Plates
- Truck Permits
- New company
- Truck ELD
- Trucking compliance



Rajinder Singh

159 D'Arcy Pkwy, Lathrop, CA 95330

**Phone: 209 636 0880**

## ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਵਾਂਗ ਨੇ: ਚਰਨਜੀਤ ਚੰਨੀ

**ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫ:** ਬਾਬਾ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਵਸ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਵੇਰਕਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਜੀਟੀ ਰੋਡ ਫੋਰਟ ਸਥਿਤ ਪੋਲੀਟੈਕਨਿਕਲ ਕਾਲਜ ਰੋਡ ਵਿਖੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੈਲੀ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਇੰਚਾਰਜ ਪਵਨ ਖੇਤਾ, ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ, ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ, ਸਾਂਸਦ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤੀ, ਜੁਗਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੈਣੀ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਪੁੱਧੂ, ਸਾਬਕਾ ਸੀਨੀਅਰ ਡਿਪਟੀ ਮੇਅਰ ਰਮਨ ਬਖਸ਼ੀ, ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦਿਨੇਸ਼ ਬੱਸੀ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤੀ, ਭਗਵੰਤ ਪਾਲ ਸੱਚਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਯੂਥ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਕੁਮਾਰ, ਕੌਂਸਲਰ ਰਫ਼ਾਤ ਸਿੰਘ ਖਿਆਲਾ, ਰਮਨ ਰੰਮੀ, ਸਤੀਸ਼ ਬੱਲੂ, ਸਵਰਾਜ ਢਿੱਲੋਂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਡਾਲੀ, ਧਰਮਜੀਤ ਬੋਬੀ, ਸੋਨੂੰ ਦੱਤੀ, ਅਜੈਪਾਲ ਰੰਧਾਵਾ ਅਟਾਰੀ ਹਲਕਾ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਡਾ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਵੇਰਕਾ, ਸਾਂਸਦ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਨੀਲ ਦੱਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਇਕ ਨਿਆਂਕਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖ ਕੇ ਦਲਿਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਿਆ ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ

ਸਾਲ, ਗਿਆਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਛੇਤਛਾਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਭਾਰਤ 16ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਅਤੇ ਪਵਨ ਖੇਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੀ ਨੇ



ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਅਤੇ ਗਿਆਨ, ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਦੀ ਮਸ਼ਾਲ ਜਗਾਈ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਨਾ ਕਿ ਜਾਤ ਜਾਂ ਵਰਗ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆ ਜਾਵੇ। ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟਿੱਪਣੀ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਚੰਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਭੀਮ ਰਾਓ

ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਵਾਂਗ ਹਨ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਭੀਮ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਨਾ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਭਾਈਚਾਰਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੰਕਾਰੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਚੋਰੀ, ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੂਟ, ਗੈਂਗਸਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਗੁਨੇਡ ਹਮਲੇ ਆਮ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲੋਕ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਜਾ ਵਤਿੰਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

## ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖਣ 'ਤੇ 3 ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

**ਜਲੰਧਰ:** ਨਕੋਦਰ 'ਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖਣ ਤੇ ਪੋਸਟਰ ਚਿਪਕਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੇਰ ਰਾਤ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬੀਰ ਸੁਖਪਾਲ, ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਾਰਤਿਕ ਵਾਸੀ ਨਕੋਦਰ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 19-19 ਸਾਲ ਹੈ। ਬੀਰ ਸੁਖਪਾਲ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਤੇ ਕਾਰਤਿਕ ਡੀਏਵੀ ਕਾਲਜ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੀਏ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਆਨਲਾਈਨ ਸੇਲ-ਪ੍ਰੋਚੇਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਲਕਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਚੇਰੇ ਭਰਾ ਜਸਕਰਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਐੱਸਐੱਸਪੀ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਐੱਸਐੱਸਪੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਨੂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਝੰਡੇ ਤੇ ਪੋਸਟਰ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਬਲਕਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਸਕਰਨਪ੍ਰੀਤ ਰਾਹੀਂ ਨਕੋਦਰ 'ਚ 13-14 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਿਖਵਾਏ ਤੇ ਪੋਸਟਰ ਚਿਪਕਾਏ ਸਨ।

## ਟਰੰਪ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰੀਅਤਾ ਘਟੀ

**ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ:** ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਅਰਬ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਮੁਦਰਾ ਪਸਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਲੋਕਪ੍ਰੀਤਾ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ ਹੈ। 58 ਫੀਸਦੀ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੇ ਦਰਅਮਦ ਬਾਰੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਟੈਰਿਫ਼ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਬੀ. ਐਸ. ਨਿਊਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ 2410 ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਹੈ। ਅਰਬ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ 44 ਫੀਸਦੀ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਦ ਕਿ ਮੁਦਰਾ ਪਸਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕੇਵਲ 40 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਾਮੀ ਭਰੀ ਹੈ। 30 ਮਾਰਚ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰ 4 ਫੀਸਦੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰੀਤਾ ਡਿੱਗ ਕੇ 47 ਫੀਸਦੀ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਮਾਰਚ ਵਿਚ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੇ ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ 53 ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ 91 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਜੋ ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਕੋਲ ਟੈਰਿਫ਼ ਤੇ ਵਪਾਰ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਕੇਵਲ 43 ਫੀਸਦੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

## ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ

**ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ:** ਵਿਸਕਾਸਿਨ ਵਿਚ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਵਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਵਿੱਤੀ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਐੱਫ. ਬੀ. ਆਈ. ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਬਾਲਗ ਨੌਜਵਾਨ 17 ਸਾਲਾ ਨਿਕਿਤਾ ਕੈਸਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤਾਤਿਆਨਾ ਕੈਸਪ (35) ਤੇ ਮਤਰੇਏ ਪਿਤਾ ਡੋਨਾਲਡ ਮੇਅਰ (51) ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵੇਕੇਸ਼ਾ ਸਥਿਤ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਉਂਟੀ ਸ਼ੈਰਿਫ ਨੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਤੈਅ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਹਿਲਾ ਦਰਜਾ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

## Singh Tax & Accounting Services LLC.

### SINGH AUTO & HOME INSURANCE

Individual & Business Tax related Services

**ਸੇਵਾਵਾਂ:** \*ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰੇਕ ਸੇਵਾ ਜਿਵੇਂ, ਟੈਕਸ ਫਾਈਲਿੰਗ, ਟੈਕਸ ਪਲਾਨਿੰਗ ਅਤੇ ਆਈਆਰਐਸ ਐਂਡਿਟ (ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਬਿਜ਼ਨਸ) ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

\* ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਭਰ ਵਿਚ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

**Ph: 248-982-2036**

**Office Locations**

**Michigan:**  
36167 Ford Rd. Westland, MI 48185  
**Minnesota:**  
6043 Hudson Rd, Suite#399A  
Woodbury, Minnesota 55125

**Email: STS2021@SinghTaxServices.com;**  
**www.SinghTaxServices.com**



**Mohan Singh MST**  
IRS Enrolled agent,  
Insurance Agent-  
Casualty & Property  
Notary Public

## Homeopathicvibes

### Harminder Singh Gill

Homeopathic Consultant and Practitioner



**D.H.M.S; B.C.I.H**

(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

**Now we have two locations:**

**940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087**

**39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs), Fremont, CA 94538**

We also do Virtual appointments for long distance patients.

**Ph: (408) 737-7100**

**www.homeopathicvibes.com**

**We sell and ship homeopathic remedies through out North America.**

## ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ



ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

**ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ**

**SAME DAY**

ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ  
ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।

ਹੁਣ ਅਸੀਂ

**DPF Cleaning ਅਤੇ Baking**  
ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

**STOCKTON ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ**

ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ **ALIGNMENT SHOP**

• 3 Axle Alignment \$199

• Trailer Alignment \$150

**Grand Opening**

**Special Price for Truck Wash**

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ  
ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ **STOCKTON** ਵਿਚ  
**HIGHWAY 4 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ**  
1950 E Miner Ave.  
Stockton, CA 95205

**Ph: 209.982.9996**

**FAX: 209.982.9997**

**www.globalmultiservices.com**

**info@globalmultiservices.com**

## REPAIR SHOP

ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

**TEL: 209.547.9210**

**FAX: 209.547.9211**

## REGISTRATION SERVICES

ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

**TEL: 209.982.9996**

**FAX: 209.982.9997**




**Manpreet S. Bains**

## Personal Injury and Wrongful Death Attorneys

### Case Results\*

**\$10 MILLION**

Motorcycle vs. Truck Collision

**\$8 MILLION**

Wrongful Death

**\$5.25 MILLION**

Traumatic Brain Injury

**\$1.1 MILLION**

Burn Injury

**\$1.1 MILLION**

Pedestrian vs. Motor Vehicle Collision

\*Past Performance  
Not a Guarantee of Future Results

Offices in San Francisco and Union City



**WILLIAM E. WEISS**  
Of Counsel

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made

**CONTACT US AT:**

Phone: (510) 474-0028 • E-mail: [info@thebainsfirm.com](mailto:info@thebainsfirm.com)

[www.thebainsfirm.com](http://www.thebainsfirm.com)

**ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਕੇ ਥੱਕ ਚੁਕੇ ਹੋ?  
ਹੋਮਿਓਪੈਥੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਜਮਾ ਕੇ ਦੇਖੋ**

**Gurdip Singh Sandhu DHMS, BAMS**  
**HOMEOPATHIC NATURAL MEDICINES**

**When Tired of all Treatments, For any Disease,  
At any Age, Try Alternative Treatment**



Gurdip Singh Sandhu

**Homeopathic Ayurvedic  
Consultant/Physician Since  
1973**

**DHMS-Gold medalist,  
Ex-Prof, Principal, &  
CMO Medical  
Colleges/Hospitals in  
India**

**Ph: (408) 687-1899  
(925) 557-9093**

Email: [Homeomdicine@yahoo.com](mailto:Homeomdicine@yahoo.com)  
Website: [www.Homeopathyatoz.com](http://www.Homeopathyatoz.com)

7021 Village Parkway, Dublin, CA 94568  
Practice under provision of Act S8\_577  
State of CA




**Sistar Mortgage**  
A Nationwide Lender

Corporate NMLS# 48434  
AZ License# BK-0945946

**Balbir (Bill) Grewal**  
MORTGAGE LOAN OFFICER  
NMLS# 353442

**Over 2 Decades of experience providing high level  
servicing for new and experienced borrowers!**

**Residential and Commercial Loans**  
Available in Most States!

**Special loan programs for:**

- Jumbo Loans
- Self Employed and with a work permit
- Business loans with or without property

**(734) 330-8859**  
[balbir.grewal@sistarmortgage.com](mailto:balbir.grewal@sistarmortgage.com)  
[balbirgrewal@sistarmortgage.com](mailto:balbirgrewal@sistarmortgage.com)  
<https://www.nmlsconsumeraccess.org>

# Matrimonials

## ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Prajapat, Sikh girl Oct-95, 5' 3". Masters in Computers, working on H1-B Visa. Required equally qualified boy. Send biodata at Mob- +17324076683 and +91-78140-94986 or Email: [bhagatsingh.91@gmail.com](mailto:bhagatsingh.91@gmail.com)

15-18

Jatt Sikh family seeking a suitable match for their USA citizen girl 30, 5'5". Girl is working as a Dentist. Entire family is in the USA. Seeking a Doctor or engineer match from the USA. Jatt Sikh should be preferred. Please contact us at: 773-679-5664

## ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jatt Sikh family seeking a match for their Gursikh son, born in America. He is 22 years old, 6ft tall and wears a Turban. He did study in computer science and working as a Software Engineer. He has property both in America and India. Seeking a nice girl that enjoys family and lives in USA. He has no siblings. Please contact us at: 206-208-4064 or E-Mail at [gursikhjatt@gmail.com](mailto:gursikhjatt@gmail.com)

16-19

Jatt Sikh Family seeking bride for their son, 25, 6'1" Amritdhari. Currently on work permit in Surrey, Canada. Working as electrician apprentice. Brother well settled in USA. Please contact us at: 847-660-9644

16-19

ਜੱਟ ਸਿੱਖ 47, 5'10" ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ, ਸ਼ਹਿਰੀ, ਖਾਨਦਾਨੀ, ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਵਿੱਚ ਹੋਲਡਰ ਲੜਕੇ ਲਈ ਸਾਥ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਤਲਾਕਸੂਦਾ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ। ਵੱਡਾ ਭਰਾ USA ਸਿਟੀਜ਼ਨ। ਚਾਹਵਾਨ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 484-219-4922 ਜਾਂ ਈ-ਮੇਲ [baljitrandhawa0001@gmail.com](mailto:baljitrandhawa0001@gmail.com) 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

14-17

Ramgarhia Family seeks a suitable match for their USA Born and Raised 30 year 5'6.5" Gursikh Boy, PhD. Girl should be Gursikh and educated. Caste no bar. If you are interested please call us at 224-422-4773.

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਸਿੱਧੂ, ਉਮਰ 28 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'9", ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ, ਯੂ.ਐੱਸ.ਏ. ਵਿੱਚ ਜਾਰਜੀਆ ਯੀਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ 'ਤੇ ਪੀਐਚ.ਡੀ ਕਰ ਰਹੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬਠਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਦਸ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ, ਕੋਈ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਨਹੀਂ। ਚਾਹਵਾਨ ਵੂਟਸਐਪ ਨੰਬਰ (706) 206-2516 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ।

13-16

Jatt Sikh SF Bay Area family seeking bride for their USA born Son 24, 5'10". Our Son wears a turban and keeps his hair. He has a BS and MS in Computer Science and is well settled in his profession. Beyond education, girl must have a joint family-oriented mindset with good moral family values. Please Contact ph: 510 861 6491 or email: [pgrrealty@gmail.com](mailto:pgrrealty@gmail.com)

**WE HELP YOU WITH**  
**RESIDENTIAL REAL ESTATE.**  
**COMMERCIAL REAL ESTATE.**  
**HOME. AUTO. LIFE. BUSINESS.**  
**WORKERS COMP. INSURANCE.**

PHONE: (248) 458-2050  
EMAIL: [ADMIN@THESOHIGROUP.COM](mailto:ADMIN@THESOHIGROUP.COM)

**THE SOHI GROUP**  
REALTY • INSURANCE • INVESTMENTS • CAPITAL



Jas Sohi  
Principal

Jaz Sohi  
Principal

**ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:**  
**847-359-0746**

ਨਿਰਵਿਘਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ 26ਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ (ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 2000-2025)

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ, ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਅਯੋਧਿਆ ਸਲਵਾਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 26ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ

**‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ’**

17 ਮਈ 2025 ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮੀ 6:00 ਵਜੇ

**Atlantis Banquets**

1273 N. Rand Road,  
Arlington Heights, IL 60004

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ



ਅਮਰਜੀਤ ਚੌਡਸਾ



ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ



ਹਰਮਨ ਬਿੰਦ



ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ

ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ



ਲਖਵੀਰ ਚੌਡਸਾ



ਪਾਲਾ ਸ਼ੇਰਮਾਰ



ਲਵ ਮਿਨਹਾਸ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ



ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ  
ਗਰੇਵਾਲ



ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ  
ਸਿੰਘ



ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ  
ਢਿੱਲੋਂ



ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ  
ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ



ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ  
ਭੱਠਲ



ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ  
ਕਲੇਰ



ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ  
ਗਰੇਵਾਲ



ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ  
ਸਾਹੀ



ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ  
ਦਰੜ



ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ  
ਭੂਰਾ



ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਸੁਨੇਜ਼



ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ  
ਪੁੰਨ



ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਵਾਲੀਆ



ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ  
(ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਠ)



ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ  
ਧਾਲੀਵਾਲ



ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਮੰਡੇਰ



ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ  
ਸਪਰਿਗਵੀਲਡ



ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ  
ਮੁਲਤਾਨੀ



ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਧਾਲੀਵਾਲ



ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ  
ਜੌੜਾ



ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ  
ਸੰਘਾ



ਜਸਵੀਰ ਕੌਰ  
ਢਿੱਲੋਂ



ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ  
ਥਾਂਦੀ



ਡਾ. ਨਵਦੀਪ  
ਕੌਰ ਸੰਧੂ



ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ  
(ਨਿੱਕੀ) ਸੇਰੋ



ਹਰਵਿੰਦਰ ਪਾਲ  
ਸਿੰਘ ਲੈਲ



ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ  
ਚੌਡਸਾ



ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ  
ਟਿਵਾਣਾ



ਸੁਖਮੇਲ ਸਿੰਘ  
ਅਟਵਾਲ



ਸ. ਹੈਪੀ ਸਿੰਘ  
ਹੀਰ



ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ  
ਗਾਖਲ



ਜੱਸੀ ਗਿੱਲ

# PUNJAB TIMES NIGHT 2025

## ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ



ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ  
(ਚੀਫ਼ ਗੈਸਟ)



ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਦਿਲਗੀਰ  
(ਸਿੱਖ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ)



ਇਕਬਾਲ ਮਾਹਲ  
(ਟੀ.ਵੀ. ਪ੍ਰਸਨੈਲਿਟੀ)



ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਬੀਰ



ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ  
ਗੁਰਾਇਆ



ਦਵੀ ਦਵਿੰਦਰ  
(ਸੰਪਾਦਕ:  
ਸਪੇਕਸਮੈਨ)



ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ  
(ਮੁਖੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ  
ਵਿਭਾਗ)

## ਸਾਡੇ ਸਪਾਂਸਰ



ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ



ਜਸਮੀਰ ਸਿੰਘ



ਮੱਖਣ ਬੈਂਸ



ਰਜਿੰਦਰ ਟਾਂਡਾ



ਗੁਰਚਰਨ ਮਾਨ



ਸੈਮ ਚਾਹਲ



ਕੁਲਵਿੰਦਰ



ਜਗਜੀਤ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ



ਡਾ. ਦਲਬੀਰ ਪੰਨੂ



ਹਰਵਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ



ਡਾਈ ਮਹਿੰਦਰ  
ਸਿੰਘ



ਜੈਰਾਮ ਸਿੰਘ  
ਕਾਹਲੋਂ



ਰਾਜਵੀਰ  
ਬੋਪਾਰਾਏ



ਲਖਵੀਰ  
ਜੌਹਲ



ਮਨਜੀਤ  
ਨਾਗਰਾ



ਹਰਜਿੰਦਰ ਜਿੰਦੀ



ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ  
ਮਿਆਣੀ



ਪਰਮਿੰਦਰ  
ਗੋਲਡੀ



ਡਾ. ਵਿਕਰਮ  
ਗਿੱਲ



ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਰੰਗੀ



ਜਗਪਾਲ  
ਗਰੇਵਾਲ



ਲੱਕੀ ਸਹੋਤਾ



ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਅਜੈਬ ਲੱਖਣ  
ਖਹਿਰਾ



ਜਸਪਾਲ  
ਘੋਤੜਾ



ਡਾ. ਰਛਪਾਲ  
ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ



ਰਘਵਿੰਦਰ  
ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ



ਠਾਕਰ  
ਬਸਾਤੀ



ਸਨੀ ਕੁਲਾਰ



ਰੋਨੀ ਕੁਲਾਰ



ਪ੍ਰਦੀਪ ਕਾਹਲੋਂ



ਜੱਸੀ ਸਿੰਘ



ਰਾਣਾ ਸਿੰਘ



ਧਰਮਿੰਦਰ  
ਵਿਰਕ



ਯਾਦਵਿੰਦਰ  
ਖਟੜਾ



ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ  
ਸੰਧੂ



ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ  
ਸੰਧੂ



ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ



ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ



ਸ਼ਿਵਦਿੰਦਰ  
ਸਿੰਘ



ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ  
ਕਲੇਰ



ਸਤਨਾਮ  
ਸਿੰਘ ਔਲਖ



ਨਵਤੇਜ ਸੋਹੀ



ਬਲਜੀਤ  
ਟਿਵਾਣਾ



ਜਸਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ



ਪਿੰਦੀ ਛੀਨਾ



ਪਾਲ ਖਲੀਲ



ਜਸਬੀਰ  
ਪਲੀਆ



ਸੁਰਿੰਦਰ  
ਪਲੀਆ



ਅਮਰਦੇਵ  
ਬਦੇਸ਼ਾ



ਪ੍ਰਦੀਪ  
ਸਲਵਾਨ



ਰਜਿੰਦਰ  
ਦਿਆਲ



ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ  
ਡੀ ਸੀ



ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਸਰਾਂ



ਰਾਣਾ ਸੇਖੋਂ



ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ  
ਭੁੱਲਰ



ਪਾਲ  
ਧਾਲੀਵਾਲ



ਸੁਖਪਾਲ ਗਿੱਲ



ਬਲਬੀਰ  
ਬੈਦਵਾਨ

**ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ 26ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ 17 ਮਈ ਨੂੰ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਾਈਟ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ, ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਗੀਤਕਾਰ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੇ।**

**ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ:** ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਪੀ ਸੀ ਐਸ) ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਮਿਡਵੈਸਟ); ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਪਾਓ); ਫਾਈਵ ਰਿਵਰਜ਼ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ-ਮਿਲਵਾਕੀ; ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ (ਪੀ ਐਚ ਓ), ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ-ਇੰਡੀਆਨਾ; ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਇੰਡੀਆਨਾ; ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰੀਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ ਇੰਡੀਆਨਾ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ-ਮਿਸ਼ੀਗਨ; ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਡੇਅਟਨ (ਓਹਾਇਓ); ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ; ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਕਲਚਰਲ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ; ਇੰਡੋ ਅਮੈਰੀਕਨ ਹੈਰੀਟੇਜ ਫੋਰਮ ਫਰਿਜ਼ਨੋ; ਇੰਡੋ ਯੂ ਐਸ ਹੈਰੀਟੇਜ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਰਿਜ਼ਨੋ, ਸਵੇਰਾ ਇੰਕ।  
**ਮੀਡੀਆ ਪਾਰਟਨਰ:** ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ, ਦੇਸੀ ਜੰਕਸ਼ਨ, ਢੋਲ ਰੇਡੀਓ, ਪੀ.ਟੀ.ਸੀ।

## Punjab Times

Established in 2000  
25th Year in Publication

Published every Saturday  
by **A B Publication Inc.**  
20451 N Plum Grove Rd.  
Palatine, IL 60074-2018  
**Ph:847-359-0746**  
**Fax:847-705-9388**

Email:punjabtimes1@gmail.com

www.punjabtimesusa.com

**Founder Editor:**  
Amolak Singh Jammu  
**Managing Editor**  
Jaspreet Kaur  
**Editor**  
Lakhvinder S. Johal  
**Astt. Editor**  
Amrit Pal Kaur

**Photographer**  
Kamaljit Singh Virdi  
Ph. 847-502-2703

**Our Columnists**  
Gurbakhsh Singh Bhandal  
Buta Singh  
Tarlochan Singh Dupalpur  
**Correspondents**  
**California**  
Ashok Bhaura  
**New York**  
Iqbal S. Jabowalia  
917-375-6395

Postmaster: Please send  
address changes to Punjab Times,  
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,  
IL 60074

### Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,  
Michigan, Wisconsin, Mississippi,  
Iowa, Arkansas, Massachusetts,  
Texas, Virginia, Nevada, Washington,  
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,  
New York, New Jersey, Connecticut,  
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,  
Kentucky, Kansas.

**ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ**  
**ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 130 ਡਾਲਰ**

**ਨੋਟ:** ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ  
ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ  
ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ  
ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ  
ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ  
ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ  
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ  
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ  
ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ  
ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ  
ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੀ  
ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

### Disclaimer

The views expressed in the  
articles published in the columns  
of Punjab Times are that of  
their writers, and it is not  
implied that Punjab Times  
endorses them.

Sameway Punjab Times  
does not necessarily endorses  
the claim made in the  
advertisement published in  
Punjab Times.

**All disputes subject to**  
**Chicago jurisdiction.**

## (ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦੀ ਬਾਕੀ) ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਹਿਮ 19 ਮਤੇ

ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ ਦੌਰਾਨ 18  
ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਇਕ ਜੁਬਾਨੀ ਮਤੇ ਸਮੇਤ 19  
ਅਹਿਮ ਮਤੇ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਡਾ.  
ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਵਲੋਂ ਸ਼ੋਕ ਮਤਾ  
ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਦੀਵੀ  
ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ  
ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ  
ਪੰਜ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼  
ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ  
ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਹੋਰ  
ਜੁਬਾਨੀ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਿੰਘ  
ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ  
ਤੋਂ ਫਖਰ-ਏ-ਕੌਮ ਐਵਾਰਡ ਵਾਪਸ ਲੈਣ  
ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ -ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ  
ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ।

## ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਵਲੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਨੂੰ ਵਧਾਈ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ  
ਧਾਮੀ ਨੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ  
ਦਲ (ਬ) ਦੇ ਸਰ ਬ ਸੰ ਮਤੀ  
ਨਾਲ ਮੁੜ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ  
'ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਧਾਈ  
ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ  
ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨ  
ਰਾਜਸੀ ਜਮਾਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ  
ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ  
ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਅਤੇ  
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸ  
ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਇਸੇ ਸੋਧ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖੀ  
ਤਰਜਮਾਨ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼  
ਬਣਨਗੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਧਾਮੀ, ਜੋ ਅਕਾਲੀ ਦਲ  
(ਬ) ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਵੀ ਹਨ, ਡੈਲੀਗੇਟ ਇਜਲਾਸ  
ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।



## ਬੋਗਸ ਭਰਤੀ ਕਰਕੇ ਚੁਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਪੰਥ ਤੇ ਕੌਮ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ: ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ



**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ  
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਲਈ  
ਮਨੋਨੀਤ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ  
ਇਯਾਲੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ,  
ਜਥੇਦਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਝੁੰਦਾ, ਜਥੇਦਾਰ ਸੰਤਾ  
ਸਿੰਘ ਉਮੈਦਪੁਰੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੇ  
ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ  
ਗਲਤੀਆਂ, ਗੁਨਾਹਾਂ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ  
ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫਸੀਲ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ  
ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਦੋ ਦਸੰਬਰ 2024 ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ  
ਦੀ ਮੂਲ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ

ਬੋਗਸ ਭਰਤੀ ਜ਼ਰੀਏ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ  
ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਥ ਅਤੇ ਕੌਮ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।  
ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਭਰਤੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ  
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੋਏ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ  
ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ  
ਮੁਤਾਬਿਕ ਡੈਲੀਗੇਟ ਬਣਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ  
ਦਲ ਨੂੰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ  
ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਾਂ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ  
ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਦੇ  
ਹੋਏ, ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ  
ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

### (ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ  
ਤਹਿਤ ਚੋਕਸੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੰਟਰਪੋਲ ਰੈੱਡ  
ਕਾਰਨਰ ਨੋਟਿਸ ਵੀ ਸਾਲ 2022 'ਚ ਖਾਰਜ ਹੋ  
ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇੰਟਰਪੋਲ ਨੇ ਐਂਟੀਗੁਆ ਅਤੇ  
ਬਾਰਬਾਡੋਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਮੇਹਲ ਚੋਕਸੀ  
ਦੀ ਉਸ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ,  
ਜਿਸ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੈੱਡ ਕਾਰਨਰ  
ਨੋਟਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ  
ਹੈ। ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ  
ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਫਰਾਰ ਹੋਣ ਦੀ  
ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਲਈ  
ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਸੀ।

ਉਝ ਚੋਕਸੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣ ਲਈ  
ਅਜੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਸਥਿਤ ਭਾਰਤੀ ਦੂਤਘਰ ਦੀ  
ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਥਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ  
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਹਲ ਚੋਕਸੀ ਲੱਗਪਗ  
ਡੇਢ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਤਨ ਅਤੇ ਗਹਿਣਾ  
ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਉਦਯੋਗਪਤੀ

ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਗੀਤਾਂਜਲੀ ਬ੍ਰਾਂਡ ਦੇ ਨਾਂ  
ਨਾਲ ਹੀਰੋ ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੀ  
ਖੁਦਰਾ ਵਿਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਸਥਾਪਿਤ  
ਕੀਤੇ। ਇਸ ਕ੍ਰਮ 'ਚ ਚੋਕਸੀ ਨੇ ਇਸ ਸੈਕਟਰ  
ਦੇ ਹੋਰ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਨੀਰਵ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਮਿਲ  
ਕੇ ਪੀਐੱਨਬੀ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ  
ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਸਥਿਤ ਨਕਲੀ ਨਾਂ  
ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਲੈਟਰ ਆਫ  
ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਅਤੇ ਫਾਰੇਨ ਲੈਟਰਜ਼ ਆਫ ਕ੍ਰੈਡਿਟ  
ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ 'ਤੇ ਪੀਐੱਨਬੀ  
ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ  
ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਾਂਚ 'ਚ ਇਸ 'ਚ  
ਪੀਐੱਨਬੀ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀ  
ਭੁਗਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ। ਉਹ ਹੀਰੋ ਤੇ ਦੂਜੇ  
ਰਤਨ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ  
ਪੀਐੱਨਬੀ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦੂਜੇ  
ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ 'ਚ  
ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ  
ਇਹ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੀ ਧੋਖਾਧੜੀ 'ਤੇ

# ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਹਾਦਸੇ 'ਚ ਛੇ ਹਲਾਕ

**ਨਿਊਯਾਰਕ:** ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਕੰਪਿਕ 'ਚ  
ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਰੇ ਇਕ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼  
ਹਾਦਸੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਜਨਮੀ ਮਹਿਲਾ ਡਾਕਟਰ,  
ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਛੇ  
ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਹਾਦਸਾ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ  
ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਤਸੁਬਿਸ਼ੀ  
ਐੱਮਯੂ2ਬੀ ਜਹਾਜ਼  
ਕੋਲੰਬੀਆ ਕਾਉਂਟੀ  
ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ  
ਉਤਰਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼  
ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।  
ਲੈਂਡਿੰਗ ਦਾ ਇਕ ਮੌਕਾ  
ਗੁਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ  
ਪਾਇਲਟ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ  
ਯਤਨ ਕਰਨ ਲਈ  
ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਏਅਰ  
ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲਰ ਨੇ  
ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਘੱਟ  
ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਉੱਡ ਰਿਹਾ  
ਸੀ। ਕੰਟਰੋਲਰ ਨੇ ਤਿੰਨ



ਵਾਰ ਘੱਟ ਉਚਾਈ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ  
ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪਾਇਲਟ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ  
ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸੰਕਟ ਸੰਦੇਸ਼  
ਮਿਲਿਆ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨਿਊਯਾਰਕ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ  
ਨੇੜੇ ਵੈਸਟਚੈਸਟਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਉੱਡਿਆ ਸੀ  
ਤੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਦਸ ਮੀਲ ਦੂਰ  
ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਰਿਵਾਰ ਮੁਤਾਬਕ,  
ਸੈਣੀ ਤੇ ਗ੍ਰਾਫ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਧੀ ਅਨਿਕਾ ਤੇ  
ਸੈਣੀ ਦੀ ਮਾਂ ਕੁਲਜੀਤ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ

'ਚ ਦੂਜਾ ਹਵਾਈ ਹਾਦਸਾ ਹੈ।  
ਯੂਰੋਗਾਇਨੋਕਾਲਜਿਸਟ ਜੋਏ ਸੈਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ  
ਦਾ ਪਤੀ ਨਿਊਰੋਸਾਇਟਿਸਟ ਮਾਈਕਲ ਗ੍ਰਾਫ,  
ਧੀ ਕੋਰੇਨਾ ਗ੍ਰਾਫ, ਪੁੱਤਰ ਜੇਰੇਡ ਗ੍ਰਾਫ ਨਾਲ  
ਜਨਮਦਿਨ ਸਮਾਗਮ ਤੇ ਪਾਸਓਵਰ ਛੁੱਟੀ ਲਈ  
ਕੈਟਸਕਲਿਸ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਸਨ। ਮੈਡੀਕਲ

ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਕੋਰੇਨ ਐੱਮਆਈਟੀ ਦੀ  
ਸਾਬਕਾ ਖਿਡਾਰਣ ਸੀ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜੀਏਟ  
ਐਥਲੈਟਿਕ 6 ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ 2022 ਦੀ  
ਵੂਮਨ ਆਫ ਦਿ ਈਅਰ ਚੁਣੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਰਨ  
ਵਾਲਿਆਂ 'ਚ ਕੋਰੇਨ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸੈਟਰੋ ਤੇ ਜੇਰੇਡ  
ਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ ਏਲਕਸੀਆ ਕੋਯੁਟਸ  
ਭੁਆਰਦੇ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਸੀ, ਵੀ  
ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਮਾਈਕਲ ਗ੍ਰਾਫ  
ਉਡਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

## ਚੋਕਸੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ 'ਅਪੀਲ'

ਚੋਕਸੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵਿਜੇ ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਫਿਲਹਾਲ ਉਹ (ਚੋਕਸੀ) ਜੇਲ 'ਚ ਹੈ  
ਅਤੇ ਉਥੇ (ਬੈਲਜੀਅਮ) ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਮਾਨਤ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਪੀਲ  
ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਪੀਲ ਦੌਰਾਨ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਨਾ  
ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਵਾਲਗੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ  
ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਪੀਲ ਦਾ ਆਧਾਰ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਚੋਕਸੀ ਦੇ ਭੱਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ  
ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਸਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ  
ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਚਾਅ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ  
ਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਾਤ (ਭਾਰਤੀ ਜੇਲਾਂ 'ਚ) ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਹਵਾਲਗੀ ਕੀਤੀ ਗਈ  
ਤਾਂ ਚੋਕਸੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੋਕਸੀ  
ਨੂੰ ਭਗੋੜਾ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ  
ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਯਾਤਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ  
ਵੀਸੀ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਚ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹਵਾਲਗੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ  
ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਵਾਲਗੀ ਇੰਨੀ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਜੇ ਭੰਡਾਰੀ  
ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਵਾਲਗੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਪੀਐੱਨਬੀ ਤੋਂ ਲਈ  
ਗਈ ਰਕਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੋਤੀ ਗਈ। ਚੋਕਸੀ ਦਾ  
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ 'ਚ ਬਰਾਬਰ ਦਾ  
ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਨੀਰਵ ਮੋਦੀ ਅਜੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਜੇਲ 'ਚ  
ਬੰਦ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਉਸਦੀ ਹਵਾਲਗੀ ਲਈ  
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ  
ਮੋਦੀ ਲੱਗਪਗ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਹਾਰ ਚੁੱਕਾ  
ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਉਥੇ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ  
ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਚੋਕਸੀ  
ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਫਲ  
ਕੂਟਨੀਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ : ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰੀ  
ਅਰਜੁਨ ਰਾਮ ਮੇਘਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ  
ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਫਲ  
ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਾਸਲ  
ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਰਣਨੀਤਿਕ  
ਵਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਹ

ਮਾਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।' ਵਿੱਤ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਪੰਕਜ  
ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ  
ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ  
ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਲੁੱਟਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ  
ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਜਿਹੇ  
ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਹਲ  
ਚੋਕਸੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹ ਇਹ  
ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ।' ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਸਾਵ  
ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ  
ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ  
'ਚ ਸਰਕਾਰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ੀਰੋ  
ਟਾਲਰੈਂਸ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ 'ਤੇ ਡਟੀ ਹੈ ਅਤੇ  
ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਆ ਦੇ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ  
ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰਸਤਾ ਅਪਨਾ  
ਰਹੀ ਹੈ।

## ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ  
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ  
ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ  
ਡਾ. ਇਨਕਲਾਬੀ ਥਾਂਦੀ  
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ  
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ  
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ  
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੀ

ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ  
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ  
ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ  
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ  
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ  
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ  
ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ  
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ

ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ  
ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾ  
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ  
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ  
ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ  
ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ  
ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ  
ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੋਟ)  
ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ  
ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ  
ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ  
ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੀਡਸਾ  
ਸੁਖਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ  
ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ (ਹੈਪੀ ਹੀਰ)  
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ  
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ  
ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੁੰਨਤ

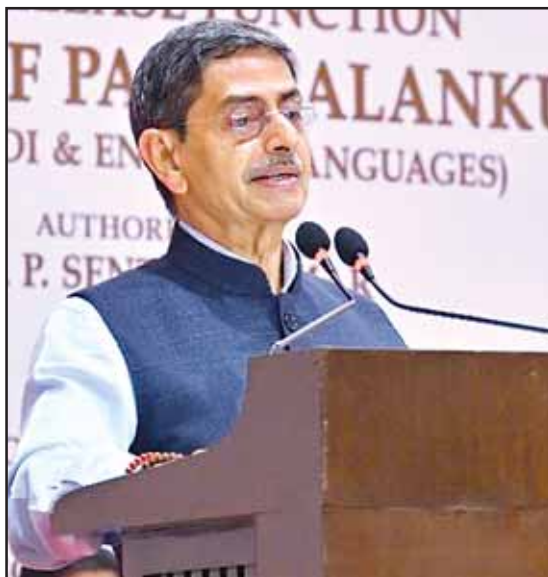
# 13 ਵਿਆਹ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਦੁਲਹਨ ਕਾਬੂ



**ਹਰਦੋਈ:** ਬਾਬਾ ਵਿਆਹ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਕੁਆਰੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਕੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਾਉਂਦਾ, ਮਾਂ ਤੇ ਮਾਸੀ ਵਰ ਪੱਖ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਰਾਜੀ ਕਰਦੀਆਂ ਤੇ ਜਿਉਂ ਹੀ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਨਕਦੀ, ਹੱਥ ਲੱਗਦੀ, ਸਾਰੇ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪੂਜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 13 ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰਦੋਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਾਂਡੀ ਕਸਬੇ 'ਚ 14ਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਈ। ਹੁਣ ਉਹ ਫਰਜ਼ੀ ਮਾਂ ਤੇ ਮਾਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਤਾਬਕ, ਜਨਵਰੀ 'ਚ ਸਾਂਡੀ ਦੇ ਨਵਾਬਗੰਜ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਨੀਰਜ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨੱਗ ਕੇ ਭੱਜਣ ਵਾਲੀ ਲੁਟੇਰੀ ਦੁਲਹਨ ਹੁਣ ਤੱਕ 13 ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

# ਰਾਜਪਾਲ ਵਲੋਂ 'ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਵਾਉਣ 'ਤੇ ਹੰਗਾਮਾ

**ਚੇਨਈ:** ਮਦੁਰਾਈ ਦੇ ਬਿਰੂੱਪਰਨਕੁੰਦਰਮ 'ਚ ਸਥਿਤ ਤਿਆਗਰਾਜਾਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦੇ ਕੰਬਨ ਫੈਸਟੀਵਲ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ 'ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਆਰਐਨ ਰਵੀ ਦੇ ਸੱਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨਵਾਂ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਰਵੀ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ 'ਜੈ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ' ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਾਇਆ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੂਬਾਈ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 10 ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਝਾਤ ਪਾਈ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਜੇਐੱਮਐੱਚ ਹਸਨ ਮੌਲਾਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੰਦਾਯੋਗ ਹੈ। ਉਹ ਆਰਐੱਸਐੱਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਟਿੱਪਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਭਾ



ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਿਸ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਰਵੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਝਾਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬਾਈ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 10 ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਕੇ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੇ ਮਨਮਾਨੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੀਪੀਆਈ ਦੇ ਸੂਬਾ ਸਕੱਤਰ ਆਰ.ਮੁਬਰਾਜ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਰਾਜਪਾਲ ਰਵੀ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਂਗ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਆਪਾਲਿਕਾ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮੁਬਰਾਜ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦੱਸਿਆ।

ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਹਸਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਵਾਂਗ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ.. ਉਹ ਆਰਐੱਸਐੱਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਾਸਟਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਫੈਲਾ

ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਂਗ ਵਿਹਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਆਪਾਲਿਕਾ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਮੁਬਰਾਜ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀਆਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਤੇ ਕਲਾਤਮਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦੱਸਿਆ।

# ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਵਿਚ ਡਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪਲਾਇਨ

ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲਗਪਗ 500 ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹਿਜਰਤ



**ਕੋਲਕਾਤਾ:** ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਹੋਈ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿੰਬੇ ਤਟਾਅ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹਿੰਦੂਆਂ 'ਚ ਡਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੈ। ਆਲਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਲਗਪਗ 500 ਹਿੰਦੂ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਗੀਰਥੀ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮਾਲਦਾ 'ਚ ਪਨਾਹ ਲਈ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਵੇਦੁ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਭੱਜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਏ। ਹਨ। ਫਰੱਕਾ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਵਿਧਾਇਕ ਮਨਿਰੁਲ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵੀ ਹਿਜਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਹੈ। ਉੱਪਰ, ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸਮਸ਼ੇਰਗੰਜ

'ਚ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਟੀਮ 'ਤੇ ਮੁਤ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ 'ਚ ਦੋ ਬੱਚੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕਈ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ

ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ 'ਚ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਪੁਲਿਆਨ 'ਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਸਾਗ੍ਰਸਤ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸਮਸ਼ੇਰਗੰਜ ਦੇ ਪੁਲਿਆਨ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮੁਤ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ।

ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਬਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਤਾਇਨਾਤ ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਟੀਮ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ 'ਚ ਦੋ ਬੱਚੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ

## ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ 17 ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਾਇਨਾਤ

ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਿੰਸਾਗ੍ਰਸਤ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਕੇਂਦਰੀ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ 17 ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ 'ਚ ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਤੇ ਸੀਆਰਪੀਐੱਫ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬੀ.ਐੱਸ.ਐੱਫ. ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਰਾਤ ਭਰ ਸੂਰੀ ਤੇ ਸਮਸ਼ੇਰਗੰਜ ਬਾਣਾ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਗਸ਼ਤ ਕੀਤੀ।

ਛੇਤਖਾਨੀ ਦਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ 'ਚ 12 ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਰੀਬ 150 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਸੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਸਾ

ਖੇਤਰਨ ਲਈ ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਫਾਇਰਿੰਗ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਨੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਆਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਹਮਲੇ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ।

# ਭਾਰਤ ਤੇ ਨੇਪਾਲ ਰੋਕਣਗੇ ਡਰੱਗਜ਼ ਦੀ ਤਸਕਰੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਰਤ ਤੇ ਨੇਪਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸੋਨਾ, ਡਰੱਗਜ਼ ਤੇ ਨਕਲੀ ਕਰੰਸੀ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਰੋਕਣਗੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਸਟਮ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚਾਲੇ ਕਸਟਮ ਸਹਿਯੋਗ ਬਾਰੇ 21ਵੀਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੱਧਰ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ 10-11 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਕਾਨਮੰਡ 'ਚ ਹੋਈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ



ਦੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਤਸਕਰੀ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਦਮ, ਕਸਟਮ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਮੂਲ ਡਾਟਾ ਆਦਾਨ-ਪ੍ਰਦਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਸਮਝੌਤਾ ਮੈਮੋਰੈਂਡਮ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

# ਮਾਇਆਵਤੀ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਆਨੰਦ ਮੁੜ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ



**ਲਖਨਊ:** ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ (ਬਸਪਾ) ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਆਕਾਸ਼ ਆਨੰਦ ਨੇ 41 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੁਖੀਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਭੂਆ ਮਾਇਆਵਤੀ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ-ਨਾਤੇ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਹੁਰਾ ਪੱਖ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਗੇ। ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਮਾਫੀ ਮੰਗਣ ਦੇ ਕਰੀਬ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਇਕ ਮੌਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ

ਬੀਤੀ ਦੇ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਜੈਅੰਤੀ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਇਸ ਨਾਟਕੀ ਘਟਨਾਚੱਕਰ - ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਗਲਿਆਰਿਆਂ 'ਚ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਵਿਰੋਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਬਸਪਾ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਕਾਸ਼ ਨੇ ਐਤਵਾਰ ਸ਼ਾਮ 5:56 ਵਜੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਐਕਸ 'ਤੇ ਮਾਇਆਵਤੀ ਤੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਕਰੀਬ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਰਾਤ 8:23 ਵਜੇ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਐਕਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

# ਮੋਦੀ ਬਾਰੇ ਮਾੜੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਕਨੁਈਆ ਕੁਮਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ

**ਪਟਨਾ:** ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਕਨੁਈਆ ਕੁਮਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਪਟਨਾ ਦੇ ਕੋਟਵਾਲੀ ਬਾਣੇ 'ਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੂਬਾ ਮੀਡੀਆ ਇੰਚਾਰਜ ਦਾਨਿਸ਼ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬਾਣੇ 'ਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਨੁਈਆ ਨੇ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ 'ਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਮਾੜੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗਲਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਸੀ।



**ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ 200 ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਈ ਅੱਗ, ਕੀਤੀ ਲੁੱਟਮਾਰ**  
ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ, ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ 'ਚ ਲਗਪਗ 200 ਹਿੰਦੂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਗੈਸ ਸਿਲੰਡਰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਤੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਾਈ ਗਈ। ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਘਰਾਂ ਤੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਟਮਾਰ ਤੇ ਸਾੜਫੂਕ ਕੀਤੀ। ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਤਲਾਬਾਂ 'ਚ ਜ਼ਹਿਰ - ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਕਾਂਤ ਮਜੂਮਦਾਰ ਨੇ ਦੋ ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਹੁੱਲਤਬਾਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੰਨਤੋੜ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

# ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕਾਬੂ

**ਜਲੰਧਰ:**ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਘਰ ਬੀਤੇ ਸੋਮਵਾਰ 7 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਰਾਤ ਗਨੇਡ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਅੱਤਵਾਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਦੇ 5 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਮਰੋਹਾ ਦੇ ਮੁਹੱਲਾ ਕੱਟੜਾ ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਈਦੁਲ ਅਮੀਨ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਮੀਨ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਹੋਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰ ਮੁੰਡਵਾ ਕੇ ਅੰਡਰ ਗਰਾਊਂਡ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ।



ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ ਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰੇਨੇਡ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀ ਆਈਐੱਸਆਈ ਨੇ ਰਚੀ ਸੀ। ਜੇਲ 'ਚ ਬੰਦ ਗੈਰਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਬੈਠੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦ ਭੱਟੀ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥੀ ਜੀਸ਼ਾਨ ਅਖ਼ਤਰ ਇਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ

ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੁਲਿਸ (ਡੀਜੀਪੀ) ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਧੰਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ 'ਚ ਸਫਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰੇਨੇਡ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਈਦੁਲ ਅਮੀਨ ਦੇ ਤਾਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ-10 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਹੋਏ ਗ੍ਰੇਨੇਡ

ਹਮਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਕਰਤਾ ਅਭਿਜੇਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਅਭਿਜੇਤ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਏਜੰਸੀ (ਐਨਆਈਏ) ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 9 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਅਭਿਜੇਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਏਜੰਸੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਗ੍ਰੇਨੇਡ

ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮ ਅਮੀਨ ਵੈਲਡਿੰਗ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਜਸੋਲਾ ਸਥਿਤ ਇਕ ਹੋਟਲ 'ਚ ਲੁਕਿਆ ਸੀ।

ਐਨਆਈਏ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਈਦੁਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਈਦੁਲ ਕੋਲ ਮੋਬਾਈਲ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਪਕਰਣ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੇਨੇਡ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੱਜਣ ਤੇ ਲੁਕਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਉਹ ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਅਕਾਊਂਟ ਤੋਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਅਕਾਊਂਟ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਯੂਰਪ 'ਚ ਲੁਕਿਆ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਬਾਬਾ ਸਿੰਦੀਕੀ ਹੋਟਿਆਕਾਂਡ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਜੀਸ਼ਾਨ ਅਖ਼ਤਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਈਦੁਲ ਦੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ ਦੇ ਘਰ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣ ਲਈ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਿਲੇ ਸਨ।

## ਬੱਬਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂਚ

ਡੀਜੀਪੀ ਗੌਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 7 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਗ੍ਰੇਨੇਡ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਲੰਧਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਭਾਰਗੋ ਕੈਂਪ ਦੇ ਸਤੀਸ਼ ਉਰਫ਼ ਕਾਕਾ ਉਰਫ਼ ਲੱਕੀ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਗੜ੍ਹਾ ਰੋਡ ਦੇ ਹੈਰੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਈਦੁਲ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ, ਰੇਕੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਤੀਸ਼ ਗ੍ਰੇਨੇਡ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਨਾਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਫੰਡਿੰਗ ਵੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਥਿਤ ਬੱਬਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ (ਬੀਕੇਆਈ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

## ਨਵੀਂ ਟੌਲ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮਿਲੇਗਾ ਸਾਲਾਨਾ ਪਾਸ



**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:**ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇ ਅਤੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ-ਵੇ 'ਤੇ ਟੋਲ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੀਂ ਟੋਲ ਨੀਤੀ ਲੱਗਪਗ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੀਸ 'ਚ ਔਸਤਨ 50 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੇ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਇਕਮੁਸ਼ਤ ਭੁਗਤਾਨ 'ਚ ਸਾਲਾਨਾ ਪਾਸ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਪਾਸ ਨੈਸ਼ਨਲ ਹਾਈਵੇ (ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਜਮਾਰਗ) ਅਤੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ-ਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ-ਵੇ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਵੱਖ ਤੋਂ ਪਾਸ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਫੀਸ ਫਾਸਟੈਗ ਖਾਤੇ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਚ ਹੀ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਟੋਲ ਵ ਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਟੋਲ ਨੀਤੀ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੈਅ ਫੀਸ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 100 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲਈ ਇਕ ਕਾਰ ਨੂੰ 50 ਰੁਪਏ ਦਾ ਟੋਲ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਨਵੀਂ ਟੋਲ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸੂਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜੇ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਪਾਸ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਪਾਰ ਕਰਨ 'ਚ ਰਾਹਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ 'ਚ 3 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਪਾਸ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰ ਚਾਲਕ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਜਾਂ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੀਸ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਥੇ ਇਸ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਕੰਸੇਸ਼ਨਰਾਂ ਅਤੇ ਕੰਟ੍ਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਰਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭਕ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਰਾਜਮਾਰਗ ਮੰਤਰਾਲਾ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਕੰਸੇਸ਼ਨਾਇਰ ਆਪਣੇ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਡਿਜੀਟਲ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਸੂਲੀ 'ਚ

ਜੋ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਇਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਸੇਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼, ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਸੀਮਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਝਿਝਕ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਆਜੀਵਨ ਪਾਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਈਫਟਾਈਮ ਪਾਸ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ 'ਚ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਾਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣੀ। ਇਸ ਲਈ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਘੱਟ ਸਨ। ਨਵੀਂ ਟੋਲ ਨੀਤੀ ਬੈਰੀਅਰ ਫ੍ਰੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਟੋਲਿੰਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 3 ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੇ ਹਾਥੋਂਖੀ ਨਤੀਜੇ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਸਟੀਕਤਾ ਦਾ ਪੱਧਰ 98 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

## ਬਾਜਵਾ ਭੰਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ 'ਤੇ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਭਰੇ ਲਹਿਜ਼ੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ।

ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ 50 ਬੰਬ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਦੇ ਬਿਆਨ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਪੰਜਾਬ-ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਬੰਧ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਕੋਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਜਵਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਪੰਜਾਬ-ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਸਬੰਧ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ

## ਗ੍ਰੇਨੇਡਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦਰਜ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:**ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਘਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰੇਨੇਡ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਇਕ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਫਸ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇਤਾ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਪੰਜਾਬ 'ਚ 50 ਬੰਬ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 18 ਚੱਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ 32 ਚਲਾਏ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਬਾਜਵਾ ਦੱਸਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੱਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਏਨੇ ਬੰਬ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ? ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਬਾਜਵਾ ਤੋਂ ਬੰਬਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ



ਮੰਗਿਆ ਤੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਬੰਬ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸੋਰਸ (ਸੂਤਰ) ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਊਂਟਰ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਦੀ ਏਆਈਜੀ

ਰਵਜੋਤ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੋਰਸ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਬਾਜਵਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਨੀਆਂ ਸਹਿਤਾ (ਬੀਐਨਐੱਸ) ਦੀ ਧਾਰਾ 197 (1) (ਡੀ) ਤੇ 353 (2) 'ਚ ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣੇ 'ਚ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

## ਮੈਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ : ਬਾਜਵਾ

ਕਾਊਂਟਰ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ 4 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਰਿਹਾ, ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਮੇਰਾ ਸੋਰਸ ਕਿਤੇ ਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਰਸ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਖੁਫ਼ੀਆ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ 'ਤੇ ਰਾਕੇਟ ਲਾਂਚਰ ਨਾਲ ਅਟੈਕ ਹੋਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੋਰਸ ਕਿਉਂ ਦੱਸਾਂ। ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਾਂਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1987 'ਚ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। 1990 'ਚ ਬਟਾਲਾ 'ਚ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵੀ ਬੰਬ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਨੇਤਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਬੰਬ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਵੋ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਵਾਂਗਾ।



ਤਰਕੀਣ ਤੇ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਹੱਦ ਪਾਰ ਬੈਠੇ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਬੇ 'ਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀਆਂ

ਆਪਣੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬਾਜਵਾ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਖ਼ਲਾਕੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ।

ਕੀ ਬਾਜਵਾ ਬੰਬਾਂ ਦੇ ਫਟਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਲਾ ਤੇ ਗੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਰਵੱਈਆ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਬੂਨੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣਾ ਇਕ ਮਾਫ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਫੁੱਟ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੇ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ।

# ਡਾ. ਅਟਵਾਲ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪੁੱਜੇ

**ਜਲੰਧਰ:** ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਈਟਰਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਡਾਕਟਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ, ਰਾਜਸੀ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਭੋਗਪੁਰ ਲਾਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਚਾਹੜਕੇ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਰਸ ਭਿੰਨਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਅਟਵਾਲ ਦੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਡਾਕਟਰ ਅਟਵਾਲ 31 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਨਾ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ, ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਲੀਨਤਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਡਾ. ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ, ਡਾ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ, ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗੇਕੀ, ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਬੁੱਟਰ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਕਮੇਟੀ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਡੀਮੇਘਾ, ਡਾ. ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਖੀਵਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿੱਚੋਂ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਹਿਤਕਾਰ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੌਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਇਹ ਸੌਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਦੁਸਾਂਝ ਵੱਲੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ। ਸੌਕ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ (ਰਜਿ) ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਜਲੰਧਰ, “ਹੁਣ” ਮੈਗਜ਼ੀਨ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕਾਲਜ ਟੀਚਰ ਯੂਨੀਅਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਕੈਡਮੀ (ਰਜਿ) ਜਲੰਧਰ, ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਨਾ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਨਾਭਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਾਹਿਤ ਆਸ਼ਰਮ ਟਾਂਡਾ ਉਤਮੁੜ, ਭਾਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕਾਮਰੇਡ ਮੰਗਤ ਰਾਮ ਪਾਸਲਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ (ਰਜਿ) ਜਲੰਧਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਦੀਪਕ ਸ਼ਰਮਾ ਚਨਾਰਥਲ ਤੇ ਭੁਪਿੰਦਰ ਮਲਿਕ), ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਲੈਨਨਵਾਦੀ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੁਬਾ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਭੋਗਪੁਰ ਅਤੇ ਉੱਘੇ ਬਲਬੀਰ ਮਾਧੋਪੁਰੀ,



ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ ਜਲੰਧਰ (ਕਾਮਰੇਡ ਗੁਰਮੀਤ) ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਈਟਰਜ਼ ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਮੁਕੇਰੀਆਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਮਰਾਲਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ (ਰਜਿ) ਦੁਸਾਂਝ ਕਲਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਮੁਹਾਲੀ, ਲੇਖਕ ਮੰਚ (ਰਜਿ) ਸਮਰਾਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਸਾਹਿਤ ਕੇਂਦਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਆਦਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਆਦਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਿਆਸ, ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਆਜ਼ਾਦ, ਸੁਰਜੀਤ ਸੁਮਨ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਉਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ, ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬੁੱਟਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਮਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦਵਿੰਦਰ ਮੰਡ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ, ਡਾ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਕਮਲੇਸ਼ਦੁੱਗਲ, .ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਰਾਏ, ਕਾਮਰੇਡ ਮਲੂਕ ਸਿੰਘ, ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਜ, ਮੱਖਣ ਮਾਨ, ਭਗਵੰਤ ਰਸੂਲਪੁਰੀ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੇਵੀ, ਹਰੀ ਓਮ ਵਰਮਾ, ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਹੁਜਾ, ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੌਜੀ, ਰਣਵੀਰ ਰਾਣਾ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਘਵੀਰ ਸਿੰਘ ਟੇਰਕੀਆਣਾ, ਸੀਤਾ ਰਾਮ ਬਾਂਸਲ ਮਾਧੋਪੁਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅੰਤ ਉੱਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋਹਲ ਵੱਲੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਲਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਟੇਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀਪ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ।

## ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਰਿਟਾਇਰਮੈਂਟ ਦੀ ਉਮਰ 65 ਸਾਲ ਹੋਵੇਗੀ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਦੀ ਉਮਰ 62 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ 65 ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਦੀ ਉਮਰ 58 ਹੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 65 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਮੁੜ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੈਬਨਿਟ ਨੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ (ਏਜੀ) ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਦਲਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੁੜ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।



ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ 'ਤੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੈਟੇਗਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅੱਧੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਆਮਦਨ ਸੀਮਾ 20 ਲੱਖ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਐੱਸਸੀ ਲਈ 10 ਲੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਲਈ ਏਜੀ ਟੀਮ ਵਿਚ 58 ਅਹੁਦੇ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ ਪਰ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਆ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ 15 ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਹੁਦੇ ਐੱਸਸੀ ਲਈ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਤੱਤਕਾਲੀਨ ਸੀਐੱਮ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਐਡਵੋਕੇਟ ਏਜੀ ਅਤੁਲ ਨੰਦਾ ਨੇ ਏਜੀ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਟੀਮ 'ਚ ਐੱਸਸੀ ਵਕੀਲਾਂ ਲਈ 24 ਫੀਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ 'ਆਪ' ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੁਣ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫਸਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ 58 ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ 65 ਸਾਲ ਤੱਕ ਮੁੜ ਨਿਯੁਕਤੀ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਠੇਕੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗੀ।

## ਜੌਤਾਮਾਜਰਾ ਨੇ ਮੰਗੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ

**ਪਟਿਆਲਾ:** ਸਮਾਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ ਜੌਤਾਮਾਜਰਾ ਨੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਲਈ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈ ਹੈ। ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਵਿਧਾਇਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ 'ਚ ਕਿਹਾ, ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਬੋਲੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਪਕ



ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਤੇ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਇਆ। ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਤੋਂ, ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਉਧਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਧਿਆਪਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤਲਾ ਫੂਕ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

## ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਿਆਂਦਾ- ਐਨ.ਆਈ.ਏ. ਵਲੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਜਾਰੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਮੁੰਬਈ 'ਚ 26/11 ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਘਾਤਾ ਅੱਤਵਾਦੀ ਤਹੱਵਰ ਹੁਸੈਨ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਗੀ ਜ਼ਰੀਏ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਈਐੱਸਆਈ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤਾਇਬਾ ਤੇ ਹਰਕਤ-ਉਲ-ਜਿਹਾਦੀ ਇਸਲਾਮੀ (ਹੁਜੀ) ਵਰਗੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਤਹੱਵਰ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵੀਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਕਰੀਬ ਪੋੱਣੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਅੱਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਟੈਕਨੀਕਲ ਏਰੀਏ 'ਚ ਉਤਰਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਐੱਨਆਈਏ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਸਕਾਈ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਐੱਨਐੱਸਜੀ ਕਮਾਂਡੋ ਵੀ ਤਾਇਨਾਤ ਸਨ।

64 ਸਾਲਾ ਤਹੱਵਰ ਰਾਣਾ ਦੀ ਹਵਾਲਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਤਵਾਦੀ ਅਜਮਲ ਕਸਾਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੰਬਈ 26/11 ਹਮਲੇ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਐੱਨਆਈਏ ਦੀ ਟੀਮ ਐੱਨਐੱਸਜੀ ਕਮਾਂਡੋ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਘੇਰੇ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਐੱਨਆਈਏ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਪੁੱਜੀ। ਮੈਡੀਕਲ ਪ੍ਰੀਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਪਟਿਆਲਾ ਹਾਊਸ ਕੋਰਟ 'ਚ ਐੱਨਆਈਏ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਰਿਮਾਂਡ ਮੰਗਿਆ। ਰਿਮਾਂਡ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐੱਨਆਈਏ ਦੀ ਟੀਮ ਰਾਣਾ



ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲੇ ਤੇ ਉਸ 'ਚ ਉਸਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਬਾਰੇ ਲੰਬੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਣਾ ਤੋਂ ਇਸ ਹਮਲੇ 'ਚ ਆਈਐੱਸਆਈ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤਾਇਬਾ ਦੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਐੱਨਆਈਏ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਿਆਂ ਵਿਭਾਗ, ਅਮਰੀਕੀ

ਸਕਾਈ ਮਾਰਸ਼ਲ ਦੀ ਸਰਗਰਮ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਐੱਨਆਈਏ ਨੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹਵਾਲਗੀ ਦੌਰਾਨ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੇ ਐੱਨਐੱਸਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਕੀਤਾ।

## ਰਾਣਾ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ

**ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ:** ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ 26/11 ਮੁੰਬਈ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਤਹੱਵਰ ਰਾਣਾ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਦਫਤਰ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸ਼ਫਕਤ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੇ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਮੀਡੀਆ ਬ੍ਰੀਫਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਚ ਕਿਹਾ, 'ਉਹ (ਰਾਣਾ) ਕੈਨੇਡੀਆਈ ਨਾਗਰਿਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਰਿਕਾਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ 'ਚ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਖਾਨ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਚ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਛਾਣ-ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਣਾ ਦਾ ਜਨਮ 1961 'ਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਫੌਜ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਦਲ 'ਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਸਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ।



# ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

19 ਅਪਰੈਲ, ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ

## 2027 ਵਲ ਵਧਦਾ ਪੰਜਾਬ

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਲੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਾਦਲਾਂ ਲਈ ਵੰਗਾਰਾਂ ਭਾਵੇਂ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਇਕਦਮ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਮੌਕੇ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਖੇ ਹੋਈਆਂ ਪੰਥਕ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਵੀ ਅਜੇਹੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿਚ 2027 ਦੀ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ‘ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਜੇਕਰ ‘ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧ’ ਅਤੇ ‘ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ’ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ‘ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਈਏ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਦਲਾਂ ਨੇ 2027 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਸਫ਼ਰਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਪਰ ਤੋਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਥ, ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਡੇਰੀ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਦਾ ਵੀ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਰਹੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਰਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2027 ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਚਾਹੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਡੇਰੀ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸੱਦਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਵਲੋਂ ਵੀ ਤਤਕਾਲੀ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀ ਆਰੰਭੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਡੇਰੀ ਪੰਥਕ ਏਕਤਾ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜੇ ਸੰਭਵ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ 2 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਕ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ 2027 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਪੂਰੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਰਗਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਅਲਮਤ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਫੈਲੇ ਕ੍ਰਿਸਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੋ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਆਰੰਭੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਸਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ

ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈਕਮਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣਾ 2027 ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕੜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣ ਲਈ ਪਰ ਤੋਲਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਇਕ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੀ ਵੀ ਘਾਟ ਲਗਾਤਾਰ ਰੜਕਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਭੁਪੇਸ਼ ਬਘੇਲ ਨੇ ਹਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸਾਲ 2027 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਂਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਤਦੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਜੇਕਰ ਆਪਸੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਢੰਗ-ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨਾਲ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ‘ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ‘ਤੇ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਘਰ ਉਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਅਤੇ ਗੁਨੇਡਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਉਤੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਕਈ ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਲ ਪਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਾ ਅਮਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ‘ਤੇ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ‘ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ‘ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਗੇ, ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀਕਬੀਨੀ ਨਾਲ ਪਛਾਣਨਗੇ, ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮੰਚ ‘ਤੇ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਆਪਸੀ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਡੋਲੇ ਹੋਏ ਸੂਬੇ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸਿੱਟੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

# ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਅਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜਾਬਰ ਰਵੱਈਆ

ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਖਿਲਾਫ ਵਿੱਢੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਰਮਿਆਨ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮਸਲੇ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਪਰ ਖੜ੍ਹ ਗਈ। ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਮਾਇਤੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੇ ‘ਆਪ’ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕ



ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ  
ਫੋਨ: 98885-44001

ਵਿਰੋਧੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰ ਸਰਕਾਰ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨੰਗੀ ਚਿੱਟੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਉਤਰੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ-ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲੂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁੱਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਰਾਜ ਵੱਲ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਆਪ’ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤਹਿਤ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਫ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਹੱਕ-ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰ ਨਾਲ ਕੁਚਲਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਭ, ਖਨੌਰੀ ਬਾਰਡਰ ਉਪਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪੱਕੇ ਮੋਰਚੇ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਨੀਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਉਦਾਹਰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ‘ਆਪ’ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਮਿਲੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਪਈ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਬਰ ‘ਤੇ ਉਤਰ ਆਈ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਾਬਰ ਨੀਤੀ ਅੱਗੇ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਬਣੀ ਕਿ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁਲੀਸ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲੀਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ 26 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ ਅੱਗੇ ਧਰਨਾ ਦੇ ਰਹੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਠੀਚਾਰਜ ਕਰਕੇ ਖਦੇੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਲੀਸ ਕਾਰਵਾਈ ਖਿਲਾਫ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਭਰਾਤਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਅੱਗੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। 5 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਵਰਕਰ ਬਾਣਾ ਸਦਰ ਰਾਮਪੁਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਜ਼ਬਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ‘ਤੇ ਆਈਆਂ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਹਰਿਦਰ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਪਿੱਥੇ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਗਿਣ-ਮਿੱਥ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਹਿਲਾ ਪੁਲੀਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਹਰਿਦਰ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਬੰਧ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੁਲੀਸ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕੀ ਬਲਕਿ ਹਰਿਦਰ ਬਿੰਦੂ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਪਿੱਥੇ ਸਮੇਤ ਦਰਜਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਣੇ

ਅੰਦਰ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਰਦਿਆਂ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪੁਲੀਸ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗਈ ਕਿ 13 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਬੱਚੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਹਿਲਾ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਿਸਾਨ ਔਰਤਾਂ ਸਮੇਤ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ 10 ਅਪਰੈਲ ਦੀ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਜ਼ਮਾਨਤ ਤਹਿਤ ਰਿਹਾਅ ਹੋਈਆਂ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਹਰਿਦਰ ਬਿੰਦੂ ਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਪਿੱਥੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ 11 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਬਾਲਿਆਂਵਾਲੀ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਲਈ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਰੋਕਾ ਭੇਜਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਪੁਲੀਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬੀਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਨਹੀਂ



ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ‘ਚ ਦਾਖਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ, ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਐੱਸ.ਐੱਸ.ਪੀ. ਬਠਿੰਡਾ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਪੁਲੀਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉੱਥੇ ਇਹ ਮਸਲਾ ਇਕੱਲੇ ਚਾਉਕੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਅੱਗੇ ਧਰਨਾ ਨਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਡੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬੀਜੇ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮੀਡੀਅਮ ‘ਚ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 25 ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਨ। ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟਨਰ (ਪੀਪੀਪੀ) ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਖੋਲ੍ਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ 70:30 ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਭਾਵ 30 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦਕਿ ਬਾਕੀ ਦਾ 70 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮਾਰਗ ‘ਤੇ ਪੈਦੀਆਂ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਮੁਫ਼ਤ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ/ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਮਨੋਰਥ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ ਸੀ। ‘ਸੱਤ’ ਨੇਤਰੀਆਂ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ‘ਤੇ ਕਮਾਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਕੂਲ ਅੱਜ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ‘ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ. ਮਾਧਿਅਮ ਸੀ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2020-2021 ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੈਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਸੈਂਟਰਲ ਬੋਰਡ ਆਫ਼ ਸੈਕੰਡਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ (ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ‘ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬੋਰਡ (ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਤੱਥ ਵੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਕਿ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟਾਂ ਤਾਂ ਮੋਟੇ ਮੁਨਾਫੇ ਕਮਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ‘ਲਾਵਾਰਸ’ ਛੱਡ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀਲਿਆਂ-ਵਸੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਚਲਾਉਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ‘ਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਬੁੱਕਣਖਾਨ ਵਾਲਾ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ‘ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਕਾਸ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਸੁਸਾਇਟੀ’ ਬਣਾ ਕੇ ਚਲਾਉਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ

ਖੋਲ੍ਹੇ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਉਘੜਵੀਂ ਮਿਸ਼ਾਲ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਜਿੱਥੇ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਤਣਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਆਰਥਿਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਇਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਬਣੇ ‘ਆਦਰਸ਼’ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 70 ਫ਼ੀਸਦ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤਣਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾ ਉੱਪਰ ਸੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ



ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਪੱਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਮੇਤ ਸਮੂਹ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਕਾਸ ਬੋਰਡ (ਪੀ.ਈ.ਡੀ.ਬੀ.) ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹੋ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਖਰਚੇ ਸਰਕਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਸਟਾਫ਼ ਯੋਗਤਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ?

ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਇਕਪਾਸਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲ ਚਾਉਕੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਬਲਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੀ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਸਕੇਰੀ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਜਨਵਰੀ 2025 ਤੋਂ 31 ਮਾਰਚ ਤੱਕ ਮਹਿਜ਼ 90 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 41 ਪੁਲੀਸ ਐਨਕਾਊਂਟਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵੱਡੇ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਦਰਜਨਾਂ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਚਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਿਸਾਨ ਲਹਿਰ ਇਕਜੁੱਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘ਸੱਤ’ ਧਿਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮਾਰਚ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖਨੌਰੀ ਤੇ ਸ਼ੁੱਭ ਮੋਰਚੇ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਪੁਲੀਸ ਜ਼ਬਰ ਦਾ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਿਆਂ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਇਕਜੁੱਟ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ਾਬਰ ਕੁਹਾੜਾ ਤਿੱਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਖੈਰ ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜਨਤਕ ਜਮਹੂਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 12 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਰਾਮਪੁਰਾ ਵਿਖੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੈਲੀ ਅਤੇ ਰੈਲੀ ਉਪਰੰਤ ਰਾਮਪੁਰੇ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ‘ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੇ ਰੋਹ ਭਰਪੂਰ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦਾ ਜ਼ਾਬਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚਾਉਕੇ ਸਕੂਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਸਣੇ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ‘ਤੇ ਜ਼ਬਰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲੀਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਸਣੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ‘ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਚਾਉਕੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਆਪਹੁਦਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ੁਰੂ ਇਹ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਜਾਣਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਦਰਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਉਭਾਰੇਗਾ।



ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

### ਰੋਈ ਰੂਹ ਸਮੁੰਦਰੀ ਦੀ!

‘ਦੇ ਦਸੰਬਰ’ ਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ‘ਹੁਕਮਨਾਮੇ’ ਮੱਥਾ ਲਾ ਕੇ ਬਣ ਗਏ ‘ਹੈਵਾਨ’ ਯਾਰੋ। ਤਿੰਨ ਤਖ਼ਤਾਂ ‘ਤੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ‘ਹੁਕਮ’ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਹੀ ਕਰ ‘ਤੇ ‘ਕੁਰਬਾਨ’ ਯਾਰੋ। ਧਨ-ਧੌਂਸ ਦੇ ਕਾਰੇ ਕਰ ‘ਕਪਟ’ ਵਾਲੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ‘ਪ੍ਰਵਾਨ’ ਯਾਰੋ। ਦਿਸਦਾ ਜਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ‘ਹੰਕਾਰਿਆਂ’ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਯਾਰੋ। ਕਾਹਲੀ ਭਰਤੀ ਤੇ ‘ਕਾਗਜ਼ੀ’ ਕਾਰਵਾਈ ਚਮਚੇ ਕੜਕਿਆਂ ਕਰਤਾ ਐਲਾਨ ਯਾਰੋ। ਰੂਹ ‘ਕੁਰਲਾ’ ਰਹੀ ਹੋਊ ‘ਸਮੁੰਦਰੀ’ ਦੀ ਬਣਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਆਕੀ ‘ਭਰਦਾਨ’ ਯਾਰੋ।

# ਬਸਤਰ ਵਿਚ ਕਤਲੇਆਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼



ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗਤੀ ਬਸਤਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤੱਕ 31 ਮਾਰਚ 2026 ਤੱਕ ਨਕਸਲਵਾਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੀ ਜੋਸ਼-ਖਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ 'ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ' 'ਚ 'ਢੇਰ ਕਰਨ' ਵਾਲੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਈ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੱਲਦਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਸਨੇ ਫਰਮਾਇਆ- 'ਨਕਸਲੀ ਭਰਾਵੇ, ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿਓ ਅਤੇ

## ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ

ਮੁੱਖਧਾਰਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਓ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੋ। ਕਿਸੇ ਨਕਸਲੀ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਸ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿਓ ਅਤੇ ਮੁੱਖਧਾਰਾ 'ਚ ਆ ਜਾਓ।' ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਸਤਰ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਜ਼ੋਰ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ 'ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ' ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਤਮਸਮਰਪਣ ਕਰਨ/ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪੂਰੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਵਾ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ 2026 'ਚ 'ਨਕਸਲ-ਮੁਕਤ ਭਾਰਤ' ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਨਕਸਲੀਆਂ/ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ 'ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਝੂਠ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਆਰ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦੇ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ਰ' ਦੀ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਕ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: 'ਨਕਸਲ-ਮੁਕਤ ਭਾਰਤ ਅਭਿਆਨ: ਲਾਲ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਕਾਸ ਲਾਭਿਆਂ ਵੱਲ, ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਅੱਤਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫ਼ੈਸਲਾਕੁਨ ਲੜਾਈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 31 ਮਾਰਚ 2026 ਤੱਕ ਨਕਸਲਵਾਦ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ...'। ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ, 'ਮੁਕੰਮਲ ਸਫ਼ਾਏ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧਤਾ' ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਜਾਂ 'ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ' 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ' ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਦਰ-ਮੁਕਾਮਾਂ ਉੱਪਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਹਿੱਸੇ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਕੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ? ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਜ 'ਆਪਣਿਆਂ' ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਰੱਖ ਕੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੌਣ ਮੰਨ ਲਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ 'ਆਪਣੇ' ਹਨ!

ਇਸ ਢੰਗੀ ਬਿਆਨ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਕਾਰਨ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਦਬਾਅ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਹ ਦਬਾਅ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਜਨਵਰੀ 2024 'ਚ 'ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਹੀ ਦੇਸ਼-ਬਾਹਰ 'ਚੋਂ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਉਠਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਨਵਰੀ 2024 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ 400 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲਈ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੇਢ ਸੌ ਔਰਤਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਅਤੇ 150 ਫਿਕਰਮੰਦ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। 'ਦੀ ਹਿੰਦੂ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 3 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਮਾਓਵਾਦੀ) ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ

**ਬਸਤਰ ਦੇ ਜੰਗਲ-ਪਹਾੜ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ 'ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ' ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਣ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਹਕੂਮਤ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਉੱਪਰ ਮੁੜ-ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ? ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਫੈਲੀ ਬੇਚੈਨੀ, ਬੇਗ਼ਾਨਗੀ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਆ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਆਧਾਰ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੂਦਪੁਰ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ।- ਸੰਪਾਦਕ**

ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ, 'ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕਗਾਰ' ਨਾਲ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਝਾਰਖੰਡ-ਉਤੀਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਕੂਮਤ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਤ ਗਤੀ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਦਬਾਅ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਟਾਵਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਥੇ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਵਧਾ ਕੇ, ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਜਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ ਅਤੇ ਭਰਮਾਉ ਸਕੀਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ 'ਚ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਤਕ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰ ਕੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਕਿੰਨਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਾਬਕਾ 'ਨਕਸਲੀਆਂ' ਨੂੰ ਮਾਓਵਾਦੀ ਕਾਡਰਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਕੇ ਹਕੂਮਤ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੜਾਕੂ ਤਾਕਤ ਉੱਪਰ ਭਾਰੂ ਹੋਣ 'ਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਕੂਮਤ ਦਾਅਵੇ ਤਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਦੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ, ਲੱਗਭੱਗ ਤਿੰਨ-ਚੌਥਾਈ ਨਿਹੱਥੇ ਸਧਾਰਨ ਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੈੱਸ ਨੋਟਾਂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋਤਨ ਲਈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜੰਗਲੀ-ਪਹਾੜੀ ਪੱਟੀਆਂ ਖਾਲੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹਕੂਮਤ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਕਾਡਰਾਂ ਅਤੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲੇਆਮ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ।

ਭਗਵਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਤੇ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਭਰਮ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਅਰਥਾਤ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਮਨਸ਼ੇ ਹੋਰ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੰਮਲ ਸਫ਼ਾਇਆ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਹੀ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਰਾਹਤ ਲੈਣ ਲਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਖਾਤਰ ਹੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚਲੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ/ਹਮਦਰਦ ਅਨਸਰਾਂ ਯਾਨੀ 'ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਕਸਲੀਆਂ' ਕੋਲੋਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਹਰ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਜੁੱਟੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੈ-ਦੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ 'ਮੁਕਾਬਲੇ' ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਰਹੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ

ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, 2002 ਅਤੇ ਅਕਤੂਬਰ 2004 'ਚ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਾਲ ਤਤਕਾਲੀ ਆਪਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਿਆ। ਗੁਪਤਵਾਸ ਆਗੂ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਗੱਲਬਾਤ ਮੁੱਕਦੇ ਸਾਰ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਆਪਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹਿਤ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਬੇਸਿੱਟਾ ਰਹੀ। ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਕਸਲੀ ਫ਼ਵਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੁੜ-ਵੰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੰਗ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 'ਜੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?'

ਫਿਰ 2010 'ਚ ਉਘੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਸੁਧਾਰਕ ਸਵਾਮੀ ਅਗਨੀਵੇਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਾਲ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਯੂਪੀਏ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਤੇ 2011 'ਚ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ-ਚਿੱਦੰਬਰਮ ਅਤੇ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਆਗੂਆਂ ਚੇਰੂਕੁਰੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਉਰਫ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ 'ਮੁਕਾਬਲੇ' 'ਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕਾਰਨ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਵਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਸਵਾਮੀ ਅਗਨੀਵੇਸ਼ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਜ਼ੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਜਾਂਚ ਕਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੁਕਰਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨੰਗੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਵੀ 24 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ 'ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਮੇਟੀ' ਨੇ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸ਼ਰਤ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਕਾ. ਅਭੈ ਨੇ ਇਸ ਕਦਮ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਹਿਤ 'ਚ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਉਸਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਹਾਂਪੱਖੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਯੁੱਧਬੰਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਜੇ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮਾਓਵਾਦੀ ਐਵੇਂ ਹੀ 'ਯੁੱਧਬੰਦੀ' ਵਰਗੇ ਲਕਬ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਭੇਜ ਦੇਣ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦੇਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਉਹ ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਸੈਂਕੜੇ

ਮਾਓਵਾਦੀ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੱਖਾਂ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ (ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਜਵਾਨ) ਅਤੇ ਹਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਉੱਪਰ ਕੈਂਪ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕਿਉਂ ਪਈ? ਬਸਤਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਐਨਾ ਸੰਘਣਾ ਫ਼ੌਜੀਕਰਨ ਕੀ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ?

ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਛੇਤੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰ ਜਾਣ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2009 'ਚ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ-ਚਿੱਦੰਬਰਮ ਵੀ 'ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਗਰੀਨ ਹਿੱਟ' ਤੋਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ 'ਚ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਲਸ਼ਕਰ ਪਾਏਵੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਵਾਂਗ ਕਤਲੇਆਮ, ਵੱਢਵੱਡ, ਲੁੱਟਮਾਰ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਥਿਤ ਪੁਲਿਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜੇ ਹੁਕਮਰਾਨ ਯੁੱਧ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਣਾ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਛਾਪਾਮਾਰ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਰ ਨੰਗੇ ਅਨਿਆਂ, ਧੱਕੇ-ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਘੋਰ ਨਾਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਵਧਾਰਾ-ਪਸਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵਡੇਰਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਵਿਰੁੱਧ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤ ਝੋਕਣ ਲਈ ਬਹਾਨੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਜਾਬਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬੇਦਰੇਗ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਕੂਮਤੀ ਨੀਤੀਆਂ ਯਾਨੀ ਕਥਿਤ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਮਿਟ ਜਾਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੈਣ-ਬਸੇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨਾਲ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਕੂਮਤੀ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਇਤਫ਼ਾਕ ਨਾਲ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਜੰਗਲੀ-ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 'ਨਵ-ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ 'ਯੁੱਧਨੀਤਕ' ਇਲਾਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਾਈ ਦੀ ਮੋਹਰਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਜਮਾਤ ਲਈ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਬੇਰੋਕ-ਟੋਕ ਫ਼ੌਜੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨਾ ਬੇਹੱਦ ਸੌਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਹਾਨਾ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ

ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ 'ਮੁਲਕ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ' ਹੈ। ਇਸੇ ਝੂਠੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਭਰਮਾਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਬਸਤਰ ਤੇ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁਚਲ ਦੇਣਾ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਹਮਲਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰਆਦਿਵਾਸੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉੱਪਰ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉੱਥੇ ਹਮਲਾ ਅਜੇ ਬਸਤਰ ਜਿੰਨਾ ਤਿੱਖਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਲੜਾਈ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਬਦੇਸ਼ੀ-ਦੇਸ਼ੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੰਮਲ ਯੁੱਧ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧੱਸੀਆਂ ਖ਼ੁਦ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਦਿਵਾਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਕੇ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਲਕ 'ਚ ਲੰਘਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਗ਼ੌਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚਾ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਲਾਣਾ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਕੇ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਅਨਿਆਂ ਅਤੇ ਨਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕਿਆ ਅਤੇ ਦਹਿ-ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਟੇਟ ਵਿਰੁੱਧ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਉਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਭਾਰਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਆਂ ਲੈਣ ਲਈ 'ਇਤਹਾਪਸੰਦ' ਬਣੇ, ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਇਸੇ 'ਮੁੱਖਧਾਰਾ' ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਭੋਰਾ ਵੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਅਤੇ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਉਸ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਿਤੈਸ਼ੀ 'ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ' ਉੱਪਰ ਮੁੜ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਐਨੇ ਵਿਆਪਕ ਫ਼ੌਜੀਕਰਨ ਤੇ ਨੀਮ-ਫ਼ੌਜੀ ਓਪਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ' ਐਲਾਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾ ਹਕੂਮਤ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰਚ 2026 ਤੱਕ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਹ 'ਜਿੱਤ' ਵਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦਰਅਸਲ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਆਰਥਕ ਮਾਡਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕੇ ਲੁੱਟੇ-ਪੁੱਟੇ ਲੋਕ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਸਟੇਟ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ ਨਕਸਲਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਸਾਬਕਾ ਆਹਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ 2018 'ਚ ਹੀ ਇਹ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ 'ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਕ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ (ਮਾਓਵਾਦੀ) ਲਹਿਰ ਦੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਲਿਖਣਾ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ।'

# ਟਰੰਪ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਮੰਦੀ ਦਾ ਖਤਰਾ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਟੈਰਿਫ ਨੀਤੀ ਸਦਕਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਮੰਦੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਹੇਗੀ, ਉਹ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਦੂਜੇ ਬਦਲ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ?

ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਡਾਕਟਰ ਭਰਤ ਝੁਨਜੁਨਵਾਲਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਟੈਰਿਫ ਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਸਮੇਤ ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਮੰਦੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਟਰੰਪ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਟਰੰਪ ਇਸ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਮਰੀਕੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਤਨ ਠਹਿਰਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਸਾਲ 2000 ਤੋਂ 2023 ਵਿਚਾਲੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਲਾਹਾ 500 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 3500 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਸੱਤ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਰਜ਼ਾ 5.6 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ (ਲੱਖ ਕਰੋੜ) ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 33.2 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਲਗਪਗ ਛੇ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਸੇ ਅਰਸੇ ਵਿਚ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਕਿਰਤੀ ਦਾ ਔਸਤ ਵੇਤਨ 335 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 375 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਫ਼ਤਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਿਜ਼ 12 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ।

ਟਰੰਪ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਤਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕਰਜ਼ਾ ਘਟੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਨੀ ਭਾਰੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਕਰਜ਼ਾ

## ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ 'ਤੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬੱਦਲ ਛਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਟਰੰਪ ਦੁਆਰਾ ਦਰਾਮਦ ਕਰ ਯਾਨੀ ਟੈਰਿਫ ਵਧਾਉਣ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਰਾਮਦਸ਼ੁਦਾ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ 20,000 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਾਮਦ ਕਰ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 25,000 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਵਿਕੇਗੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ, 20,000 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਕਾਰ ਖਰੀਦਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸੇ ਕਾਰ ਨੂੰ 25,000 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਝਿਜਕੇਗਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਖਪਤ ਘਟਣ ਕਾਰਨ ਮੰਦੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਪੀ ਮੋਰਗਨ ਬੈਂਕ ਨੇ ਮੰਦੀ ਦਾ 60 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਦਰਾਮਦਸ਼ੁਦਾ ਕਾਰ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਤ ਕਾਰ ਸਸਤੀ ਪੈਣ ਲੱਗੇਗੀ। ਇਹ ਵੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧੇਗਾ।

ਮੰਨ ਲਓ 20,000 ਡਾਲਰ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿਚ 1,000 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਾਰਟ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਦੁਆਰਾ ਦਰਾਮਦ ਕਰ ਵਧਾਉਣ ਕਾਰਨ ਇਹ



ਪਾਰਟ ਹੁਣ 1,300 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਦਰਾਮਦਸ਼ੁਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰ ਦਾ ਵਿਕਰੀ ਮੁੱਲ 20,000 ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 20,300 ਡਾਲਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਦਰਾਮਦਸ਼ੁਦਾ ਕਾਰ 25,000 ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਰਟਸ 'ਤੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਦਰਾਮਦ ਕਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨਾ ਅਮਰੀਕੀ ਉਦਮੀਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 300 ਡਾਲਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦਾ

ਨਿਰਮਾਤਾ ਟਰੱਕਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਾਉਣਗੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਕਿਰਤ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਦਰਾਮਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਾਲ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਦਰਾਮਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਵਧੇਗਾ। ਇਸ ਚੱਕ-ਬੱਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮੰਦੀ ਆਵੇਗੀ ਪਰ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੁਲ

ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟੈਰਿਫ ਵਧਾਉਣ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਉੱਥੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਤਨ ਵੀ ਵਧਣਗੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ ਅਤੇ ਇੰਪੋਰਟ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਵਧੇਗੀ। ਘਰੇਲੂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਲਾਹਾ ਵਧੇਗਾ। ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟੈਕਸ ਅਦਾ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕਾਰਨਾਂ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਤੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਦੀ ਨੀਤੀ ਮੁਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰੁਸਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕਈ ਦੇਸ਼ ਅਮਰੀਕੀ ਵਸਤਾਂ 'ਤੇ ਵੱਧ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਜ਼ੋਖਮ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਨ 'ਤੇ ਵੱਧ ਟੈਰਿਫ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਚੀਨ ਨੇ ਵੀ ਅਮਰੀਕੀ ਬਰਾਮਦਾਂ 'ਤੇ ਮੋਟਾ ਟੈਰਿਫ ਲਗਾ ਕੇ 'ਜੈਸੇ ਕੋ ਤੈਸੇ' ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਗਰ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਨੂੰ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਟੈਰਿਫ 'ਤੇ 90 ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਮੋਹਲਤ ਦੇਣੀ ਪਈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਵੈਸੇ ਟਰੰਪ ਨੇ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਬਰਾਮਦਾਂ 'ਤੇ ਵੱਧ ਟੈਰਿਫ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਨੁਕਸਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 'ਟੈਰਿਫ ਕਿੰਗ' ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਟੈਰਿਫ ਨੀਤੀ ਦਾ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਬੋਝੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ 1,000 ਡਾਲਰ ਮੁੱਲ ਦੇ ਕਲਪੁਰਜੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਉਦਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਰਾਮਦਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਤਕਾਲ ਕੁਝ ਗਿਰਾਵਟ ਆਵੇਗੀ। ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਵਧੇਗਾ।

## ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਲਿਆ ਜਾਇਜ਼ਾ



ਸਿੰਚਾਈ ਤੰਤਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਲਾਈਫ ਲਾਈਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਤੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਫੀਡਰ ਨਹਿਰ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਪਾਣੀ

**ਮੁੱਖ:** ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਪੁੱਜੇ। ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਪੁੱਜਣ 'ਤੇ ਹਲਕਾ ਗੁਰੂਹਰਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਸੋਢੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੰਚਾਈ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਾਵਤ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਵੀ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਫੀਡਰ ਨਹਿਰ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਲ ਸਰੋਤ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੀਫ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਤੋਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਫੀਡਰ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਜਾਂਦੇ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਅੱਜ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੰਚਾਈ ਅਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਸਿੰਚਾਈ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦਾ ਰਸਾਇਣਕ ਪਾਣੀ ਹਰੀਕੇ ਹੈੱਡ ਵਰਕਸ ਤੋਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਫੀਡਰ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਪਾਅ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੀ ਆੜ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਨੈਤਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਖ਼ਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਟਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੈਕਸ ਰੈਕਟ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸਕਰੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਠੋਸ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਨੀਤੀ ਘੜਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਟਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਾਸੂਮ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਮਸਾਜ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਦਮਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਰੋਂ ਗਾਇਬ ਹੋਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਾਜ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵੱਡੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਜਲੰਧਰ 'ਚ ਮਸਾਜ ਸੈਂਟਰਾਂ 'ਚ ਸੈਕਸ ਰੈਕਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵੇਸਵਾਗਮਨੀ ਰੈਕਟ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਾਫੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮਸਾਜ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈਂਟਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਕਈ ਲੜਕੀਆਂ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।



ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਕਲਦੀਪ ਤਿਵਾੜੀ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਤਾਲਮੇਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਸਪਾਅ ਜਾਂ ਮਸਾਜ ਸੈਂਟਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮ-ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। -ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸਪਾਅ ਸੈਂਟਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੈਰੋਪਿਸਟ ਕੌਲ ਵੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਸ ਜੈਂਡਰ ਮਸਾਜ ਦੀ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਤਾਬਕ ਔਰਤਾਂ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਤੇ ਮਰਦ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਸਾਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ ਪਰ ਪੂਰੇ

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਕਾਇਦੇ-ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਸਪਾਅ ਸੈਂਟਰਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਨੈਤਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਖ਼ਤੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪੂਰਾ ਦੇਸ਼ ਸਪਾਅ ਸੈਂਟਰਾਂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹੈ। ਕਈ ਹੋਟਲ ਵੀ ਸਪਾਅ ਸੈਂਟਰਾਂ ਦੇ ਓਹਲੇ 'ਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਹੋਟਲਾਂ 'ਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਮਸਾਜ ਦੀ ਆੜ 'ਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੋਟਲਾਂ 'ਚ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਫੜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਮਰਦ-ਔਰਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਹੋਟਲ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਧੰਦਾ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਹੋਟਲ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਧੰਦਾ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

## ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰਧਾਮ ਨਾਨਕਸਰ ਵਿਖੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਏ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਜਨ ਲਾਲ ਸ਼ਰਮਾ ਬਿਆਸ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਹਰੀਕੇ ਝੀਲ ਕਿਨਾਰੇ ਮਨਮੋਹਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਬਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰਧਾਮ ਨਾਨਕਸਰ ਹਰੀਕੇ ਵਿਖੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਏ। ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਾਬਾ ਮਾਧੋ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

# ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੌਰਾਨ ਖਾਲਸਾਈ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਸੈਲਮਾ

## ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ

**ਫਰਿਜ਼ਨੋ:** ਇੱਥੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸ਼ਹਿਰ ਸੈਲਮਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ ਆਫ ਪੈਸੀਫਿਕ ਕੋਸਟ' ਸੈਂਟਰਲ ਵੈਲੀ ਵਿਖੇ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 31ਵਾਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਗੀ-ਢਾਡੀ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ, ਕੀਰਤਨੀ ਜਥਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸਵੇਰ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਮੁਖ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਹੋਈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡੇ ਅਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਸਟੇਟ ਦੇ ਝੰਡੇ ਮਗਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਜੇ ਫਲੋਟ ਮਗਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਝਾਕੀਆਂ ਨਵੇਂ ਅਮੈਰੀਕਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਗੁਰੂਘਰ ਤੋਂ ਰਵਾਨਗੀ ਹੋਈ। ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਕੋਸਰੀ ਅਤੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਅਤੇ ਚੁੰਨੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਹੌਲ ਖਲਸਾਈ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਮੂਹ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਲੌਕਿਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਲਕੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਗਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਲੋਟ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੌਸਮ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਰਿਹਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ

ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੂਥ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲੀਸ, ਸ਼ੈਰਿਫ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਕਿਉਰਿਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਵਧੀਆ ਅਤੇ



ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂਘਰ ਅੰਦਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੁਆਦਲੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਸਟਾਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਗੁਰੂਘਰ ਅੰਦਰ 'ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਸੈਂਟਰਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ' ਵੱਲੋਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁਫਤ ਬੂਥ

ਮਜ਼ਬੂਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨਿਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ, ਇਲਾਕੇ ਭਰ ਦੇ ਗੁਰੂਘਰ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਸਦਕਾ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ।

# ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਵਿਚ 35ਵਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਕੱਠ 17 ਮਈ ਨੂੰ

**ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ:** ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਵਲੋਂ 35ਵਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਇਕੱਠ 17 ਮਈ ਦਿਨ

ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਣ। ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੇ ਰੂਹੇ ਰਵਾਂ ਸ. ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਵਾਲਾ ਨੇ



ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਰਫੋਰਮਿੰਗ ਆਰਟ ਸੈਂਟਰ ਸੈਲਡਨ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਮੀਟਿੰਗ ਸ. ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਫਰਵਾਲਾ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

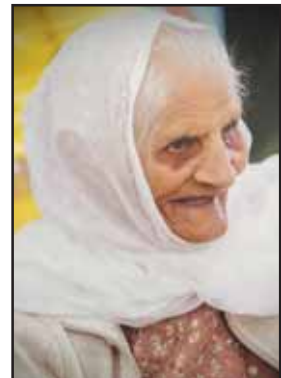
ਪਿਛਲੇ 35 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜੀ

ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਟੀਮਾਂ ਵਲੋਂ ਗਿੱਧੇ, ਭੰਗੜੇ, ਸਕਿੱਟਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹੁੰਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚਣ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਡੋਡ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰਾ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ, ਕਮਲ ਬੰਗਾ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੋਸਾਝ, ਵਰਿੰਦਰ ਫਰਵਾਲਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਰਵਾਲਾ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਬੀਸਲਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 916-880-0531 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

## ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਹੀਰ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਨਾਲ ਹੀਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਦਮਾ

**ਫਰਿਜ਼ਨੋ:** ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਕਰਮਨ ਨਿਵਾਸੀ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਹੀਰ (94) ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਉਹ ਉੱਘੇ ਸਮਾਜਸੇਵੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਸ. ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ। ਜੋ ਪਿਛਲੇ 40 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਰਮਨ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੱਲਵਾਲ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਤਰ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ ਅਤੇ ਧੀ ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੱਕੜ ਦੀ ਹੀਰ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪਰਿਵਾਰਕ ਫੁੱਲਵਾੜੀ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ।

ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 11 ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 1 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਕਰਮਨ 680 S. Vineland Ave. Kerman, CA 93630 ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਹੀਰ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ। ਪਰਿਵਾਰ



ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ਾਂਤ ਭਵਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ 4800 E. Clayton Avenue, Fowler CA 93625 ਵਿਖੇ 18

ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਨੰਬਰ (559) 269-4668 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

## ਸੂਟਕੇਸ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ-ਹੋਇਆ ਹੰਗਾਮਾ

**ਸੋਨੀਪਤ:** ਸੂਟਕੇਸ 'ਚੋਂ ਲਾਸ਼ ਮਿਲਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਓਪੀ ਜਿੰਦਲ ਗਲੋਬਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਇਕ ਅਲੱਗ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੂਟਕੇਸ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚੀਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਸੂਟਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨਿਕਲੀ, ਜਿਹੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸਤ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਪੈਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਨੇ ਘਟਨਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।



ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਵੀਡੀਓ 'ਚ ਦਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਸੂਟਕੇਸ (ਟਰਾਲੀ ਬੈਗ) ਖਿੱਚ ਕੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੂਟਕੇਸ 'ਚੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਵੀਡੀਓ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਿੰਦਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੌਕੀ ਦੀ ਇੰਚਾਰਜ ਸ਼੍ਰੱਤਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਖੁਦ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਲਈ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸੂਟਕੇਸ 'ਚ ਨਿਕਲੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਬਿਜ਼ਨਸ ਸਟਡੀਜ਼ ਦੇ ਸੈਕੰਡ ਈਅਰ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸਤ ਸੂਟਕੇਸ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਪੈਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਫਿਲਹਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨ ਅੰਜੂ ਮੋਹਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘਟਨਾ ਹੋਸਟਲ ਏਰੀਆ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਪਬਲਿਕ ਏਰੀਆ ਦੀ ਹੈ। ਘਟਨਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੋਸਟਲ 'ਚ ਕੋਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ।

# ‘ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ’ ਵਿਰੁੱਧ ਸੌੜੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਵਿਰੋਧੀ: ਬੈਂਸ

**‘ਆਪ’ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 3000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਰੂਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ 8,000 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਬਿਨਾਂ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ।**

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕੜੀ ਤੇ ਸੌੜੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੈਂਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਖਾਨੇ, ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਅਤੇ ਡੈਸਕ ਵਰਗੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਖਾਨੇ ਲਈ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਡੈਸਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਅਵੇਸਲਾਪਨ ਸੀ। ਬੈਂਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 75 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੁੱਟਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਅਤੇ ਪਖਾਨਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀਆਂ ਧੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ 'ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੁਣ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮੁਢਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਡੇ ਯਤਨਾਂ ਤੋਂ ਭਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਆਪ’ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 3000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਬਰੂਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ 8,000 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ ਬਿਨਾਂ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ

ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਰੂਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨਿੰਗ ਸਹੂਲਤਾਂ



ਹਨ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬ ਵਰਗ ਨੂੰ ਲੁੱਟਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਫਿਰ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ, ਪੰਜ ਅਤੇ ਸੱਤ ਤਾਰਾ ਹੋਟਲ ਉਸਾਰ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨੀ ਬੋਰਡਾਂ ਤੋਂ ਈਰਖਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ 75 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀਆਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਦਘਾਟਨੀ ਬੋਰਡ ਜਾਂ

ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ‘ਪੜ੍ਹਦਾ ਪੰਜਾਬ’ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਪਖਾਨੇ, ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ, ਸਾਫ਼ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ, ਹਾਈ-ਸਪੀਡ ਵਾਈ-ਫਾਈ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ

ਸਮਾਰਟ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਤੇ ਫਰਨੀਚਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੈਂਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ 20,000 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਗਭਗ 28 ਲੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ‘ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ’ ਅਧੀਨ 2000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਨਾਲ 12,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ 410 ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਉਦਘਾਟਨ ਉਪਰੰਤ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

# ਬੇ-ਜ਼ਮੀਰਿਆਂ ਦਾ ਵਕਤ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਹੁਸੀਨ ਪਰ ਜੇਕਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੀ ਸੋਚਾ ਵਿਚੋਂ ਮਨਫੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਮਾਨਵੀ ਅਉਧ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਜਿਉਣਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਾਸਲ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਤਮ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਆਪਣੀ ਕਰਮ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਬੰਦਿਆਈ ਤੇ ਭਲਿਆਈ ਦੀ ਹੋਣਾ ਸੁੱਭ-ਸ਼ਗਨ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਜਦ ਕਰਮ-ਕੀਰਤੀ ਵਿਚੋਂ ਸੁਭ-ਕਰਮਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਕਰਮਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਚਹਿਕਦੇ ਬੋਟਾਂ ਸੰਗ ਬਿਰਖ ਵੀ ਝੂਮਣੇ ਲੱਗਦਾ। ਅਗਰ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਤੋਂ ਬੋਟ ਉਡਾਰੀ ਭਰ ਕੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਹੀ ਨਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਬੇਰੁਖੀ 'ਚ ਰੰਗੇ ਬੋਟਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੇ ਤੀਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਪਹਿੰਦੇ ਦੇ ਹੁਨਰ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਪੈਂਦਾ। ਜਦ ਕੋਈ ਪਹਿੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚੋਂ ਤੀਲ੍ਹੇ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਲਈ ਤੀਲ੍ਹੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਬਹਾਰ ਦੀ ਆਮਦ ਨਾਲ ਬਿਰਖ 'ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਵਿਚ ਚਮਨ ਚਹਿਕਦਾ। ਅਗਰ ਬਿਰਖ ਨੇ ਪਤਝੜ ਹੀ ਹੰਢਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਉਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈ ਬਹਾਰ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਕਿਤਾਬ ਸੋਚਾਂ, ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪਲ ਲਈ ਸਕੂਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੀ। ਅਗਰ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਫਿੱਕੜੇ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਹੋਰ ਨੀਰਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਇਬਾਰਤ ਵਿਚ ਜਗਦੇ ਚਿਰਾਗਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਮਨ-ਮਸਤਕ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਂਦੀ। ਅਗਰ ਵਰਕਿਆਂ ਤੇ ਹਨੇਰਿਆਂ ਦੀ ਵਰਨਮਾਲਾ ਹੀ ਉਗਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਲਿਖਤਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ।

ਕਲਮਕਾਰੀ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧਰਾਤਲ ਹੁੰਦੀ। ਅਗਰ ਕਲਮ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵਿਚੋਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਤ ਹੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਰਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸਿਆਹੀ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਨਕਸ਼ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਉਕਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯੁੱਗਾਂ ਤੀਕ ਜਿਉਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਅਗਰ ਇਸ ਸਿਆਹੀ ਨੇ ਵਰਕੇ ਨੂੰ ਲਬੇੜ ਹੀ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਇਸ ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਇੱਟਾਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ, ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਤੋਂ ਘਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਧੜਕਣ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ। ਅਗਰ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਘਰ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਘਰ ਨੇ ਘਰ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਛੱਤ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤਿੱਖਤ ਦੁਪਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਂਦੀ। ਅਗਰ ਚੌਂਦੀ ਛੱਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਬੇਯਕੀਨੀ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਛੱਤ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਬਨੇਰਿਆਂ 'ਤੇ ਜਗਦੀਆਂ ਮੋਮਬਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚ ਬਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਧੋਤੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਬਨੇਰੇ ਤੇ ਜਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੋਮਬਤੀਆਂ ਦੀ ਪਿਘਲੀ ਮੋਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਮੋਮਬਤੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਬਨੇਰੇ 'ਤੇ ਕਾਂ ਬੋਲਦਾ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਘਰ ਦੀ ਛਿਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਾਂ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦਰ ਨਾ ਖੜਕਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਕਾਂ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਤਵੇ 'ਤੇ ਲੱਬਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦਾ ਸਵਾਦ ਹੀ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਬੁਰਕੀਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਫੁੱਲਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਚੌਂਕੇ-ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਦੇ ਤਾਂ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਚੋਇਆ ਤੇਲ ਅਤੇ ਡੋਲਿਆ ਪਾਣੀ, ਘਰ ਦੀ ਚਿਰਕਣੀ ਉਡੀਕ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਅਗਰ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਚੋਏ ਤੇਲ ਜਾਂ ਡੋਲੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਦਰਦ ਗਾਥਾ ਫਰੋਲਣਾ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰਾਹਤ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦੱਸ ਹੀ ਨਾ ਸਕੋ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਮਿੱਤਰ-ਮੋਢੇ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਪਿਘਲ ਕੇ ਤਰਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਹਾਅ ਵਿਚ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚ ਯੱਥ ਪਲ ਹੀ ਹੰਢਾਉਣੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਸੱਜਣਤਾਈ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?



ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਜਿਉਣਾ ਦਰਅਸਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੰਜੀਵ ਪਲਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬੰਦੇ ਨੇ ਦੱਸੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਬੰਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਤੇ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਰੋਂਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਰਾਉਣ, ਰੂਹ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣ ਅਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਜਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸਬੰਧ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਾਹਰੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਤੁਰੇ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਭਲਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸਫ਼ਰ ਉਗਦਾ ਤਾਂ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈੜਾਂ ਉਗਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਫ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਗਾਉਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਕਦਮ-ਕਾਰੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਛਿਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ, ਪੌਣ ਤੇ ਹਰਫ਼ ਕਾਰੀ ਕਰਦਾ, ਤੇ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਬਣਦਾ ਅਗਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ 'ਤੇ ਆਨਾ-ਕਾਨੀ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਟਹਿਲ-ਕਦਮੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠਿਆਂ, ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਹੁੰਗਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਨ-ਨਾਦ ਦੀ ਧੁੰਨ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਦਿਲਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਿਆਂ ਵੀ ਮਾਤਮੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਚੁੱਕੀ ਰੱਖਣਾ ਤਾਂ ਆਪਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਯਾਰਾਂ-ਬੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਬਚਪਨੀ ਦੀ ਬੇਤਕੱਲਫੀ ਅਤੇ ਹਸਾਸ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਮਨੁੱਖ ਪੀੜਾ ਤੇ ਗਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ, ਉਮਰ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੇ ਮਿੱਤਰ-ਮੰਡਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦੇ ਮਖਸੂਸੀ ਵਕਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਮਿੱਤਰ-ਸਾਥ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਅੱਲ੍ਹਤ ਉਮਰੇ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਖਸੀ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪੀੜਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਬੰਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੇ ਪਲ ਜਿਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ। ਅਗਰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹਸਾਸ ਭਰੇ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਬੱਚਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ

ਅਤੇ ਬਚਪਣੇ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਲੱਗਦਾ। ਜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦਾ ਬੇਸੁਰਾ ਰਾਗ ਹੀ ਅਲਾਪਣਾ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਪਾਈ ਅਜੇਹੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬਦਲਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਬੰਦਾ ਨਵੀਆਂ ਉਪਲਬਧੀਆਂ ਦਾ ਹਾਣੀ ਬਣਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਕਿਆਨੂਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਣਾਏ ਰਹਿਣਾ ਤਾਂ ਬਾਹਰੀ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਭਲਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਨਵੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਜ ਲੈਣਾ ਬੰਦਾ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰੀਤਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਭਲਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸੋਚ, ਸਰੋਕਾਰੀ, ਸੰਵੇਦਨਾ ਅਤੇ ਸੁਪਨਸਾਜ਼ੀ ਫੈਲਦੀ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਰੋਸ਼ਨ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰੀ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਰੰਗਤ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਚੇਤਨਾ ਤੇ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਪੁੱਠ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸਥਾਪਤ ਦਾਇਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਹੀ ਬੰਦੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਕਿਸੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਣ ਦਾ ਉਦਮ ਕਰਨਾ ਦਰਅਸਲ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਕਲਾਕਾਰੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟੁੰਬੇ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਿਉਣ ਦਾ ਸਰਫ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਕਲਾਕਾਰੀ ਨੇ ਅਜੇਹੇ ਸੁਹਜਮਈ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਝ ਹੀ ਰਹਿਣਾ, ਸੂਖਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਵਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਸੰਗ ਲਹਿਰ ਬਣ ਕੇ ਗੀਤ ਬਣਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਦਰਿਆ ਨੇ ਬਰੇਤਿਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਹੀ ਬਣਨਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਦਰਿਆ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਵਗਦੀ ਪੌਣ ਹੱਥ ਅਸੀਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹੇ ਘੱਲਦੇ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ-ਹੁੰਗਾਰੇ ਵੀ ਪੌਣ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿੰਦੀ। ਜੇ ਪੌਣ ਨੇ ਰੁੱਸ ਹੀ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਪੌਣ ਦੀ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਹਵਾ ਰੁਮਕਦੀ ਤਾਂ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕਤਾ ਵਿਚੋਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਰੂਹੀ ਰਮਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਅਗਰ ਪੌਣ ਹੀ ਹੁੱਸਤ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੰਡਰੀਆਂ ਮਹਿਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਪੰਛੀ ਚਹਿਕਦੇ ਤਾਂ ਬਿਰਖ ਅਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਸਮੇਤ ਸਮੁੱਚੀ ਕੁਦਰਤ ਗਾਉਂਦੀ। ਜੇ ਪੰਛੀ ਦੇ ਚਹਿਕਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬਿਰਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਅਤੇ ਲਗਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਛਾਂਗ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋਏ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸਤਸੰਗ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਕਾਲੀ ਘਟਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਤਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਧੋਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਕੁਦਰਤ ਮੌਲਦੀ ਅਤੇ ਨਿੱਖਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਲਿਸ਼ਕਣ ਲੱਗਦਾ। ਅਗਰ ਅੰਬਰ ਤੇ ਤਿੱਤਰ-ਖੰਭੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਉਡਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਬਾਰਸ਼-ਹੀਣ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਬੂਹਾ ਖੜਕਦਾ, ਦਲਾਨ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਉਡੀਕ ਦਾ ਸੀਨਾ ਧੜਕਦਾ, ਉਹ ਅਹੁਲਦੀ, ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਪਦੀ ਹਿੱਕ ਠਾਰਦੀ। ਅਗਰ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਬੂਹੇ ਦਾ ਖੜਕਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਖੜਕ ਦਾ ਉਡੀਕ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਪਰਾਤ ਵਿਚ ਆਟਾ ਭੁਤਕਦਾ, ਸਵਾਣੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪੇਕਿਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਆਸ ਜਾਗਦੀ। ਅਗਰ ਪਰਾਤ ਦੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਓਟੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਚਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਉਮੀਦ ਦਾ ਸਵਾਣੀ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵੱਜਦੀ, ਖ਼ਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਚਿਰ ਵਿਛੁੰਨੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਿਲਲਗੀਆਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਗਰ ਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੱਗ ਕਾਲਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਫ਼ੋਨ ਵੱਜਣ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਅਸੀਂ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਦੇ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਜਿਵੇਂ

## ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ



ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ

ਫੋਨ: 216-556-2080

ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਰੂਹਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਗਰ ਪੱਤਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਆਦਮੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਡੀਕਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪਤਾਅ ਤਾਂ ਅਜੇਹਾ ਆਵੇ ਕਿ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਖੁਰ ਹੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹੀ ਚੇਤਨਾ 'ਚ ਉਹ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਭਰੇ। ਜੇ ਅਜੇਹੇ ਪਲ ਦੀ ਆਸ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਨਾ-ਉਮੀਦੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਲਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਅਜੇਹੀ ਉਡੀਕ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਟੱਕਰ ਜਿਸਮ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਆਪਣਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਰੂਹ ਤੇ ਲੱਗੇ ਫੱਟ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਚਸਕਣੋਂ ਹੱਟ ਜਾਂਦੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਫੱਟਾ 'ਤੇ ਮਰਮ ਨਾ ਲਗਾਵੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਹਿਲਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਆਪਣਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ।

ਮਨ ਦੀਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਥੀਂ ਹਰ ਸਵੇਰੇ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ, ਨਵਾਂ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਦਿਨ ਰੂਹ ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਅਗਰ ਮਨ ਦੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਏ ਹੀ ਨਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਸਵੇਰ ਦਾ ਮਨ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਤੋ ਟਹਿਲਦਿਆਂ ਬੰਦਾ ਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬਾਤਾਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਚੰਨ ਨਾਲ ਨਿੱਘੀ ਗੁਫਤਗੂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਸਰੀ ਰਹੱਸਮਈ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਅਨੰਦਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਜੇ ਬੰਦਾ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਰ ਹੀ ਨਾ ਧਰੇ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਹੁਸੀਨਤਾ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਰ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਛੱਤ ਤੇ ਲੇਟਿਆਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਤੀਆਂ ਦੇ ਆਕਾਰ ਬਣਾਉਣੇ, ਪੁਰ ਗਿਣਦਿਆਂ ਗਿਣਦਿਆਂ ਨੀਂਦੇ ਹਿਲੋਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗਵਾਚ ਜਾਈਦਾ ਸੀ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਛੱਤ ਤੇ ਸੌਣ ਦੇ ਆਦੀ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਤਾਰਿਆਂ ਭਰੀ ਰਾਤ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਸਾਈਕਲ ਸਿੱਖਦਿਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਰਗੜਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਝਿੜਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲਈਦਾ ਸੀ। ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੱਟਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਵਾਉਣੀਆਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਝਿੜਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੱਤਾਂ ਦਾ ਸਗੂਫਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਸਾਈਕਲ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਖੇਡਣਾ, ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲਿੱਬੜ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨੂੰ ਪਿੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਰਚਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਜੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਖੇਡਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਲਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਕੁਤਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੱਖ ਕੇ ਖੁਦ ਇਨਸਾਨ ਬਣਨ ਵੰਨੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਦਾ। ਅਗਰ ਅਸੀਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰੌਸ਼ਨ ਭਵਿੱਖ ਤੇ ਬਹਿਸ਼ਤੀ ਵਰਤਾਰੇ ਵਾਸਤੇ ਸੁੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਗਰ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚੋਂ ਨਕਾਰਤਮਿਕਤਾ ਹੀ ਝਲਕਣੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੁਝ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਦ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕੁਝ ਕਰਕੇ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ? ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਣ, ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਤਾਂ ਭਲਾ ਵਿਕਣੀਆਂ ਹੀ ਸਨ। ਅਗਰ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਸੌਰੇ-ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੀ ਵਿਕਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਬੇ-ਜ਼ਮੀਰਿਆਂ ਦਾ ਵਕਤ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ?

ਇੱਕ ਕੁਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਹੱਬਤ ਗੁੰਮ ਹੈ ਗੁੰਮ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਫਿਲਮ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਹੈ, ਪੋਰਨ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਔਰਤ 'ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਕਿਉਂ? ਕਿਉਂਕਿ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਤੇ ਸਿਨੇਮਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿੰਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਮਾਂ ਅਸਲ 'ਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ, ਇਹ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਅਸਲ 'ਚ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਤੇ ਔਰਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਫਿੱਕੇ ਫਿੱਕੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਕਿੱਥੇ ਤਸਵੀਰ ਫਿਲਮ ਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ! ਕਿੱਥੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਫਿਲਮ ਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ! ਕਿੱਥੇ ਪਤਨੀ ਘਰ ਦੀ! ਘਰ ਦੀ ਪਤਨੀ ਇੱਕਦਮ ਫਿੱਕੀ ਫਿੱਕੀ, ਇੱਕਦਮ ਵਿਅਰਥ ਵਿਅਰਥ, ਜਿਸ 'ਚ ਨਮਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਬੇਰੋਣਕ ਸਾਲਟਲੈੱਸ ਲੱਗਣ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਦ ਹੀ

## ਸਿੱਧਾ ਬੰਦਾ ਸਿੱਧੀ ਗੱਲ

ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਬੰਦੇ 'ਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਵਾਦ ਲਗਦਾ।

ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਰਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ। ਜਿਹੜੀ ਔਰਤ ਪੜ੍ਹਦੇ 'ਤੇ ਮਰਦ ਦੇਖਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਰਦ ਵੀ ਆਮ ਜੀਵਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਸੈਕਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ ਆਮ ਜੀਵਨ 'ਚ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਔਰਤ ਵੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਰਦ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਲਾਂਭੇ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਮਰਦ-ਔਰਤ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਨੋਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਦੋੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਉਸ ਔਰਤ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਪੜ੍ਹਦੇ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ

ਪੜ੍ਹਦੇ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਵੀ ਜਿਸਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਏਸੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ 'ਚ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ 'ਚ ਉਹ ਔਰਤ ਸਧਾਰਨ ਔਰਤ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਦੇ 'ਤੇ ਜੋ ਔਰਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨਿਊਵਰਡ ਹੈ, ਉਹ ਤਰਕੀਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰੈਜੇਂਟਡ ਹੈ ਢੰਗ ਨਾਲ। ਸਾਰੀ ਟੈਕਨੀਕ ਟੈਕਨਾਲਜੀ ਨਾਲ, ਸਾਰੀ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ, ਕੈਮਰੇ, ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫੀ, ਰੰਗ, ਮੇਕਅੱਪ, ਸਜਾਵਟ, ਮੇਕਪ, ਸਾਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਪੇਸ਼ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲੱਭਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਧੋਖਾ ਹੈ।

ਪਰ ਉਹ ਧੋਖਾ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਿਤ ਕਰ ਗਿਆ। ਆਹਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਔਰਤ ਦਾ ਆਹਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅੰਦਰ। ਉਹ ਉਸ

ਔਰਤ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਜੇ ਵੀ ਔਰਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਉਸਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਫਿੱਕੀ ਤੇ ਗਲਤ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਮਨ ਕਿਤੇ ਵੀ ਠਹਿਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਇਸ ਮਨ ਦੀ ਔਖਿਆਈ ਹੋਈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਔਖਿਆਈ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਿਆਈ 'ਚ ਗਲਤ ਆਹਾਰ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹੋ, ਕੁਝ ਵੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਇਸਦੀ ਫਿਕਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਅੱਖਾਂ ਭੋਜਨ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਕੁਝ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ! ਰਸਤੇ ਭਰ ਦੇ ਪੋਸਟਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਸ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਦੇ ਲਈ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ? ਰਸਤੇ ਭਰ ਦੇ ਦੀਵਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰੰਗੇ ਪੁਤੇ ਹਨ! ਇਹ ਕਚਰਾ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਚਰਾ ਅੰਦਰ ਕਲੋਸ ਖੜਾ ਕਰੇਗਾ।

#ਓਸ਼ੋ

-ਜੋਗਿੰਦਰ ਬਾਠ ਹੌਲੈਂਡ

# ਜੀਵਨਪੜ੍ਹੀ; ਚੰਦਨ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਤੇ ਇਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਚੀਰ-ਫਾੜ

ਚੰਦਨ ਵਾਕਿਆ ਈ ਚੰਦਨ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਵਾਰਤਿਕ 'ਚੋਂ' ਚੰਦਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਵਾਕ ਚੰਦਨਵਾਤੀ ਦੀ ਸੈਰ ਵਰਗਾ ਲੁਣਫ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਗੱਲ ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕਦੋਂ, ਕਿਉਂ, ਕਿਸਨੇ ਚੰਦਨ ਲਾਇਆ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਲੱਗਿਆ, ਚੰਦਨ ਲੇਖਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਸਦੀ ਕਿਤਾਬ ਜੀਵਨਪੜ੍ਹੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਸਰਗਰਮੀ ਫੜਨ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਿਠਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸੱਠਵਿਆਂ-ਸੱਤਰਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਲ ਤੇ ਫਿਰ ਕੇਸਰੀ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਈ ਚੰਦਨ ਤੇ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਵਰਨਗੇ; ਆਪਣੇ ਬੌਧਿਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਚਸਮੇ ਰਾਹੀਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਭਾਂਜਵਾਦੀ, ਸੋਧਵਾਦੀ, ਸੱਜਪਿਛਾਖਤ ਤੇ ਜਾਤੀਵਾਦੀ ਵਰਗੇ



**ਸਰਬਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ**  
ਫੋਨ: 98141-23338

ਲਕਬ ਵਰਤਣਗੇ। ਕਈ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਕਈਆਂ ਦੇ ਜਖਮ ਉਚੋੜੇਗੀ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਲੂਮ ਲਾਏਗੀ। ਸਹਿਮਤੀ, ਅਸਹਿਮਤੀ ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁੰਜੀ ਹੈ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਸਮਾਜ 'ਚ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਸਹਿਜ ਰੂਪ 'ਚ ਹੋਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਨਿੱਘਰ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੱਤ ਹੈ।

ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਚੰਦਨ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਝੰਡਾਬਰਦਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੀਵਨਪੜ੍ਹੀ ਦਾ ਜਿਆਦਾ ਸਰੋਕਾਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਖਰਲੇ ਹਾਕਿਮ ਸਿੰਘ ਸਮਾਓ, ਬਾਬਾ ਬੁਝਾ ਸਿੰਘ, ਦਰਸ਼ਨ ਖਟਕ, ਗੰਧਰਵ ਸੇਨ, ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ ਵਰਗੇ ਪਾਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਹੈ। ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ 'ਜਲਾਵਤਨੀ' ਬਾਰੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਪਾਸ਼, ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ, ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਂਸ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨਾਮੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਖਾਸਾ ਜਿਕਰ ਹੈ। ਪਾਸ਼ ਦੇ ਕਤਲ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਅੰਦਰ ਪਈ ਖੋਹ ਬਾਰੇ ਵੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਇਕ ਅਧਿਆਇ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ 'ਚ ਇਹ ਉਸਦਾ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਕੰਮਲ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਾਂ ਅਧੂਰਾ, ਨਿਰੋਲ ਜਾਂ ਮਿਲਾਵਟੀ; ਇਸਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕ, ਬੁਧੀਜੀਵੀ, ਆਲੋਚਕ, ਚਿੰਤਕ ਤੇ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜਿਸਮਾਨੀ ਜਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਲੋਕ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਪਾਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਚੰਦਨ ਸੁਹਿਰਦ, ਇਮਾਨਦਾਰ ਤੇ ਬੇਬਾਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ, ਜੋ ਬਹੁਭਾਤੀ ਤੇ ਬਹੁਪਰਤੀ ਸੀ, ਦਾ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਚ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ। ਚੰਦਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਚੰਦਨ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਖਿੱਚਦਾ ਜਾਂ ਕਹੇ ਲੰਮਕਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਸਦੀ ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਖੇਤਾ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਜਹੀਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਵਰਾਜ਼ਬੀਰ (ਲੇਖਕ, ਬੁਧੀਜੀਵੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਪਾਦਕ) ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਚੰਦਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਨਕਸਲਵਾਦ ਤਾਂ ਲੈਨਿਨ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਾਂਗ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦਾ ਰੋਗ ਸੀ। ਮਾਰਕਸ ਨੇ ਮੁਲਕਾਂ, ਕੌਮ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਅਟੱਲਤਾ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ

ਸ਼ਬਦ ਨਿਜੀ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਗ਼ਦਰ, ਕਿਰਤੀ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ-ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਰੰਗ ਲਿਆਉਣਾ ਈ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਵੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਗੱਡੀ ਨੱਸ ਕੇ ਫੜ੍ਹ ਲਈ। ਪਤਾ ਨਾ ਸੀ ਕੇ ਇੰਜਣ ਦਾ ਡਰੈਵਰ ਤੇ ਗਾਰਡ ਮਨੋਰੋਗੀ ਹੈ। ਕਲਮ ਮੇਰਾ ਹਥਿਆਰ ਸੀ...।

ਮੈਂ ਪਰਚੇ ਕੱਢੇ; ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪੀਆਂ। ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ; ਬਾਹਰ ਵੀ, ਜੇਲ ਜਾ ਕੇ ਵੀ। ਪਰ ਆਪ ਕਦੇ ਚੱਕ-ਲੈ, ਚੱਕ-ਲੈ ਵਾਲੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ। ਮੇਰੇ ਬੰਬ ਵਾਲੇ ਝੋਲੇ 'ਚ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵੀ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੰਦਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ...ਪ੍ਰਦੇਸ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਇਕੱਲ ਬੜੀ ਘਾਤਕ ਹੈ। ਲੰਦਨ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਮਾਰਕਸ ਆਪ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਨੇ ਇਸ ਵਿਜੇਗ (ਏਲੀਏਨੋਸਨ) ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।'

**ਅੱਜ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਲੱਗਦੀ ਐ?**

ਚੰਦਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ: ਕੂੜਾ ਛਪੀ ਜਾਂਦੈ। ਹਾਂਸ (ਸੁਰਜੀਤ) ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਘੜਿਆ: ਸ਼ਬਦਰੋਗ। ਇਸ ਕੂੜੇ ਬਾਰੇ ਸਿਹਰੇ ਸਿਖਿਆ ਵਾਂਙ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਫਿੱਟ ਆਉਂਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ: ਅਖੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਿਮਰਤੀ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਇਹ ਵਰਲਡ ਪੌਧਰ 'ਤੇ ਵਰਤ ਰਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ; ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਯਾਨਰ ਤੋਤਦੀ ਹੈ; ਮਾਨਵੀ ਅਵਚੇਤਨ, ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਦਾ ਮਲਟੀਪਲ ਮੈਟਾਫਰੀ ਪਾਠ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਐਸਾ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕੋਈ ਕੁਸਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਜੋਕੀ ਕਵਿਤਾ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਨਕਲ ਹੈ। ਹਿੰਦੀ ਵਾਲੇ ਅਗਾਂਹ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰਪ ਦੀ ਨਕਲ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਦੀਦ, ਅੰਬਰੀਸ਼ ਤੇ ਸੁਖਪਾਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਸੁਖ ਲੇਖਾ।

ਚੰਦਨ ਨੇ ਰਾਣੀ-ਤੱਤ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਟਿਪਣੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਨੂੰ ਜਸਬੀਰ ਮੰਡ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਿਤਾਬਾਂ- 'ਬੋਲ ਮਰਦਾਨਿਆ', 'ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯਾਦਾਂ' ਤੇ 'ਆਖਰੀ ਬਾਬੇ' - 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੇ 'ਬੌਧਿਕ' ਵਰਗ ਦੀ ਸਿਮਰਤੀ ਨੂੰ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਦਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ, ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਬੂਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੇਚਾ ਪਾ ਲੈਣਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਰਖਤਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਬਚਪਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਪਿਆਕਤ ਵੀ ਆਪਣੇ ਗਿਲਾਸ 'ਚੋਂ ਉਗਲ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੂੰਦ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਗਿਲਾਸ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਜਸਬੀਰ ਜੰਮੀ ਦਾ ਗਾਇਆ ਗੀਤ ਹੁਣੇ ਹੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਇਹ ਗੀਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਅਟੱਲਤਾ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਨੂੰ ਬੜੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ: 'ਜਿੱਥੇ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਜਾਪੁ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਵੇਰੇ,

ਮਿਟੀ ਨਾਨਕ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਬਖੇਰੇ, ਰੰਗ ਰਹਿਰਾਸ ਵਾਲਾ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਾਮ 'ਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਵਸਦਾ ਹੈ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ।'

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਹਰ ਪਿੰਡ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਵਿਚ ਜੁਪਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਸਾਡੀ ਸਿਮਰਤੀ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਖਤਾ ਹੋਣਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਸੱਤਰਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਚੜ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ ਲਾਲ ਰੰਗ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਤੇ ਕਿਉਂ ਕੇਸਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਸੀਂ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚੋਂ ਕੇਸਰੀ ਭਾ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਲਾਲ ਫਰੇਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਫਿਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦੇ- ਉਤਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਰਹਿਣੇ ਨੇ ਪਰ ਇਸ 'ਚੋਂ ਧਰਮ ਕਦੇ ਵੀ ਮਨਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਾਮ, ਕਿਰਤ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣ ਨੂੰ ਵਡਿਆਇਆ ਗਿਆ



ਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਇਸਦੀ ਰੂਹ 'ਚ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

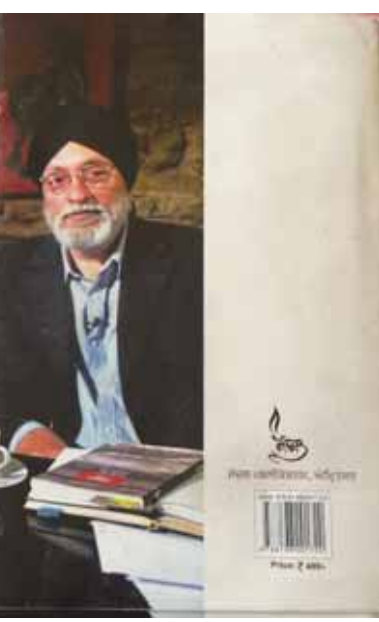
ਚੰਦਨ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਧਰਮ ਅਫੀਮ ਹੈ' ਵਾਲੀ ਮਾਰਕਸ ਦੀ ਇਕੋ ਸਤਰ ਬਿਨਾ ਸਮਝੇ ਰਗੜ-ਰਗੜ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਰੱਬ ਤੇ ਧਰਮ ਨਾਲ ਵੈਰ ਸਹੇਤ ਲਿਆ। (ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਨੂੰ ਪੂਰ ਕੇ ਝੋਨਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ) ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਐਥਤੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਰਨ ਧਰਮ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਵਾਧੂ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਸਤਾਲਿਨਸ਼ਾਹੀ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਗਿਰਜੇ ਢਾਹੇ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਮਾਓਵਾਦੀ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਧੀ ਮੰਦਿਰ ਢਾਹ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਸਵਰਾਜ਼ਬੀਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਬਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਚੰਦਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: 'ਸਾਰਾ ਕਾਮਰੇਡੀ ਸਾਹਿਤ ਇਸ ਗਲੋਂ ਅਵੇਸਲਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁਖ ਸੋਮੇ ਹਨ: ਲੋਕਬਾਣੀ, ਸੂਫੀਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ। ਸੋਧੇ (ਸੰਤ ਸਿੰਘ) ਲੋਕਬਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਸਾਹਿਤ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਨਾਬ ਪਾਸ਼ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ 'ਸੂਫ਼ੋ ਰਹੱਸਵਾਦ' ਆਂਹਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੂਫੀਬਾਣੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਕਿਤੇ ਪਾਸੇ ਰਖੀ ਛੱਡੀ ਸੀ। ਚੰਦਨ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਅਨੰਤ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਹੈ...। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਜੀਆਘਾਤੀ, ਪੰਜਾਬਘਾਤੀ, ਪੰਥਘਾਤੀ, ਆਤਮਘਾਤੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ।' ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ 'ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਗਿਆਸੂ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਿਤਨੇਮੀ ਨਹੀਂ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਪਾਠ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਚਨਹਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਨੰਦ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਲੱਭਣੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੇ ਬੜੇ ਸੌਖੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਨੇ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਆਸਰਾ ਹੈ।'

ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਚੰਦਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜੀ ਵਾਂਙ ਚਲੀ ਤੇ ਫਿਰ ਠੁਸ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਇਕ ਸੌ ਸਾਥੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੜ੍ਹ-ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤੇ; ਏਨੇ-ਕੁ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰੇ ਸਨ। ਸਾਨੂੰ ਅਜਾਣੀ ਦਿਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਗਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜੀ ਵੇਗਰਾ ਦੇ ਕਿਤਾਬੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਪਰਖ ਕੇ ਸੱਚੇ ਹੋ ਲੈਂਦੇ ਸੀ। ਪਰ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜੋ ਸਮਾਜਵਾਦ ਸਫੀਨਾ ਹੀ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕੀ ਤਾਰ ਸਕਣਗੀਆਂ?'

ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਚੰਦਨ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਅੰਗਮਈ ਪਰ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਟਿਪਣੀ ਕਰਦਾ ਹੈ: 'ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਢਾਡੀਆਂ ਵਾਂਙੂ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਹਕੂਮਤੀ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾ ਕੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਪੈਂਦੀ ਸਟੈਂ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ ਕਿ ਬੰਗਾਲੋਂ ਪੰਜਾਬ

'ਚ ਧੂਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦੀ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਕੀ ਸੀ? ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਿਹੜੀ



ਜਾਗੀਰਦਾਰੀ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਮਾਰਨ ਤੁਰੇ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਦਮ ਤਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਸਨਅਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਭਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਦਾ ਸਾਰਾ ਦਾਰੋ-ਮਦਾਰ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਜੱਟ ਹੀ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਤਿਓਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੱਟ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਉਂ ਲੱਗਿਆ? ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਜਿਹਨੇ ਜੱਟ ਕੋਲੋਂ ਜਮੀਨ ਖੋਹਣੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਰੱਬ ਵੀ।'

ਉਹ ਅਗੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਚਲਾਈ ਇਹ ਲਹਿਰ ਨਾ ਮਾਰਕਸੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਲੈਨਿਨੀ। ਇਹ ਰੂਸ ਦੀ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਚਲੀ ਦਰਿਸ਼ਤਗਰਦ ਨਰੋਦਿਨਕ ਲਹਿਰ ਦਾ ਚਰਬਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਡੰਗਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਸਾਹਿਤ-ਪਿਤਾਮਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਸਰਈਏ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੋਚਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ 'ਸੋਵੀਅਤ ਸਮਾਜਿਕ-ਸਾਮਰਾਜ' ਦਾ ਧੂੜੂ ਤੇ ਰੰਧਾਵਾ ਅਮਰੀਕੀ ਏਜੇਂਟ ਸੀ। ਰੰਧਾਵਾ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 'ਦੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਟ੍ਰਸਟ' ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਬਣਿਆ, ਨੂੰ ਨਕਸਲੀਆਂ 'ਤੇ ਬਚਾਉਣ 'ਚ ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ ਨੇ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਹਲਵਾਰਵੀ ਬਾਅਦ 'ਚ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣਿਆ।

ਆਪਣੇ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਚੰਦਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: '1968 ਦਾ ਸਾਲ ਸੀ। ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀ ਜੰਗ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਅਨੇਕ ਆਸ਼ਾਵਾਦ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ। ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਚਲ ਪਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਉਤਾਵਲੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਐਸਾ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਹਿਰ ਧੂਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦੀ। ਮੈਂ ਸਿਆਸੀ ਨਹੀਂ; ਸਾਹਿਤਕ ਜੀਵ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਾਅਰਕਾ ਮਾਰਨ ਲਈ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਰਲਣਾ ਜਰੂਰੀ ਸੀ। ਚਾਰੂ ਮਜ਼ਮਦਾਰ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੰਨ 1975 ਦਾ ਸਾਹਾ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।'

ਚੰਦਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ (ਚਾਰੂ) ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 1975 'ਚ ਇਨਕਲਾਬ ਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਖੈਰ ਇਨਕਲਾਬ ਤਾਂ ਕੀ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਹੀ ਖੱਖੜੀਆਂ-ਕਰੇਲੇ ਹੋ ਗਈ। ਏਨੇ ਧੜੇ ਬਣ ਗਏ ਕਿ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਈ। ਕੁਝ ਰੂਸ ਦੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਤੇ ਕੁਝ ਚੀਨ ਦੀ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ

ਬਾਅਦ ਭਾਣਾ ਇਹ ਵਾਪਰਿਆ ਕਿ ਰੂਸ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਮੋਤੀ ਗੱਡੀ ਸੀ, ਵਿਚ ਵੀ ਲੈਨਿਨ ਵਰਗੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਬੁਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਬੇਅਦਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਖੌਤੀ ਸਮਾਜਵਾਦ 'ਤੇ ਤੰਗ ਆਏ ਜਨ ਸਮੂਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮਾਰਕਸੀ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗਾਂ ਲਗਾ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਚੀਨ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜ੍ਹ ਲਿਆ। ਜਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਤੂਫਾਨ ਇਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ, ਕਾਮਿਆਂ ਤੇ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਗੌਰਵਮਈ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੂਫਾਨ ਇਸਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਨੌਬੇਵਿਆਂ 'ਚ ਆਇਆ ਤੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰ ਗਿਆ। ਵਿਵਸਥਾ ਭਾਵੇਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਜੇ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਖੈਰ-ਖੁਆਹ ਅਜੇ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਭੇਸ 'ਚ ਪਸਰਿਆ ਨਵਪੂੰਜੀਵਾਦ ਇਸਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੰਦਾ।

ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਚੰਦਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਪਾਸ਼ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹਿਟਮੈਨ ਲੀਡਰ ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ ਨਹੱਕਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਾਸ਼ ਘਰੋਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਬਚ ਨਿਕਲਿਆ। ਪਾਸ਼ 'ਤੇ ਕਤਲ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਹਿਤ ਛਾਪਣ ਦੀ ਦਫ਼ਾ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਨਿਕਲ ਗਏ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸਤਿਹਾਰੀ ਮੁਲਜ਼ਮ (ਪੀ.ਓ.) ਵਾਲਾ ਇਨਾਮ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਰੂਪੋਸ਼ ਹੋਏ ਚੰਦਨ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਖੰਨਵੀ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ 'ਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਚੰਦਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ (ਨਕਸਲਬਾਤੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਮੈਗਜ਼ੀਨ) ਕੱਢਦਾ ਸੀ। ਖੰਨਵੀ ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਂਸ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ 'ਲਕੀਰ' ਪਰਚਾ ਕੱਢਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਚੰਦਨ ਨੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਿਲ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਹਵਾ ਛਪਾਉਣ ਲਈ ਚਾਰ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਕੇ ਦਿੱਤਾ।

ਚੰਦਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉੱਚ ਦੁਲੰਮਤੋਂ ਕਬਾਕਾਰ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੱਥ' ਦਾ ਪਰੂਫ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜਾਉਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ 'ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਹੋਇਆ। ਦੋ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਚੌਕੀ 'ਚ ਬੰਦ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਖੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਹਦੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਖੋਲੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦਾ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਚੰਦਨ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਲੇ-ਦੁਵਾਲੇ ਰੂਹਾਨੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਬਖੇਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲੱਗਦੈ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੀ ਦਰਦੀਲੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਗੋਰਕੀ ਦੀ ਕਾਲ ਕੋਠਤੀ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ: ਜੇਲ੍ਹਖਾਨੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੀਨੇ 'ਤੇ ਰਿਸ਼ਦੇ ਘਾਓ ਹਨ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ 'ਤੇ ਅਨੂਰੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਏਕਾਂਤ ਕੈਦ 'ਤੇ ਮਾਤੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਮਨ 'ਤੇ ਵੀ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ...ਏਕਾਂਤ ਕੈਦ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਹਿਕਣ ਜੋਗਾ ਹੀ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਏਨਾ ਜ਼ਬਰ ਤਾਂ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨਸਲ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਆਪਣੀ ਜੇਲ੍ਹ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਚੰਦਨ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਇਕ ਪੂਰਾ ਅਧਿਆਇ 'ਕੰਧਾਂ' ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰੁਣਾਮਈ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: 'ਮੇਰੀ ਰਿਹਾਈ 13 ਅਗਸਤ 1973 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਐਂ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਦਾਂ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮਈ 1980 ਜਰਮਨੀ ਆਉਣ ਤੱਕ ਸਤ ਸਾਲ ਐਥੇ ਨਿਕਲੇ ਸੀ।

ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਕਈ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਖੁਲਾਸੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਲਾਈਨ ਬੇਮਤਲਬੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਪੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਸਤਾਵੇਜ ਵੀ ਹੈ।

# ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ: ਮਿਥ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ

ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ' ਸੰਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਬਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਹਟਵੇਂ ਚਬੂਤਰੇ ਉੱਤੇ ਖੇਡਦੇ। 'ਸੰਮਤ 1656 ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ

ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਸੈਨਾ ਵੱਲੋਂ 1704 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਉੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਗੋਪਾਲ ਦਾਸ ਉਰਫ਼ ਗੋਦਤ ਮੱਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਪੁੱਜਣ ਸਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਇਹ ਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। 1769 ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ' ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਾ' ਦਾ ਕਰਤਾ ਕੋਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ (ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ 1721 ਵਿਚ ਮੁੜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਏ ਸਨ) ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਸਾਲ ਇੱਥੇ ਰਿਹਾ, ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ 'ਝੰਡੇ ਬੁੰਗੇ ਬੰਦਈਏ, ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੀਏ' ਅਤੇ 'ਮੇਲਿ' ਪਿਛੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਉਪਰ ਲਗੇ ਰਹਿਣ' ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਲਿਖਤ ਕਾਵਿ-ਗ੍ਰੰਥ 'ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' (ਰਚਨਾ 1841) ਵਿਚ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਤੁਰ ਦੱਸਦਿਆਂ ਲਿਖੀ ਪੰਕਤੀ 'ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਚਤੁਰ ਤਖਤ ਬਹਾਯੋ' ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਕਵੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ' ਵਿਚ 'ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਬਹੁ ਪੂਜ ਚਤਾਇ' ਲਿਖ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ 1874 ਵਿਚ ਲਿਖੇ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਲਗੇ ਦੋਇ ਵਕਤ ਦੀਵਾਨ' ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਥਾਂ 'ਬੁੰਗੇ ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਅਗਾਰੀ ਦੇਵਨ ਜਥੇ ਛਬ ਛਾਵੇ' ਲਿਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਂ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਭੱਲਾ ਨੇ 1881 ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਗ੍ਰੰਥ 'ਗੁਰ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ 'ਅਕਾਲ ਤਖਤ' ਸੰਗਿਆ ਵਰਤੀ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਨਵਾਂ ਨਾਉਂ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋਏ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ

ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਅਜਿਹਾ ਮੁਖੀ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਥਾਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਦੁਫ਼ਤ ਪਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 30 ਦਸੰਬਰ 1711 ਨੂੰ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਲ 12 ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਪਾਲਕ ਪੁੱਤਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੂਖਸੀਅਰ ਨੇ



ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੌਂਪਣਾ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੀਆਂ' ਵਿਚੋਂ ਬਾਵਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰੇਹਨ ਨੂੰ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਦੱਖਣ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜਣ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਭੇਜੇ ਪੰਜ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤੀ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਵਿਚ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਪਦ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਪਰ ਮੌਖਿਕ ਪਰੰਪਰਾ ਬਾਵਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਜਥੇਦਾਰ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਬਾਵਾ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਸਮੂਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ (ਦੇਹਾਂਤ 1734 ਈ.) ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ (ਦੇਹਾਂਤ 1753 ਈ.) ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰਿਸਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ- ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਅਤੇ ਤਰੁਣਾ ਦਲ- ਬਣਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਦੇ ਚੋਣਵੇਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਢਾਹੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਪੁਨਰ-ਉਸਾਰੀ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਦੀ ਇੱਕ ਮੰਜ਼ਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਬਣੀ। (ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ।) ਉਸ ਨੇ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੋਵਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਪਾਠ-ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਸ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਦੇ 1783 ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ

ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਪੈ ਗਈਆਂ ਪਰ ਨਿਹੰਗ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੇ ਨਿਭਾਈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਨਿਹੰਗ ਨੈਣਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਪਦ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਰਹਿਤ ਮਹਿਯਾਦਾ ਉੱਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ

ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਤਾਤਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੁੜ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਨਿਹੰਗ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਆਖ਼ਰ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣਾਉਣਾ ਪਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਅਥਵਾ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਦਾ ਗਲਬਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਨਿਹੰਗ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੇਵਲ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਪਾਠ-ਪੂਜਾ ਦਾ ਨਿੱਤ-ਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਵਿਧੀ-ਪੂਰਬਕ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਪਦ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ 18 ਮਾਰਚ 1887 ਈਸਵੀ ਨੂੰ 'ਤਖਤ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ' ਤੋਂ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੰਥ ਵਿਚੋਂ ਛੇਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਕਿਸੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਨਹੀਂ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰਿਸਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਵਿਭਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ, ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਜ ਸੀ, 'ਹਮ ਜੁਮਲੇ ਸਿੰਘਾਨ ਪੁਜਾਰੀਅਨ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵ ਝੰਡਾ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ ਵ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਲਾਹਜੇ ਕਾਰਰਵਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸਕਤ੍ਰਿ ਕਾ ਕੀਆ।' ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੱਤਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰਿਸਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰੀਤਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਬਾਰੇ ਉਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਮੰਗ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਵਜੋਂ 1904 ਵਿਚ ਸਨਾਤਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਉੱਤੇ ਜੋ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਕਿ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਗੇ' ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਾਂਗ ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ।

ਨਿਹੰਗ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਪਦ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ, ਗ੍ਰੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪਦਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਬਣ ਗਿਆ। 1920 ਵਿਚ ਨਿਹੰਗ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੋਤਾ ਨਿਹੰਗ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਮੁਖੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। 12 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਬਰਾਦਰੀ ਦੇ ਜਥੇ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਕੇ ਜਦ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਭ ਸੇਵਕ ਡਿਊਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਝੱਬਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਭੁੱਚਰ ਨੂੰ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦਾ ਪਦ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ।

**ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ**  
**ਫੋਨ: 94170-49417**

ਇਸ ਬੜੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਵੇਖ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਬਣਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਮਤ 1663 ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ਅਰ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਦਾ ਵਕਤ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਸੇ ਚਬੂਤਰੇ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ।' (ਤਵਾਰੀਖ਼ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਪੰਨਾ 71-72)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦਾ ਮਤ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1665 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਉੱਚਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਨ (ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ) ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗਾ ਰੱਖਿਆ।' ਪਰ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬੁੰਗੇ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 'ਸਿੱਖ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਉਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਉਸਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ' ਦੀ ਲੋਅ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਨੋਰਥ ਲਈ ਨਾ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਦਿਨ ਇਸ ਨੂੰ ਬੁੰਗਾ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਸਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਦਿ ਬੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1635 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਆਦਿ ਬੀਤ ਦਾ ਸੁਖਾਸਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਿਵਾਸ 'ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ' ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਲਗਭਗ ਸਾਢੇ ਛੇ ਦਹਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਵੰਸ਼ਜਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਿਗਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਲ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ 1699 ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਦਿ ਬੀਤ ਦੇ ਸੁਖਾਸਨ ਵਾਸਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਬੂਤਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਵੀਂ ਜੋ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਈ, ਉਸ ਨੂੰ

## ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ-ਪੇਸ਼ੀਆਂ

ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਦੇ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣੇ ਤਿੰਨ ਪਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪਰਦੇ ਰਾਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਸੋਡਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੋਰੀਓਨ ਵਿਚ ਲਪੇਟਿਆ ਨਵ-ਜੀਵਨ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਹੀ ਕੋਰੀਓਨ ਹੈ ਜਿਸ ਉਪਰ ਉਂਗਲੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਚੁੰਝਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇ ਪਰੋਸਰ ਕਰਕੇ ਬਣ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਵਜੀਵਨ ਬਲਾਸਟੋਸਿਸਟ ਦੀ ਸਟੇਜ ਵਿਚ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਫਿਕਸ ਕਰ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹੀ ਪਰਦਾ ਔਲ ਯਾਨੀ ਪਲੈਸੈਂਟਾ ਤੇ ਐਮਬਲੀਕਲ ਕੋਰਡ ਯਾਨੀ ਨਾੜੂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਪਰੋਂ ਢੱਕੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਨਵ-ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਦੇ ਪਰਦੇ ਨੂੰ ਐਮਨੀਓਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਭਰੇ ਫਲਿਊਡ ਨੂੰ

ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਯਾਨੀ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਤਰਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰਲ ਦਾ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਵੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਘੱਟ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਜਿਸ ਨੂੰ ਓਲੀਗੋ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਦਾ ਮਿਸਕੈਰੀਏਜ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬੱਚਾ ਬਰਥ ਡਿਫੈਕਟ ਵਾਲਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਘੱਟ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਵਿਚ ਬੱਚਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁੰਮ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਹਿੱਲ-ਜੁਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਤਾਂ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹਿੱਲ-ਜੁਲ ਵਾਲੀ ਕਮੀ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਐਕਸਰਸਾਈਜ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੱਚਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਅਲਟਰਾਸਾਊਂਡ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੰਜ ਦੀ ਕਮੀ ਪੇਸ਼ੀ

ਐਟੀਨੇਟਲ ਕਲੀਨੀਕਲ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ਾਮੀਨੇਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਕੇ ਅਲਟਰਾਸਾਊਂਡ ਰਾਹੀਂ ਯਕੀਨਨ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਉਪਰਾਲੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਨਾਰਮਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਨਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਅਬਾਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਹੀ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਂ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਦੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਬਿਮਾਰੀ ਤੇ ਕਮੀਆਂ-ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਨਰਕ ਵਰਗੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨਵਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਡਾਇਗਨੋਸਿਸ**  
ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ

ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਵਿਚ ਬਾਹਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਭਾਰ ਦਾ ਨਾ ਵਧਣਾ। ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਯਾਨੀ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਦਾ ਨਾ ਵਧਣਾ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਹਾਰਟ-ਬੀਟ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂ ਰੁਕ-ਰੁਕ ਕੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਅਚਾਨਕ ਬੰਦ ਹੋਣਾ।

ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਦੇ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਦਾ ਲੀਕ ਕਰਨਾ ਭਾਵ ਬਾਹਰ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਸੈਕ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਗਣਾ ਜੋ ਔਰਤ ਦੇ ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਯਾਨੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਲੈਸੈਂਟਾ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵਿਚ ਫਿਕਸ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰੈਗਨੈਂਟ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਲੱਡ ਪਰੈਸ਼ਰ ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਔਰਤ ਦਾ ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਘੱਟ ਪੀਣਾ। ਲੋੜੀਂਦੀ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣਾ ਵੀ ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ ਦੇ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

**ਐਮਨੀਓਟਿਕ ਫਲਿਊਡ**  
ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਤਰਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਬੱਚਾ ਤਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਕੋਰੀਓਨਾ ਦੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਭਰਨਾ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਧਦੇ ਪਰੈਗਨੈਂਸੀ ਦੇ ਟਾਈਮ ਨਾਲ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਰੀਓਨ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਨਵ-ਜੀਵਨ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਫਰਟੀਲਾਈਜ਼ਡ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਲੋਪੀਅਨ ਟਿਊਬ



**ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ**  
**ਫੋਨ: 408-687-1899**

ਤੋਂ ਬੱਚੇਦਾਨੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਧਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲੀ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 600 ਮਿਲੀਮੀਟਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਇਹ ਪਰਦਾ

ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਸਵ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਬੜਾ ਹੀ ਗੌਰਵਮਈ ਵਿਰਸਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਅਵਚੇਤਨ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ ਅਮਿਟ ਛਾਪ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਸਮਾਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇ, ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੇਗੀ। ਪਰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਸ ਇਸਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਭਰਾਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਕਰਮੀ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਸਮਝੀ ਜਾਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਸ ਅਸੀਂ ਇਸ ਉਤਸਵ ਦੀ ਅਸੀਮ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕਣਕ, ਢੋਲ ਅਤੇ ਭੰਗੜੇ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਇਹ ਉਤਸਵ, ਕੇਵਲ ਉਦਰਪੂਰਨਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ, ਸਾਡੀ ਸਮੂਹਿਕ ਸਮਾਜਿਕ, ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਉਦਰਪੂਰਨਾ ਨਾਲ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ



ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ (ਪ੍ਰੋ.)

ਫੋਨ: +91-94175-18384

ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਫਸਲਾਂ ਪੱਕਣ ਨੇੜੇ ਢੁਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਕ ਰਹੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕ-ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਮੁਹਾਰੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਚਾਅ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਸ ਪਾਸ, ਖਾਸ ਬਾਵਾਂ 'ਤੇ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਉਤਸਵ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗਿੱਧੇ ਭੰਗੜੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵੰਨਸੁਵੰਨੇ ਖਾਣੇ ਖਾਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਬਨ। ਮੇਲਾ ਮੇਲ ਜੋਲ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਮੇਲਾ ਮੇਲੀਆਂ ਦਾ ਯਾਰ ਬੇਲੀਆਂ ਦਾ। ਮੇਲੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮ ਉਮਰ ਸਾਥ ਵਿਚ ਹੀ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਵ ਵਿਆਹੇ ਨੌਜਵਾਨ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਇਸਤਰਾਂ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ।

ਨੀਝ ਨਾਲ ਘੋਖ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਉਤਸਵ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸੂਰਜ ਦਾ ਹੀ ਉਤਸਵ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਉਤਸਵ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਜਾਣਨ ਲਈ ਸੂਰਜ ਦੇ ਤਾਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਹੱਤਵ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਤਰਾਂ ਅਸੀਂ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਤਾਪ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਤਰਾਂ ਬਿਨਾ ਜੀਵਨ ਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਏਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਾਪ ਦਾ ਸੋਮਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੂਰਜ ਹੈ। ਜੇ ਸੂਰਜ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਤਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਤਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੋਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੋਮਾਂ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕਾਰਣ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਰੱਬ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਅੱਖ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਜਾਪੁ' ਬਾਣੀ ਵਿਚ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ, ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਕਹਿ ਕੇ ਨਮਨ ਕੀਤਾ — ਨਮੋ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜੇ।

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਏਨਾ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਪਟਨ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਦੇ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਨੂਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੂਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਰੱਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਕਬਰੇ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਉਤਰ ਵੱਲ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਰਾਹੀਂ ਇਸਲਾਮ ਤਕ ਵੀ ਫੈਲ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮ ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਵੀ ਇਸਦਾ ਅਮਿਟ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਮਿਰਤਕ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਉਤਰ ਵੱਲ, ਪੈਰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਤੇ ਮੂੰਹ ਪੱਛਮ, ਅਰਬਾਤ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਕਬਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਮੁਤਾਬਕ ਜਦ ਉਸਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਆਗਰੇ



ਵਿਚ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਿਰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਕਬਰ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਰਜ ਅਦਿਖ ਅਤੇ ਇਲਾਹੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਦੇ ਸਤਾਈ ਜਾਂ ਅਠਾਈ ਨਛੱਤਰਾਂ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਸਾਲ ਦਾ ਤੇ ਚੰਦਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਰਜ ਹੈ ਤੇ ਮਾਹ ਜਾਂ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਰਥ ਚੰਦਰਮਾ। ਜਿਸਤਰਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਦੇ ਅਠਾਈ ਨਕਸ਼ਤਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਨਾਂ ਹਨ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਜਿਸ ਰਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਜਿਸ ਨਕਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਉਸ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਵੈਸਾਖ ਨਕਸ਼ਤਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਕਸ਼ਤਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਮਧਾਣੀ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਇਸ ਨਕਸ਼ਤਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵੈਸਾਖ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਵੈਸਾਖ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਵਿਸਾਖ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪੁਰਬ ਵਜੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਸੂਰਜ ਆਪਣੀ ਰਾਸ਼ੀ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅਗਲੀ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿਗਤ ਕੇ ਸੰਗਰਾਹ ਦੇ ਗਿਆ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਹਰ ਸੰਗਰਾਹ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਰਾਹ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਖਗੋਲ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਉਚ ਅਤੇ ਨਿਮਨਗਤੀ ਅਨੁਮਾਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਚ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਸਫਰ ਦੀ ਸ਼ਿਖਰਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੂਰਜ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਕਾਰਨ, ਸੂਰਜ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਖਰਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਮਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਵੀ ਗ੍ਰਹ ਆਪਣੀ ਉਚਗਤੀ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਮੰਗਲਮਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸਾਖੀ ਜਾਂ ਇਕ ਵੈਸਾਖ ਦੀ ਸੰਗਰਾਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਮੇਸ਼ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ, ਇਸ ਦਿਨ, ਆਪਣੀ ਉਚ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵੈਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਭਾਰਤੀ ਮਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਵਜੋਂ ਮਕਬੂਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਉਚ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, ਸੂਰਜ ਦਾ ਤਾਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਵਨਸਪਤੀ ਲਈ ਵੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਲਈ ਵੀ ਮੰਗਲਮਈ ਤੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਉਚ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਣ, ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਆਪਣੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਪੱਤਝੜ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਸੱਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਅਨਾਜ

ਪੱਕਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੁੱਲ ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਮੌਸਮ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਏਨਾ ਸੁਹਾਵਣਾ, ਲੁਭਾਵਣਾ ਤੇ ਰਮਣੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਤਝੜ ਦੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਝੰਬੇ ਹੋਏ ਉਦਾਸ ਪੰਛੀ ਮੁੜ ਚਹਿਚਹਾਉਣ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੱਚਣ ਲਗ ਪਈ ਹੋਵੇ। ਅੰਬਾਂ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਬੂਰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਇਲਾਂ ਵੀ ਕਲੋਲਾਂ ਲਈ ਕਮਰਕੱਸੇ ਕਰਨ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਿਚ ਪਲਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਕਨਸੋਆਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਰ ਦੁਰਾਡੇ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਨ ਗਏ ਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਤੜਪ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਸਤੀ ਦੇ ਪਰਮ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵੇਲੇ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਦੇਵ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਅਨੇਕਤਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਅਮਰਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਉਕਤਾ ਗਏ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਰਚਨਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗੇ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿਤਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਕਥਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਦੌਰਾਨ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੌਥਵਾਂ ਰਤਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਤੇਰਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਦੀ ਗਈ। ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਕੂਟਨੀਤੀ ਚੱਲੀ ਤੇ ਘਮਸਾਨ ਮਚ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਪੀ ਗਿਆ ਕੋਈ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਥਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲੋਕ-ਮਨ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ-ਮਨ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਜਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਮਿੱਥ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਭਾਗੀਰਥ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਲੋਕ ਵਿਚੋਂ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸੱਤ ਧੂਣੇ ਬਾਲ ਕੇ ਸੱਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਸਖਤ ਤਪ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਤਾਰ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਗੰਗਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਤਰੀ ਉਸ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਸੀ।

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਨਿਰਾ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਣ ਲਈ ਰਾਜ ਪਾਟ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਨਿਆਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਅਖੀਰ ਥੱਕ ਹਾਰ ਕੇ ਇਕ ਥਾਂ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਏ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ ਤੇ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਣ ਲਈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਹੀ ਸੀ।

ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦ ਵੀ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਤ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਵਰਣ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਚ ਨੀਚ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਦੇ ਏਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ

ਜਰਵਾਣੇ ਧਾਤਵੀ ਬਾਬਰ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਤੇ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਕਈ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਘਮਸਾਣ ਮਚੀ, ਜੰਗ ਲੱਗੀ ਤੇ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਹੋਈ। ਅਖੀਰ ਬਾਬਰ ਨੇ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲ ਲਈ। ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕ-ਮਨ ਵਿਚ ਮੁਰਦੇਹਾਣੀ ਛਾ ਗਈ।

ਐਨ੍ਹ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਚ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਰਣ ਵਿਵਸਥਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਨਕਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾ ਦਿਤਾ। ਹਰ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਵਰਣ ਦੇ ਅਮੀਰ ਗਰੀਬ ਸਭ ਇਕ ਥਾਂ ਬਹਿ ਕੇ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਲੱਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਗੁਰਦੇਵ ਦੀ ਆਮਦ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਸਤਰਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਜਿਉਂ ਕਰ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਿਆ... ਹੋਵੇ ਕੀਰਤਨੁ ਸਦਾ ਵਿਸੇਆ"। ਜਿਵੇਂ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਵਸੋਆ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਗਮਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਮਹੌਲ ਬਣ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਵਿਸਾਖੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵਨਸਪਤੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ, ਜਾਗ ਪਏ ਹੋਈਏ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਸਾਖੀ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਉਤਸਵ ਹੈ। ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਸਦਾ ਨਾਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਉਤਸਵ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਸਾਂਝੀ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨਿੰਨ ਸਿਖ ਭਾਈ ਪਾਰੇ ਪਰਮਹੰਸ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਲਣ ਕੀਤਾ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸੰਗਤ ਆਉਣ ਲੱਗੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਰਮ ਮਨੋਰਥ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪੈਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲੱਗਾ।

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਪਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਪਰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਇਕ ਵਚਨਬੱਧ ਸੰਗਠਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਸਾਜਨਾ ਲਈ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪਵਿਤਰ ਪੁਰਬ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਵਰਣ ਅਤੇ ਜਾਤੀਵਾਦ ਦੇ ਡੰਗੇ ਹੋਏ ਤੇ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਲੰਗਰ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਰਾਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਰੋਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ, ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਤਕ ਲੈਜਾਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਵਹਿਸ਼ੀ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਦੇ ਨਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸੁਰਖਰ ਕਰਨ ਹਿਤ, ਇਖਲਾਕ ਵਿਚ ਪਰਿਪੱਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪੁਰਬ 'ਤੇ ਉਥੇ ਇਲਮ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਅਮਲ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪੁਨਰ ਜਾਗਰਤੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਛੇੜ ਦਿਤੀ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਸੱਚ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ।

ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਲਹਿਰ ਜੋਰ ਫੜਦੀ ਗਈ,

ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਚੈਨ ਉੜਦੀ ਗਈ। ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਅਰੰਭ ਦਿਤੀਆਂ। ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਤੇ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਜੰਗ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਗੱਜਣ ਲੱਗੇ 'ਤੇ ਵੈਰੀ ਭੱਜਣ ਲੱਗੇ। ਅੰਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਗਈ।

ਫਿਰ ਇਰਾਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਉਠਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਅਤੇ ਯਲਗਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਉਹ ਮਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਉਠਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ 'ਤੇ ਫਿਰ ਹਮਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਆਬਰੂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਜੇ ਨਿਵਾਜੇ ਪੰਥ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਤਾਣ ਲਗਾ ਦਿਤਾ। ਅਬਦਾਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੀਣ ਹੋ ਰਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਵੱਡੇ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਮਲੋਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੁੱਪਰਹੀੜੇ ਵਿਖੇ, ਜਾਂਬਾਜ਼ ਪੰਥਕ ਜਜ਼ਬੇ ਅਧੀਨ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਸੁਟਿਆ। ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਬਚੇ ਖੁਚੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਪਰ ਬੇਇਜ਼ਤ ਅਤੇ ਸਾਹ ਸਤ ਹੀਣ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉੜਾ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਹਿਰ ਅਤੇ ਕਰੂਰ ਮਨਸੂਬੇ ਲਈ ਉਸਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਹੀ ਪਵਿਤਰ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ। ਪਰ ਪੰਥਕ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਦੇਖੋ ਕਿ ਉਸੇ ਸਾਲ ਪੰਡਤ ਦੇਸਰਾਜ ਜੀ ਨੇ, ਆਪਣਾ ਘਰ-ਘਾਟ ਵੇਚ ਕੇ, ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨੀਂਹ ਉਤੇ, ਸਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਪੰਡਤ ਦੇਸਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਸਦਕਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਪੰਥਕ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਆਂਚ ਨਾ ਆਈ ਤੇ ਉਹ ਮੁੜ ਉਸੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਰਵਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭੰਨਣ ਲਈ ਹੀਲੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੀਲਾ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਖਿੰਡੀ ਪੁੰਡੀ ਪੰਥਕ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੋਲਾਂ ਸੌ ਨੜਿਨਵੇਂ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਇਕ ਸੌ ਦੇ ਸਾਲ ਬਾਦ, ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਪੁਰਬ ਉਤੇ ਹੀ, ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲਿਆ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇਖੋ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੱਛਮ ਵਲੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਫਗਾਨੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਪੂਰਬ ਦੀ ਚੋਰ ਮੋਰੀ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੋਰੇ ਆਣ ਵੜੇ। ਇਧਰੋਂ ਅਜਾਦ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਧਰੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਖੁੱਲ ਗਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਲ ਵਸਿਆ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਤੱਦੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਜੰਮਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅੱਜ ਕਿਤੇ ਕੱਲ ਕਿਤੇ। ਜਲਸੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਜਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ ਤੇ ਤਰਕੀਬਾਂ ਬਣਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਸਕੀਮ ਵਿਚ ਲੋਕ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ। ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਰਨਲ ਡਾਇਰ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਇਕੱਠ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ। ਗੋਰੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਮਨਹੂਸ ਮਨਸੂਬੇ ਲਈ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਪੁਰਬ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਣਿਆ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਅਸਲ ਤਾਕਤ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਪੁਰਬ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਇਕੱਤਰਤਾ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਹੀ ਚੁਣਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਸਾਡੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਜਜ਼ਬੇ ਨੂੰ ਤਹਿਸ ਨਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੀ ਚੁਣਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਪਾਵਨ ਦਿਹਾੜਾ ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਗਾਉਂਦਾ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਜੀਣਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਲਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪੁਰਬ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਤੇ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਰਹਿਣ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਗਦੇ ਜਾਗਦੇ ਤੇ ਵਸਦੇ ਰਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਜਦ ਤਕ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ!



## ਦਰਸ਼ਨ ਘਾਟੂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ

ਮੋਹਾਲੀ ਸੰਨੀ ਇਨਕਲੇਵ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟੀ.ਵੀ ਸੀਰੀਅਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ 'ਐਮ.ਐਚ.ਵਨ', ਜਲੰਧਰ ਦਰਦਰਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬ ਚੈਨਲ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ ਚੈਨਲ ਆਦਿ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਜੀ ਨਾਲ "ਜੁਗਨੂੰ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੈ", ਕਾਟੋ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ, ਦਾ ਗੁੱਟ ਕਮੇਡੀ ਸੋਅ, ਕੋਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ, ਕਰੋਜੀ ਬਾਣਾਂ, ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਦਲੀ ਪੈੜਾਂ ਆਦਿ ਹਨ।

ਦਾ ਪਾਣੀ', ਮਾਮੇ ਹੀਰ ਦੇ 2' ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਹੈ, ਹਮਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਕੈਰਮ ਬੋਰਡ, ਟੋਪ ਰਿਕਾਰਡਰ, ਵੈੱਬਸੀਰੀਜ਼ ਦੀਵੇ ਵਾਂਗ ਬਲਦੀ ਅੱਖ, ਤੀਵੀਆਂ, ਸੱਕ ਤੇ ਸੁਈ, ਬੰਡਾਂ ਵੈਲੀ ਤੇ ਕੋਹਲੀ ਤੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵੈੱਬਸੀਰੀਜ਼ ਦੇ 10 ਕਿਸ਼ਤਾਂ 'ਦਰਸ਼ਨ ਘਾਟੂ ਜੀ' ਖੁਦ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਵੈੱਬਸੀਰੀਜ਼ 'ਇਕ ਰਮਾਇਣ ਹੋਰ', ਰੂਮ ਨੰਬਰ 302, 'ਉਜੜੇ ਖੂਹਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ' ਆਦਿ ਬਾਕਮਾਲ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੱਟੀ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦਰ ਪੜ੍ਹਾਅ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵੱਲ ਵਧੇ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਗਜ ਅਦਾਕਾਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ "ਮਿੱਥੇ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰਨੀ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ, ਸਾਊ ਮੁੰਡੇ, ਯੋਧਾ, ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ 2, ਬਸੰਤ ਕੌਰ, ਗੋਲਗੱਪੇ, ਉੱਲੂ ਦੇ ਪੱਠੇ" ਤੇ ਟੋਪ ਰਿਕਾਰਡਰ ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਹਿੰਦੀ ਸੀਰੀਅਲ 'ਕਰਾਇਮ ਪੈਟਰੋਲ', ਸਾਵਧਾਨ ਇੰਡੀਆ ਤੇ ਉਮੀਓ ਕਾ ਡੇਰਾ' ਰਾਹੀਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਚੰਗੇ ਅਦਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਅਮਿੱਟ ਛਾਪ ਛੱਡੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚਾਇਨਾ ਵਿਚ ਵੀ ਚਾਰ ਫਿਲਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਕਰਾਇਮ ਵੈੱਬਸੀਰੀਜ਼ ਬਣਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਰਚਿਤ ਅਦਾਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਘਾਟੂ ਜੀ ਦਾ ਬੇਟਾ "ਸਾਹਿਲਵੀਰ"

ਕੈਰਮ ਬੋਰਡ ਲਘੂ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਾਲ ਅਦਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿੱਚ ਇੰਟਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।



ਉਸ ਦੀਆਂ ਵੈੱਬਸੀਰੀਜ਼ ਟੁੰਮਾਂ, ਤੇਜਾ ਨਗੋਰੀ, ਪਰਛਾਵੇ ਤੇ ਅਣਖ ਚੈਨਲਾਂ ਦੀ ਸਾਨ ਬਣੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਘੂ ਫਿਲਮ 'ਝਨਾਅ

ਚਰਚਿਤ ਅਦਾਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਘਾਟੂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਣਮੱਤੀਆਂ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਸਿਨੇਮਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਮੈ

### ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਦਰਦੀ ਫਰੀਦਕੋਟ

ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇਕ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਨਮੁੱਖ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਮਿਸਾਲ ਅਦਾਕਾਰੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ, ਪਾਲੀਵੁੱਡ ਤੇ ਟਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਅਧਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਚਰਚਿਤ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਦਰਸ਼ਨ ਘਾਟੂ', ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦੇ ਕੁੱਖੋਂ ਪਿੰਡ ਬੋਹਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਦਾ ਆਸ਼ੀਆਨਾ

## ਸੁਰ ਸਮਰਾਟ ਸਹਿਗਲ

ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਸਰਦੇ-ਪੁੱਜਦੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕੇ. ਐਲ. ਸਹਿਗਲ ਦਾ ਜਨਮ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1916 ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਂਅ ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਸਹਿਗਲ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਮਲੀਲਾ ਵਿਚ ਉਹ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਲ ਵੀ ਅਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਅੰਦਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਵੀ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੋਹਣਾ-ਸੁਨੱਖਾ ਮੁੱਛ ਫੁੱਟ ਗੱਭਰੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸੀਤਾ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਨਿਭਾਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੰਮੂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਬੰਬੇ (ਹੁਣ ਮੁੰਬਈ) ਪੁੱਜ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹੀਰੋ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੁੰਬਈ ਦਾ ਰਸਤਾ ਫੜਿਆ।



। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੇ ਟਾਈਪ ਰਾਈਟਰਾਂ ਦੇ ਸੇਲਜਮੈਨ ਵਜੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀ ਰਿਹਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਦਾ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਲੱਗਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਕ ਤੜਫ ਜਿਹੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਇੱਕ ਬੇਚੈਨੀ ਜਿਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਘੇਰੀ ਰੱਖਦੀ। ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟੈਲੈਂਟ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਨਾਇਕ ਵੀ ਮੌਕੇ ਮਿਲਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕੀ ਲਈ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। 1933 ਵਿਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ 'ਯਹੂਦੀ ਲੜਕੀ' ਤੇ 1934 ਵਿਚ ਆਈ 'ਚੰਡੀਦਾਸ' (ਬਾਂਬੇ ਟਾਕੀਜ਼) ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਖੂਬ ਨਿਖਾਰਿਆ-ਸੰਵਾਰਿਆ। 1935 ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵੀ ਹੋ ਗਈ, ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਂਅ ਸੀ-ਆਸ਼ਾ ਰਾਧੀ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈਆਂ, 'ਦੁਲਾਰੀ' ਤੇ

'ਬੀਵੀ...'। ਪਰ 1935 ਵਿਚ ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਤੇ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ਦੇਵਦਾਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਛਾਣ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਹਿਗਲ ਦੀ ਦੇਵਦਾਸ-ਨੁਮਾ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਵੀ ਖੂਬ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋਈ। ਗਜ਼ਲ ਵਿਚ ਸਹਿਗਲ ਨੂੰ ਖਾਸ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਬੰਗਲਾ

### ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਸੈਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗੀਤ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਲਕੱਤਾ ਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਪੂਰੇ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਖਾਸਾ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ। ਹਿੰਦੀ 'ਤੇ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੀ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਉਹ ਦੁਰ ਨਾ 'ਰਿਹਾ। ਇਥੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ' (1940) ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸਰਾਹਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। ਲਗਾਨ (1941), ਦੁਸ਼ਮਣ, ਪਰਵਾਨਾ (1947) ਵੀ

ਉਸ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫਿਲਮਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਨੂੰ ਪਕੜਿਆ, ਲੇਕਿਨ 'ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ' ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ-'ਮਾਈ ਸਿਸਟਰ', 'ਸਟਰੀਟ ਸਿੰਗਰ' ਤੇ 'ਤਾਨਸੇਨ' (1943)। ਕਲਾਸੀਕਲ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਾਸਟਰ ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੀਤਾਂ ਨੇ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਤਾ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰੋਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ

## ਕਲਾ ਪਰਿਕਰਮਾ

ਅੱਜ ਦੇ ਕੁਝ ਬਾਰੀਕਬੀਨ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ, ਮਾਣਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ 'ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ ਅੱਧਰ ਤਾਰੇ ਖਿਲ੍ਹੇ ਹੈ', 'ਦੇ ਨੈਣਾ ਮਤਵਾਲੇ', 'ਐ ਕਾਤਿਬ-ਏ-ਤਕਦੀਰ ਮੁਝੇ ਇਤਨਾ ਬੜਾ ਦੇ', 'ਮੈਂ ਕਯਾ ਜਾਨੂੰ ਕਯਾ ਜਾਦੂ ਹੈ', 'ਇਕ ਬੰਗਲਾ ਬਨੇ ਨਿਆਰਾ', 'ਸੋ ਜਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ', 'ਤੜਫ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਰੈਣ', 'ਟੂਟ ਗਏ', 'ਸਭ ਸਪਨੇ ਮੇਰੇ ਟੂਟ ਗਏ', 'ਦੀਆ ਜਲਾਓ ਜਗਮਗ', 'ਐ ਦਿਲੇ ਬੇਕਰਾਰ ਝੂਮ', 'ਜੋ ਬੀਤ ਚੁਕੀ ਸੋ ਬੀਤ ਚੁਕੀ', 'ਗਮ ਦੀਏ ਮੁਸਤਕਬਿਲ ਐਸਾ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹੈ ਦਿਲ', 'ਹਾਏ ਹਾਏ ਯੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਜ਼ਮਾਨਾ', 'ਜਬ ਦਿਲ ਹੀ ਟੂਟ ਗਯਾ, ਤੋਂ ਹਮ ਜੀ ਕੇ ਕਯਾ ਕਰੇਗੇ'।

ਕੁੰਦਨ ਲਾਲ ਸਹਿਗਲ ਨੇ ਕੁੱਲ 142 ਗੀਤ ਗਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 28 ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਅਤੇ 7 ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ। 43 ਕੁ ਗੈਰ-ਫਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਸ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭੱਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਰਵਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਮੀਰਾ ਬਾਈ ਦੇ ਭਜਨਾਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਲਗਾਓ ਸੀ। ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਕੇਸ਼ ਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ ਸਨ। ਮੁਕੇਸ਼ ਤੇ ਰਫੀ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਕੁਝ ਇਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸਦੀ ਸੈਲੀ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ 'ਯਹਾਂ ਬਦਲਾ ਬੇਵਫਾਈ ਕੇ ਸਿਵਾ ਕਯਾ ਹੈ' (ਰਫੀ) ਅਤੇ 'ਦਿਲ ਜਲਤਾ ਹੈ ਤੋਂ ਜਲਨੇ ਦੇ (ਮੁਕੇਸ਼)। ਫਿਲਮੀ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਦੌਰ ਨੂੰ ਸਹਿਗਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯੁੱਗ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਰਸੀਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇ. ਐਲ. ਸਹਿਗਲ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੇ ਵਫਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਮਹਿਜ਼ 42 ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ 18 ਜਨਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਿਆ।

## ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉੱਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 26 ਅਪਰੈਲ 2025 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

### ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-687



ਰੁੱਤ ਫਿਰੀ ਕੁੰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ, ਕਰ ਗਈਆਂ ਪਰਵਾਸ।  
ਸੁੰਨੇ ਸੁੰਨੇ ਸਾਗਰ ਤੱਟ ਦਿਸਦੇ, ਕੌਣ ਬੰਨ੍ਹਾਏ ਧਰਵਾਸ।  
ਰੱਬ ਆਸਰੇ ਬੱਚੇ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ, ਮਨ ਮੁੜਨ ਦੀ ਆਸ।  
ਪਰ ਨਦੀ ਨਾਮ ਸੰਯੋਗੀ ਮੇਲੇ, ਚਿੱਤ ਚਰਨ ਭਰਵਾਸ।  
ਐਸੀ ਪਰਵਾਜ਼ ਭਰਦੇ ਪ੍ਰਦੇਸੀ, ਰਹਿੰਦੇ ਵਤਨ ਉਦਾਸ।

### ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-685



ਬੇਬੇ ਸਾਡੀ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵਰਗੀ  
ਲੈਪ-ਟਾਪ ਵਿਚ ਐਸੀ ਖੁੱਭੀ  
ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਇਹ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਜੜਗੀ।  
ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੈ ਰੱਖਿਆ  
ਨਵੀਂ ਉਮਰ ਲਈ ਵੱਡਾ ਚੈਲੰਜ  
ਏਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਕਰਗੀ।  
-ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ  
ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਵੇਖੋ ਆਇਆ ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ,  
ਕੀ ਚੱਜ ਕੁੱਚ ਜਿਥਾਏ।  
ਚਰਖੀ ਤੰਦਾਂ ਸਨ ਜੋ ਪਾਉਂਦੇ,  
ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥ ਮੋਬਾਈਲ ਫਤਾਏ।  
ਚੱਕੀ ਪੀਹਣੀ ਉੱਖਲੀ ਮੂਲ੍ਹੇ,  
ਸਭ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹੋਏ ਪਰਾਏ।  
ਇਕ ਹੱਥ ਖੁੰਡੀ, ਦੂਜੇ ਮੋਬਾਈਲ;  
ਐਨਕ ਡਿੱਗ ਡਿੱਗ ਜਾਏ।

ਫੇਸਬੁੱਕ ਬਸ ਐਕਸ ਦਾ ਚਸਕਾ,  
ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਾ ਕੋਈ ਆਏ।  
ਪੜ੍ਹਨਾ ਗੁੜ੍ਹਨਾ ਭੁੱਲਿਆ ਸਾਰਾ,  
ਗੁਗਲ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾਏ।  
ਲੈਂਡ ਨਾ ਰਹੀ ਪਹਾੜੇ ਰੱਟਣੇ,  
ਹਿਸਾਬ ਈ ਮੋਬਾਈਲ ਪੜ੍ਹਾਏ।  
ਏ ਆਈ ਦਾ ਨਵਾਂ ਪੁਆਤਾ,  
'ਨਾਕਾਮ' ਸੁਣ ਸੁਣ ਘਬਰਾਏ।  
-ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ 'ਨਾਕਾਮ'  
+1 864 318 5500

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ  
ਬੰਦਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਿੱਖਦਾ ਜਾਵੇ।  
ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਤਾ ਲੈਪਟਾਪ ਚਲਾ ਰਹੀ  
ਮੋਬਾਈਲ 'ਤੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਦੌੜਾਵੇ।  
ਪਿੱਠ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਬੱਚਾ ਫੋਟੋ ਖਿੱਚ ਕੇ  
ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵੇ।  
ਹਾਸਾ ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ  
ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਾਵੇ।  
-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ  
ਫੋਨ: 98784-69639

ਮਨ ਜੀਤੋਂ ਜਗ ਜੀਤ  
ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਜੇ ਹੋਵੇ  
ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼  
ਤੰਦਰੁਸਤੀ, ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਸੋਚ  
ਬੁੱਢੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਦੇਣ  
ਸਭ ਕੁਝ ਡਿਜੀਟਲ ਹੋ ਗਿਆ  
ਦੇਖ ਬੁੱਢੀ ਦਾਦੀ ਨੂੰ  
ਪੋਤੇ ਵੀ ਗਏ ਸ਼ਰਮਾ  
ਹੈਰਾਨ ਕਿ ਕਿੰਜ ਚਲਾ ਰਹੀ ਲੈਪਟੋਪ  
ਯਾਦਾਂ 'ਚ ਰੱਖਣ ਲਈ  
ਬੱਚਿਆਂ ਖਿੱਚ ਲਈ ਤਸਵੀਰ।  
-ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਲ ਦੇਸਾਝ

# ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਇੱਕ: ਛੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲਟਾਪੀਂਘ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। 2024 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਪਿੱਛੇ ਲੜਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਬਾਜ਼ੀ ਗੁਆ ਲਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ 2027 ਵਿਚ ਫਿਰ ਬਦਲਾਓ ਲਿਆਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਗਰੰਟੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰ ਲਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ



ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ: 94178 13072

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਲਗਪਗ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਕੀ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਟਾਪੀਂਘ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਹੀ ਮੋਜੇ ਖੋਲ੍ਹੀ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਅਜੇ ਖਾਲੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਛੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੁਰਸੀ ਦੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਆਪੋ ਹੀ ਨਾ ਤੋੜ ਦੇਣ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੂਝਵਾਨ ਹਨ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੇ ਕਾਟੋ-ਕਲੋਸ ਤੋਂ ਵਾਕਫ਼ ਹਨ, ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਠਿੱਠੀ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵੇ, ਕਿਤੇ ਇੰਜ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਲੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਵੰਡਾਉਣ ਸਮੇਂ ਬਾਜ਼ੀ ਬਾਂਦਰੀ ਮਾਰ ਗਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਕੁਰਸੀ ਖੋਹ ਲਵੇ, ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਅਕਾਲੀ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਰਕੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਧੜੇ ਚੋਣ ਲੜਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਇੱਕੋ ਧੜੇ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਧੜੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਦੇਣ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਧੜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਦੇਣ, ਜਿਵੇਂ 1985 ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਠਿੱਠੀ ਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਾਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਜਿਤਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਮਈ 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿੱਤਾ ਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਿੱਤਾ ਕੇ ਸਥਾਪਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਗੁੱਠੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕੋਈ ਵੀ ਚਮਤਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਦਲਾਓ ਲਿਆਉਣਾ ਤੇ ਨਵੇਂ ਪੈਂਤੜੇ ਮਾਰਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੰਭ ਖਿਲਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ 23 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿਹਾਤੀ ਵੋਟਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀ ਚੋਣ ਹਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦਾ

ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। 2024 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਰਹੀ, ਛੇ ਸੀਟਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ



ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚੋਂ ਵੋਟ ਸੋਝ ਵੱਧ ਗਿਆ। ਬਠਿੰਡਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੌਥੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਿਹਾ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵੋਟ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਟ 18.56 ਫ਼ੀਸਦੀ ਰਹੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਜਨਲ ਪਾਰਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 1996 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਚੋਣ ਲੜੀ ਸੀ। 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 46 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ 20-20 ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਅਵੇਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਦਾਅ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੱਛਵੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟ ਦੀ ਉਪ ਚੋਣ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੋਣ ਆਮ ਆਦਮੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਵਕਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਐਕਟਿਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ ਆਸੂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨੇਤਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਦਿਆਂ ਹੀ

ਆਪਸੀ ਫੁੱਟ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਗਾਰ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ ਆਸੂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ ਆਸੂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਨੇਤਾ ਦਾ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਐਕਟਿਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦੋ ਸਿਆਸੀ ਧੁਰੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਐਕਟਿਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਸੋਹ ਦਾ ਤੱਕਲਾ ਗੱਡਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਧਿਰ ਬਣਾ ਕੇ ਧੜੇਬੰਦੀ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਪੱਛਵੀਂ ਦਾ ਅਜੇ ਚੋਣ ਦੰਗਲ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਫੁੱਟ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਫਿਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਐਕਟਿਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਫੁੱਟ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੁਰੰਤ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਐਕਟਿਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ ਆਸੂ ਲਈ ਲੁਧਿਆਣਾ ਬੈਠ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਦੰਗਲ ਆਪਸੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਇੱਕੋ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਦੋ ਜਲਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਜਲਸੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਾਂਗਰਸ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਆਯੋਜਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਜਲਸਾ ਕਪੂਰਥਲੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੁਲੱਥ ਤੋਂ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਤੇ

ਕਪੂਰਥਲੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਦਾ ਛੱਤੀ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਧੜੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਪੜ, ਪਟਿਆਲਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੀ ਪਾਟੋ-ਪਾਤ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਸਹਿੰਦੇ-ਸਹਿੰਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੱਬਕੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਾਰਥਕ ਕਦਮ ਨਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਬ ਭਾਰਤੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਨੇਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ ਪਨਾਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨੇਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮਾਤਾ ਹਾਲ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਧਰ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਗਹਿਰੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਉਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾਈ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਦੇਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਫਾਈਲ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ ਸਪੀਡ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੁੱਤਗੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਕੀਤੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਦੁੜਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ।

## ਕੋਹ ਕੋਹ ਕੂਕ ਸੁਣੇ..!

ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ, ਨਾਮ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਡੀਲ-ਡੌਲ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਭਲਿਓ! ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਨਹੀਂ, ਹੁਣ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਕਹੋ। 'ਦਾਸ' ਨੇ ਜਦੋਂ 'ਤੋ' ਸਮਾਣੇ ਆਲੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ 'ਆਦਰ-ਮਾਣ' ਕੀਤੇ, ਚੰਗੀ ਭੱਲ ਖੱਟ ਗਏ ਨੇ। ਅਜਿਹਾ ਸੁਭਾਗ ਟਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੈ। ਨਿੱਕੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਕੰਨ ਪੁੱਟੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਇੰਜ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਮਾਰ ਕੇ 'ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ' ਦੇ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਅੱਡੀ, ਪੁੱਜ ਗਏ 'ਸਕੂਲ ਆਫ਼ ਐਮੀਨੈਂਸ'। ਪਹਿਲਾਂ ਸਕੂਲ 'ਚ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਾਏ, ਰਿਬਨ ਵੀ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ, ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਫਿਰ ਮੁੱਖ ਕਮਲ 'ਚੋਂ ਜੋ ਫਰਮਾਏ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੀ-ਜਾਣ ਹੋ।

ਅਮਿਤਾਭ ਬਚਨ 'ਸਰਕਾਰ' ਫਿਲਮ 'ਚ ਆਖਦੇ, 'ਜੇ ਮੁਝ ਕੋ ਸਹੀ ਲਗਤਾ ਹੈ, ਵੋਹ ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਹੂੰ।' ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਜੀ! ਲੱਲੀ-ਛੱਲੀ ਦੀ

ਚਰਨਜੀਤ ਭੁੱਲਰ

ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਜਦ ਚੇਤਨ ਸਿੱਧ ਨੇ ਸਮਾਣੇ ਆਲੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਤਿੰਨ ਮੇਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇ ਗੱਢੇ ਵਰਤਾਏ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸਤ ਗਏ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਹੱਸਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਮਾਹੌਲ ਏਨਾ ਤੱਤਾ ਸੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ, 'ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨੇਤਾ ਕੈਸਾ ਹੋ', ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਦੂਣੀ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਵਾਂਗੂ ਗੱਜਣਾ ਸੀ, 'ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਜੈਸਾ ਹੋ।' ਚੇਤਨਵੀਰ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਵੀ ਉਬਲਦੇ ਦੁੱਧ ਵਰਗੇ।

'ਕਾਬਾ ਕਿਸ ਮੂੰਹ ਸੇ ਜਾਓਗੇ ਗਾਲਿਬ, ਸ਼ਰਮ ਤੁਮਕੋ ਮਗਰ ਆਤੀ ਨਹੀਂ।' ਮੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਹਜ਼ੇ, ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਚੋਂ ਫੁੱਲ ਕਿਰੇ, ਗਾਰਡ ਆਫ਼ ਆਨਰ ਤਾਂ ਦੇਣਾ ਹੀ ਬਣਦੈ। ਚੁੱਪ ਸਿੰਘ ਬੜਬੋਲਾ ਆਖਦੇ ਕਿ ਨੇਕ ਕੰਮ ਲਈ ਦੇਰੀ ਕਾਹਦੀ, ਆਉਂਦੇ 'ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ' 'ਤੇ ਲੱਦ ਦਿਓ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰੇ ਚੇਤਨ ਨੂੰ। ਭਲਾ ਉਸ

ਵਿਧਾਇਕੀ ਨੂੰ ਕੀ ਚੱਟਣੈ, ਜਿਹੜੀ ਖਰੀ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਨਛੱਤਰ ਸੱਤਾ ਗਾਉਂਦਾ ਮਰ ਗਿਆ, 'ਮੰਦਰੇ ਬੋਲ ਨਾ ਬੋਲ ਵੇ ਸੱਜਣਾ..।' ਹਲਦੀ ਘਾਟੀ ਦੀ ਲੜਾਈ 'ਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਘੋੜਾ 'ਚੇਤਕ' ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਦੌੜਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੇਤਨ ਉਹਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਦੌੜਿਆ, ਜਦੋਂ ਗੰਦੇ ਗੱਦਿਆਂ ਦੀ ਸੂਹ ਮਿਲੀ, ਜਾ ਪੁੱਜਿਆ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ।

ਜਨਾਬ ਨੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡਾ. ਰਾਜ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਭਰੀ ਪੰਚਾਇਤ 'ਚ ਗੰਦੇ ਗੰਦੇ 'ਤੇ ਲੰਮਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਲਮਲੇਟ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਸਮਾਣੇ ਆਲੇ ਟੀਚਰ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ ਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਫ਼ੀਸ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਬੋਰ, ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪਈ ਸੁਣਦੀ ਐ, ਵੱਡਾ ਦਿਲ ਰੱਖਦੇ ਨੇ, ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰੇ ਮੁਆਫ਼ੀਵੀਰ ਬਣ ਗਏ। ਕੇਰਾਂ ਬਿੱਲ ਕਲਿੰਟਨ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੋਨਿਕਾ ਲੇਵਿੰਸਕੀ ਨੂੰ ਛੇਤ ਬੈਠਾ। ਕਲਿੰਟਨ ਨੇ ਜਨਤਕ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਕੇ ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਵਾਇਆ।

ਭਲਾ ਦੱਸੋ! ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਬਾਣੇਦਾਰ ਕਲਿੰਟਨ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਸਕਦੇ, ਫਿਰ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਕਲਿੰਟਨ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਲਹਿਰੀ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਮੀ ਭਰ ਰਿਹੈ, 'ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈਏ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੀਏ।' ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਕੋਕਿਆਂ ਆਲੇ ਮੇਦਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਪਿਆ। ਸਕੂਲੇ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਅਣਬਣ ਰਹੀ ਹੋਊ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਐਂ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਣੇ ਦੀ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਬੰਬ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਧਿਆਪਕ ਜਗਤ ਕੋਤ ਅੱਖ ਨਾਲ ਝਾਕਣ

ਲੱਗ ਪਿਆ। ਚਾਚਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹੀਆ ਆਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, 'ਘੂਰ-ਘੂਰ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੱਦੀਓ ਲੱਭਾ ਵਜ਼ੀਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ।'

'ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਵਨ ਐਂਡ ਦੀ ਸੇਮ ਬਿਗ।' ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ



ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਭਾਰਤ ਭੂਸ਼ਨ ਆਸੂ ਦਾ ਜੂਠਾ ਖਾ ਲਿਆ ਹੋਊ। ਜਦੋਂ ਆਸੂ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਆਲੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਚ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਮਹਿਲਾ ਡੀ.ਈ.ਓ. ਆਸੂ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ 'ਚ ਲੇਟ ਆਉਣ ਦੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਕਰ ਬੈਠੀ। ਆਸੂ ਨੇ ਭਰੇ ਮੇਲੇ 'ਚ ਬੀਬੀ ਦਾ 'ਇੰਜਤ-ਮਾਣ' ਕਰਾ ਤਾ ਸੀ। ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁਬਲੀ, ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਆਸੂ ਲੁਧਿਆਣਵੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, 'ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਾਂ।' ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਨੇਤਾ ਬੂਠ ਬੋਲਣ 'ਚ ਭੋਰਾ ਕੰਜੂਸੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਡਾਇਲਾਗ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਊ, 'ਹਮ ਕੋ ਮਿਟਾ ਸਕੇ, ਜਮਾਨੇ ਮੇਂ ਦਮ ਨਹੀਂ।'

ਅਮਲੋਹ ਆਲੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਧਰਮਸੇਤ ਦਾ ਜੁਬਾਨ ਰਸ ਵੀ ਨਾਭੇ ਦੀ ਗਲੀ ਗਲੀ 'ਚ ਚੋਇਆ ਸੀ। ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਮਹਿਲਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਪੈ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਬੀਬੀ ਨੂੰ

ਧਰਮਸੇਤ ਦੀ ਸਾਧੂਗਿਰੀ 'ਚੋਂ ਅਰਜੁਨ ਵੈਲੀ ਦਾ ਝੁਲਿਆ ਪਿਆ। ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਬਈ! ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਦੋ ਸਾਲ ਲੱਗਦੇ ਨੇ, ਜੁਬਾਨ ਸੰਭਾਲਣੀ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸੱਠ ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਇਹੋ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਘੁੰਮਦੈ, 'ਦੁਨੀਆ ਬਣਾਣ ਵਾਲੇ, ਕਿਆ ਤੇਰੇ ਮਨ ਮੇਂ ਸਮਾਈ..।' ਕਈ ਵਾਰੀ ਜੁਬਾਨ ਵਾਂਗੂ ਗੱਲ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਹੀ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

'ਦੁਨੀਆ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆ ਤੇਰੇ ਸੰਦਾਂ ਦਾ ਭੇਤ ਨਾ ਆਇਆ।' ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸੌਖਾ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਔਖਾ। ਪੁੱ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਨੇ, 'ਰੱਬ ਇੱਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬੁਝਾਰਤ, ਰੱਬ ਇੱਕ ਗੋਰਖ-ਪੰਦਾ..।' ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਪਏ ਹਾਂ ਕਿ ਯੇ ਮਾਜਰਾ ਕਿਆ ਹੈ। ਰੱਬ ਕੌਲ ਏਨੇ ਦੇਵਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਜਿੰਨੇ ਅਸਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਮਾਜਰੇ ਨੇ। ਜੀਹਤੋਂ ਟੀਚਰ ਬਰ-ਬਰ ਕੰਬਣ, ਉਹ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ ਅਖਵਾਉਂਦੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਦੇਖ ਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਕਾਂਬਾ ਉਹ ਚੰਦਮਾਜਰਾ, ਰੰਗੀਨ ਤਬੀਅਤ ਆਲਾ ਪਠਾਨਮਾਜਰਾ ਤੇ ਜੀਹਦੇ ਘਰ ਅੱਗੇ ਗੱਜੇ ਈ.ਡੀ., ਉਹ ਗੱਜਣਮਾਜਰਾ ਅਖਵਾਉਂਦੈ...ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਾਜਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਜਰਾ (ਹਾਲ) ਸੌਖੇ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਪੰਜਾਬ ਕਿੰਨਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਬੋਕ 'ਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀਵੀਰ ਮਿਲੇ ਨੇ। ਮਾਜਰਾ ਆਪੋ ਨੇ ਬਰ ਨੇ ਹੋਜ਼ਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੰਗਲ ਪਾਂਡੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਨਹੀਂ ਯਕੀਨ ਤਾਂ ਟਰੇਲਰ ਦੇਖ ਲਓ। ਔਹ ਦੇਖੋ! 'ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ' ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਧੁੱਸ ਦੇ ਕੇ ਵਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਲਾਤਾ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਬਣਿਐ। ਪਖਾਨੇ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕਾਹਦੇ ਕੀਤੇ, ਲਾਭ ਸਿੰਘ ਉਗੋਕੇ ਸਰਬਾਲਾ ਬਣਦਾ ਫਤਿਆ ਗਿਆ। 'ਕਾਹਲੀ ਦੀ ਘਾਟੀ, ਅੱਧਾ ਤੇਲ ਅੱਧਾ ਪਾਣੀ।'

ਪੁਰਾਣੀ ਫਿਲਮ ਕ੍ਰਾਂਤੀ 'ਚ ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ

ਵਿਅੰਗ

ਨੇ ਸੁਰ ਲਾ ਪੁੱਛਿਐ, 'ਦਿਲ ਵਾਲੇ-ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਤੇਰਾ ਸਪਨਾ ਕਿਆ ਹੈ, ਜੁਆਬ ਮਿਲਦੈ, 'ਕ੍ਰਾਂਤੀ-ਕ੍ਰਾਂਤੀ'। ਸਿਹਤ ਮਹਿਕਮਾ ਜੌੜਾਮਾਜਰਾ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਅੱਜ ਸਿਹਤ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਜਾ ਕੰਜਕਾਂ ਖਾ ਆਉਣੀਆਂ ਸਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਆਗੂ ਲੱਖ ਪਏ ਸੰਘ ਪਾਤਨ। 'ਕ੍ਰਾਂਤੀ' ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸਕੀਮ ਆਲੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਵਾਂਗੂ ਰੁਕਣੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਟਾਂ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਰੀ ਖਿੜਦੀ ਹੈ, ਉਵੇਂ ਉਦਘਾਟਨੀ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਉਂਦੈ। 'ਦੇ ਗਿੱਠਾਂ ਦੀ ਵੰਝਲੀ, ਕੋਹ ਕੋਹ ਕੂਕ ਸੁਣੇ।' ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰੋ, ਜਦੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ 'ਚ ਪਖਾਨਿਆਂ 'ਤੇ 'ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸੇਵਾ' ਵਾਲੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

ਬੈਂਸ ਸਾਹਬ! ਅੱਗੇ ਵਧੋ, ਹਮ ਤੁਮਾਰੇ ਸਾਥ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਊਬਾ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਚੀ-ਗਵੇਰਾ ਸਿਰ ਸਜਿਆ, ਰੂਸ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਤਾਜ ਲੈਨਿਨ ਸਿਰ ਟਿਕਿਆ, ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਨਪੋਲੀਅਨ ਬਣਿਆ, ਉਵੇਂ ਜਦੋਂ ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਫੋਲੇਗਾ ਤਾਂ ਹਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖਿਆ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਇਕ ਵਜੋਂ ਅੰਕਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜੀਆਂ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਗੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੇ ਜਾਨ ਧਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਅਜੂਬਿਆਂ ਵਰਗੇ ਪਖਾਨੇ ਬਣਾਏ। ਸਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਖੰਡਰਾਤ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਘਾਟੀ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਾਂਗੂ ਉਦਘਾਟਨੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਲੱਭਿਆ ਕਰਨਗੇ।

ਅਖੀਰ 'ਚ ਇੱਕ ਲੜੀਫ਼ਾ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਕਲਾਸ 'ਚ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, ਬੱਚਿਓ! ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਮੋਹਨ ਰਾਏ ਕੌਣ ਸਨ? ਬੱਚੇ ਇੱਕੋ ਸੁਰ 'ਚ ਬੋਲੇ, ਮਾਸਟਰ ਜੀ! ਚਾਰੇ ਹੀ ਪੱਕੇ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਲੜੀਫ਼ਾ ਸੁਣ ਇੰਜ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਹੋ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ 'ਕ੍ਰਾਂਤੀਵੀਰ' ਬਣ ਗਏ।



ਮੇਰੇ ਤੋਂ 'ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਪੁੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਕਫ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਕਫ਼ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਸੂਲ ਮੁਹੰਮਦ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਹਦੀਸ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਦੀਨਾ ਵਿਚ ਖਜ਼ੂਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਝੁੰਡ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਇਸਲਾਮ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜਵੰਦਾਂ, ਧਾਰਮਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਵਕਫ਼ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਅਦਾਰਾ ਬਣਦਾ ਗਿਆ। ਨੌਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉਮਰ ਇਬਨ ਅਲ-ਖੱਤਾਬ ਨੇ ਖੈਬਰ ਵਿਚ ਸਦੀਵੀ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਵਕਫ਼ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਖਰਾਇਤੀ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ। ਉਸਮਾਨੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਕਫ਼ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਇਸਲਾਮੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੇ ਪੈਰ ਜਮਾ ਲਏ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਿੱਛੋਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਕਫ਼ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਬੋਰਡ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਕਫ਼ ਵਿਚ ਕਬਿਤ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਨਿਯਮਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਕ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਕਫ਼ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰੀ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮਨੋਨੀਤ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਿਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਵਕਫ਼ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੱਕ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਸੋਧਾਂ ਕਾਰਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਧਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ, ਵਕਫ਼ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦਾ ਕੁਪ੍ਰਬੰਧਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਆਦਿ ਵਿਚ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਤ ਨੂੰ ਖੁਬ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੇਹੱਦ ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕੰਟਰੋਲ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵਕਫ਼ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਅਦਾਰਾ ਇਸਲਾਮ

## ਵਕਫ਼ ਦੀ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ

ਦੀ ਅਸਮਤ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਹੋਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੇ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਵਲੋਂ ਧਾਰਮਕ ਧਰੁਵੀਕਰਣ ਕਰਕੇ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਚਲੇ ਵਕਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਪਾਈਏ। ਇਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਫਾਰਸੀ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੀਆਂ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਇਹ ਲਫਜ਼ ਅਰਬੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰੀ ਮੂਲ 'ਵਾ-ਕਾਫ਼-ਫੇ' ਤੋਂ ਵਿਉਤਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੜੋ ਹੋਣ, ਰੋਕਣ, ਬੰਦਣ, ਅਟਕਣ, ਠਹਿਰਨ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਨਾਂਵ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਕਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੜੋ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ: ਖੜਨ, ਰੋਕਣ; ਉਡੀਕਣ, ਇੰਤਜ਼ਾਰ; ਵਿਰਾਮ; ਉਤਾਵਲਾ ਹੋਣ, ਤਤਪਰ ਹੋਣ; ਸਮਝਣ; ਦਾਨ ਦੀ ਵਸੀਅਤ, ਧਰਮਾਰਥ ਦਾਨ ਅਤੇ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੰਪਤੀ; ਸ਼ਾਂਤੀ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ; ਸਥਿਰਤਾ। ਤਰਕ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭਾਵ ਖੜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਹੈ। ਖੜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰੁਕਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ 'ਖੜਾ ਜਾ ਜ਼ਰਾ' ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਆਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੰਮ ਜਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਬੇਤੋਂ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੋਕਣ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੋਕਣ ਤੋਂ ਉਡੀਕਣ ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਹਿਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਅਰਥਾਤ ਉਤਾਵਲਾ ਜਾਂ ਤਤਪਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਏਥੋਂ ਹੀ ਉਭਰਦਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੜੋ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਮਝਣ, ਜਾਨਣ ਦੇ ਭਾਵ ਦਾ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪਾਤਮਕ ਉਛਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੁਕਦਾ ਹੈ, ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਾਮੇ ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਜਾਨਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਵੀ ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਨਰੀ ਡੇਵੀਜ਼ ਦੀ ਤੁਕ ਹੈ,

What is this life if full of care,  
We have no time to stand and stare

ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਖੜਨਾ/ਰੁਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਬੱਬ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Understand ਵਿਚ ਖੜੋ ਹੋਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ stand ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਡਰਸਟੈਂਡ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ (ਕਾਮੇ ਦੇ) ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਂ ਅਧੀਨ ਖੜਨਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਮਸਲੇ ਆਦਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਣਾ, ਸੋ ਸਮਝ ਲੈਣਾ। ਜੋ ਚੀਜ਼ ਖੜੋਤ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਵੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਚਲਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ 'ਤੇ ਖੜਾ ਪਾਣੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਏਥੋਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਦ੍ਰਿੜ, ਸਥਿਰ, ਡਟੇ ਹੋਣ ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਖੜੋ ਹੋਣ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖੜੋ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਵਿਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਉਪਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰਾਮ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਕਫ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਕੁਝ ਰਹਾਉ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਵਕਫ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਕਿਫ਼ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਵਕਫ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ ਔਕੂਫ਼ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸਭ ਕੁਝ। ਵਕਫ਼ਨਾਮਾ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਔਕਾਫ਼ ਦਰਜ ਕਰਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਕਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮਾਰਥ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਧਰਮ ਹਿੰਦ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਾਇਦਾਦ, ਧੰਨ ਆਦਿ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਯਾਨੀ ਇਹ ਨਾ ਹੁਣ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵਾਪਿਸ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅਜ਼ਲੀ ਹਨ। ਵਕਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਕਿਫ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਢਾਵ 'ਤੇ' ਰੋਕ ਕੇ ਖੁਦਾਈ ਜਾਂ ਖਰਾਇਤੀ ਮੰਤਵ ਹਿਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਔਕੂਫ਼ ਬੋਰਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਔਕੂਫ਼ ਸੰਪਤੀਆਂ ਅੱਗੇ ਵੇਚੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖਰਾਇਤੀ ਮੰਤਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਹਸਪਤਾਲ, ਮਸਜਿਦ, ਕਬਰਿਸਤਾਨ, ਮੁਸਾਫਰਖਾਨਾ, ਚੌਤਰੇ, ਦਰਗਾਹਾਂ, ਤਕੀਏ, ਮਦਰਸੇ ਉਸਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਔਕੂਫ਼ ਦਾ ਇਹ ਅਬਦਲ ਖਾਸਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਔਲਾ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਔਲਾ ਨਮਿੱਤ ਕੀਤੀ ਚੀਜ਼ ਵਾਪਿਸ ਬੇਤੀ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੈਵ ਸ਼ਕਤੀ (ਔਲਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ, ਦੇਵਤਾ ਆਦਿ) ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਪੁਰਖ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ, ਮਸਜਿਦ, ਮੂਰਤੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਝਗੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਕਰਦੀ ਦੈਵ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਲੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੇਸ ਲੜਦਾ ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਕੇਸ ਵਿਚ ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਿਰ ਸੀ। ਵਕਫ਼ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਨੂੰ ਮੁਤਵੱਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਕਫ਼ ਮੂਲ ਤੋਂ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ, ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ 'ਵਕਫ਼ਾ' ਸ਼ਬਦ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਫਰਕ, ਵਿੱਥ, ਮੁਹਲਤ, ਪਾਤ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੀ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜੋਤ, ਠਹਿਰਾਅ ਜਾਂ ਰੋਕ ਦਾ ਭਾਵ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ,

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਇਹ ਦਸਤਕ ਤਾਂ  
ਅੱਖ ਵਾਲੀ ਹੈ  
ਸਮਝ ਰਹੀ ਹੈ ਘਰ ਨੰਗਾ ਹੈ  
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ  
ਇਕ ਵਕਫ਼ਾ ਹੈ ਕੱਜਣ ਜੇਡਾ  
ਠਕ ਠਕ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ  
ਏਥੇ ਸਭ ਅੰਨ੍ਹੀ ਚੁਪ ਸੀ  
ਕਿਸੇ ਨੰਗ ਨੂੰ ਕੱਜਣ ਸੰਦੀ  
ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ

'ਵਕਫ਼ਾ ਦੇਣਾ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਚਲੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੋਕ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਦੇਣਾ ਅਰਥਾਤ ਸਥਗਿਤ ਕਰਨਾ, ਮਨਸੂਖ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ

ਝਰੋਖਾ

ਬਲਰਾਜ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਵਕਫ਼ ਤੋਂ ਵਕਫ਼ੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੇਤ ਚਿਰਾ, ਵਕਤੀ, ਅਸਥਾਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਵਾਕਫ਼ੀਅਤ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਾਕਫ਼ੀ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰ ਲਈ ਵਾਕਿਫ਼ ਜਾਂ ਵਾਕਿਫ਼ਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਵਾਕਿਫ਼ ਦਾ ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਫਜ਼ੀ ਮਾਅਨਾ ਤਾਂ ਖੜਾ, ਖੜੋਤਾ, ਰੁਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ ਜਾਣਕਾਰ, ਜਾਣੂ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਕਾਦਰ ਯਾਰ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਮਾਹੀਵਾਲ ਵਿਚ ਵਾਕਿਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ,

ਮਾਂ ਸੋਹਣੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਏਹ ਕੁਝ।  
ਏਹ ਨੇਕ ਨਾਂ ਕਾਮਾਂ ਜਾਪਦਾ ਕਰੇ ਘਰਾਂ ਤੇ ਦੂਰ।  
ਪਰ ਇਕ ਸਹੇਲੀ ਖਾਸ ਸੀ ਸੋਹਣੀ ਦੇ ਹਮਸਾਇ।  
ਵਾਕਿਫ਼ ਬੀ ਹਰ ਭੇਦ ਦੀ ਅਕਲ ਸੁਘੜ ਦਾਨਾਇ।  
ਕੁਲ ਹਕੀਕਤ ਓਸਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਦਿਲ ਪਾਇ।  
ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ-ਰਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਕਫ਼ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣਦਾ ਹੈ 'ਵਕੂਫ਼' ਸਮਝ, ਅਕਲ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਸੂਫੀ ਤੇ ਕਿੱਸਾ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਮਲਵੂਫ਼ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ ਵਿਚ ਹੈ ਦੇਖੋ,

ਮਰਦ ਸਾਦ ਹਨ ਚਿਹਰੇ ਨੇਕੀਆਂ ਦੇ, ਸੂਰਤ ਰੰਨ ਦੀ  
ਮੀਮ ਮੋਕੂਫ਼ ਹੈ ਨੀ।  
ਮਰਦ ਆਲਮ ਫਾਜ਼ਲ ਅੱਜਲ ਕਾਬਲ, ਕਿਸੇ ਰੰਨ ਨੂੰ  
ਕੌਣ ਵਕੂਫ਼ ਹੈ ਨੀ।

ਹਾਂ, ਅਰਬੀ ਵਕੂਫ਼ ਦੇ ਅੱਗੇ ਫਾਰਸੀ ਨਾਂਹਵਾਚਕ ਅਗੇਤਰ 'ਬੇ' ਲਾ ਕੇ ਬੁਧੂ, ਬੇਅਕਲ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ 'ਬੇਵਕੂਫ਼' ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਖੂਬ ਚਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਘਟ ਹੀ ਫਿਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਵਕੂਫ਼ਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਸਿੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਰਬੀ ਵਿਚ 'ਮੈ' ਅਗੇਤਰ ਲਾ ਕੇ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਮੋਕਿਫ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਨਜ਼ਰੀਆ; ਪਾਰਕਿੰਗ ਲੋਟ, ਅੱਡਾ ਯਾਨੀ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਠਹਿਰਾਈ ਜਾਵੇ। ਮੋਕੂਫ਼ ਦਾ ਇਸਲਾਮੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਤਲਬ ਹੈ-ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਾਣੀ ਵਕਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਆਮ ਅਰਥ ਹਨ, ਕੰਮ 'ਤੇ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ, ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ, ਬਰਖਾਸਤ, ਬਰਤਰਫ਼। ਕਰੀਮ ਬਖ਼ਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ,

ਸੰਨ ਖੁਸ਼ਬਖ਼ਰੀ ਰਈਅਤ ਆਈ, ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਣ  
ਤਾਜ਼ੀਆਂ।

ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੋਏ ਮੋਕੂਫ਼ ਜਹਾਨੋਂ, ਵਾਹ ਗ਼ਫੂਰ ਰਹੀਮਾਂ।  
ਵਕਫ਼ ਲਈ ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਹਬਸ ਵੀ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਵੀ ਰੋਕਣਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਧਰਮਾਰਥ ਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਪਰ ਹਬਸ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਇਹ ਹੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਵੇਚ ਵਰਤ ਲਵੇ।

## ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ

ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਇਹ ਬਿੱਲ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣੀ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਇਨਕਾਰ ਕਰ



ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਲਾਰੀ  
ਫੋਨ: 98158-02070

ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਿਆਸੀ ਟਕਰਾਅ ਦਾ ਮੁੱਢ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ

ਵਿਰੋਧੀ ਕਦਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਦੂਸਰੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਵੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵਕਫ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਟਕਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਵਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਕਰ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਨਾ ਹੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਮਨੀਪੁਰ 'ਚ ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਤੇ ਉਤਰਦੇ। ਮੁਰਸ਼ਦਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲੇ 'ਚ ਪਬਰਾਅ ਅਤੇ ਅੱਬਰੂ ਗੈਸ ਛੱਡੇ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਡਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਆ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਝਗੜਾ ਇੰਨਾ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਨੌਬਤ ਹੱਥੋਪਾਈ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ।

ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਸੰਖੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਦੀ ਸੀ, ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਨੁਕਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।



ਦੋਨਾਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਵਿਵਾਦ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜੇਕਰ ਸਿਆਸੀ ਹਾਰ-ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਵਾਦ ਉਠਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਐਕਟ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਵਕਫ਼ (ਸੋਧ) ਐਕਟ 2025 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੂਲ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਕਟਾਰ ਚਲਾ ਕੇ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਮਿਟਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਜੇਕਰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਕ ਬਹੁ-ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਹਿੰਦੂ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 26 ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਸੇ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈ। ਚੱਲ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ)

# ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਿਸਾਲ ਹੈ 'ਬਾਲੀਵੁੱਡ'

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਕਲੋਤਾ ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਐਲਾਨਿਆ ਹੋਇਆ ਕੌਮੀ ਧਰਮ ਨਹੀਂ। ਇਥੇ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਿਮ, ਈਸਾਈ, ਪਾਰਸੀ, ਬੋਧੀ, ਜੈਨ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਦਿਨ-ਤਿਉਹਾਰ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਆਪਣੀ ਘਟੀਆ ਸਿਆਸੀ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕਣ ਲਈ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਨਫਰਤ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਉਸ ਜ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਤਨ ਅਤੇ

**ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਕੇ ਘੁੰਮਣ ਫੋਨ: 97816-46008**

ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਜਾਂ ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੁਹੱਬਤਾਂ ਭਰਿਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਜੇਕਰ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਉਹ ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਧਰਮਾਂ ਜਾਂ ਜਾਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਫਨਕਾਰ ਇਕ ਮਨ-ਇਕ ਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਧਰਮਾਂ-ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਕਲਾ ਹੀ ਉਸਦਾ 'ਅਸਲੀ ਧਰਮ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਿਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਟੀ.ਵੀ.ਜਗਤ ਦੇ ਸੰਨ 1988 ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਏ 'ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਟੀ.ਵੀ.ਲੜੀਵਾਰ 'ਮਹਾਂਭਾਰਤ' ਦੀ ਪਟਕਥਾ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ ਇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ.ਰਾਹੀ ਮਾਸੂਮ ਰਜ਼ਾ ਨੇ ਰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਲੜੀਵਾਰ ਵਿਚ 'ਅਰਜੁਨ' ਜਿਹੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਦਾਕਾਰ ਵੀ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ 'ਫਿਰੋਜ਼ ਖਾਨ' ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਨ 2013 ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣੇ ਟੀ.ਵੀ.ਲੜੀਵਾਰ 'ਮਹਾਂਭਾਰਤ' ਵਿਚ 'ਅਰਜੁਨ' ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੀ ਇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਅਦਾਕਾਰ ਸ਼ਹੀਰ ਸ਼ੇਖ ਨੇ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਅਦਾਕਾਰਾ ਵਹੀਦਾ ਰਹਿਮਾਨ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਨੀਲ ਕਮਲ' ਅਦਾਕਾਰਾ ਮਹਿਜਬੀਨ ਉਰਫ 'ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ' ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਬੈਂਜੂ ਬਾਵਰਾ'

ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਜਹਾਂ ਬੇਗਮ ਉਰਫ 'ਮਧੂਬਾਲਾ' ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਚਲਤੀ ਕਾ ਨਾਮ ਗਾਤੀ' ਸਣੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਬਿੰਦੀ ਤੇ ਮਾਂਗ 'ਚ ਸਿੰਧੂਰ ਲਗਾ ਕੇ, ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਭਜਨ ਵੀ ਗਾਏ ਸਨ ਤੇ ਮੱਥੇ ਵੀ ਟੇਕੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਧਰਮ ਵਿਚ ਉਕਤ ਕਰਮਕਾਂਡ ਕਰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਕਾਰ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਨੇ 'ਬਜਰੰਗੀ ਭਾਈਜਾਨ', ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਖਾਨ ਨੇ 'ਕਰਨ-ਅਰਜੁਨ' ਅਤੇ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਨੇ 'ਪੀ.ਕੇ.' ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਦਾਕਾਰ ਨਾਨਾ ਪਾਟੇਕਰ ਵਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਨਿਭਾਏ ਗਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਰੋਲ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਅਦਾਕਾਰ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਵਲੋਂ ਫਿਲਮ 'ਕਾਬੁਲੀਵਾਲਾ' ਵਿਚ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ 'ਰਹਿਮਤ' ਨਾਮਕ ਮੁਸਲਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਖਲਨਾਇਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ਪਾਤਰ ਚਿਤਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਦਾ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਹੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਫਿਲਮ ਲੇਖਕ ਨੇ ਕੇਵਲ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਹਰੇਕ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਾੜੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ 1950 ਤੋਂ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਖਲਨਾਇਕ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੰਦੂ ਹੀ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਕੇ.ਐਨ.ਸਿੰਘ, ਮਦਨ ਪੁਰੀ, ਪ੍ਰੇਮ ਚੋਪੜਾ, ਜੀਵਨ, ਕਨੂੰਈਆ ਲਾਲ, ਸੱਜਣ, ਕਮਲ ਕਪੂਰ, ਪ੍ਰਾਣ, ਸ਼ੈਂਟੀ, ਸੀ.ਐਸ.ਦੂਬੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਡੀ.ਕੇ.ਸਪਰੂ ਆਦਿ ਫਨਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਏ ਗਏ ਸਨ ਫਿਰ 1970 ਤੋਂ 1990 ਤਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖਲਨਾਇਕ ਈਸਾਈ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਇਹ 'ਰਾਬਰਟ, ਮਾਈਕਲ, ਡਾ.ਡੈਂਕ ਅਤੇ ਚਾਰਲੀ' ਜਿਹੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਦਾਕਾਰ ਅਜੀਤ, ਪ੍ਰਾਣ, ਡੈਨੀ, ਸੁਜੀਤ ਕੁਮਾਰ, ਬਾਬ ਕ੍ਰਿਸਟੋ, ਟਾਮ ਅਲਟਰ, ਰੰਜੀਤ, ਅਨਵਰ ਹੁਸੈਨ, ਰਹਿਮਾਨ, ਉਤਪਲ ਦੱਤ, ਅਮਿਤ ਸੇਨ, ਕੁਲਭੂਸ਼ਨ ਖਰਬੰਦਾ ਅਤੇ ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਰਾਓ ਅਮਰਾਪੁਰਕਰ ਆਦਿ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਏ ਸਨ। ਸੰਨ 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਤੇ ਫਿਲਮ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਖਲਨਾਇਕ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਡੈਨੀ, ਕਿਰਨ ਕੁਮਾਰ, ਗੁਲਸ਼ਨ ਗਰੇਵਰ, ਨਸੀਰੂਦੀਨ ਸ਼ਾਹ, ਓਮ ਪੁਰੀ, ਅਮਜਦ ਖਾਨ, ਗੋਗਾ ਕਪੂਰ, ਗੋਵਿੰਦ ਨਾਮਦੇਓ, ਮਾਣਿਕ ਈਰਾਨੀ, ਦਿਲੀਪ ਤਾਹਿਲ, ਨਾਨਾ ਪਾਟੇਕਰ, ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਰਾਣਾ, ਮਨੋਜ ਵਾਜਪੇਈ, ਮੁਕੇਸ਼ ਰਿਸ਼ੀ, ਅਮਰੀਸ਼ ਪੁਰੀ, ਆਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਰਾਮੀ ਰੈਡੀ, ਰਜ਼ਾ ਮੁਰਾਦ, ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਖਾਨ, ਸ਼ਰਤ ਸਕਸੈਨਾ, ਮੁਕੇਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ, ਪੰਕਜ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਅਤੇ

ਸ਼ਰਦ ਕਪੂਰ ਜਿਹੇ ਨਾਮਵਰ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਸੋ ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਰਮ ਜਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ 'ਟਾਰਗੇਟ' ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਖਲਨਾਇਕਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਬੁਰਾਈ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ



ਅਪਮਾਨਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਿਜਬੀਨ ਉਰਫ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ 'ਪਾਕੀਜ਼' ਜਿਹੀ ਸਾਹਕਾਰ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਘੇ ਫਿਲਮਕਾਰ ਕਮਾਲ ਅਮਰੋਹੀ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ 'ਅਮਰੋਹਾ' ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕਮਾਲ ਅਮਰੋਹੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਦੀ 'ਚੋਂ' ਇਕ ਬੇਟਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਮਰ 'ਚ ਅਜੇ ਕਾਫੀ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੌਂਤ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਦੀ ਥਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅਮਰੋਹਾ ਦੇ ਸਰਬੋਤਮ ਉਸਤਾਦ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਬੜੀ ਖੋਜਬੀਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੂਰੇ ਅਮਰੋਹਾ ਅੰਦਰ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜੋ 'ਸਰਬੋਤਮ' ਸ਼ਖ਼ਸ ਸੀ ਉਸਦਾ ਨਾਂ 'ਪੰਡਿਤ ਹਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਸ਼ਾਸਤਰੀ' ਸੀ। ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਬੜੀ ਹੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਖ਼ਸ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸਿੱਖਿਆਦਾਨ ਦੇ ਏਵਜ਼ ਵਿਚ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ 'ਫੀਸ' ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਪੰਡਿਤ

ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ- 'ਬੀਬਾ ਜੀ, ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਜਾਪ ਹੈ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਕਾਹਦੀ ਫੀਸ?...ਹਾਂ...ਉਰਦੂ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਕਰੇ ਦੇ ਦੇਣਾ।' ਇਕ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਪ੍ਰਤੀ

ਦਾਂਡੇਕਰ, ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਤੇ ਅਵੇਤਿਕਾ ਮਲਿਕ, ਕੁਨਾਲ ਖੇਮੂ ਤੇ ਸੋਹਾ ਅਲੀ ਖਾਨ, ਸਵਰਾ ਭਾਸਕਰ ਤੇ ਫ਼ਹਾਦ ਅਹਿਮਦ, ਅਰਸ਼ਦ ਵਾਰਸੀ ਤੇ ਮਾਰੀਆ ਗੋਰੈਟੀ, ਨਸੀਰੂਦੀਨ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਰਤਨਾ ਪਾਠਕ, ਸਿਰੀਸ਼ ਕੁੰਦਰਾ ਤੇ ਫਿਲਮ ਕੋਰੀਓਗ੍ਰਾਫਰ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਕਾ ਫਰਹਾ ਖਾਨ, ਬਿੰਦੂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਰਹਾ ਨਾਜ਼, ਮਨੋਜ ਵਾਜਪੇਈ ਤੇ ਸ਼ਬਾਨਾ ਰਜ਼ਾ, ਸੁਨੀਲ ਸ਼ੈਟੀ ਤੇ ਮੋਨਾ ਕਾਦਰੀ, ਉਰਮਿਲਾ ਮਾਤੋਂਡਕਰ ਤੇ ਮੀਰ ਮੋਹਸਿਨ ਅਖਤਰ, ਸੋਹੇਲ ਖਾਨ ਤੇ ਸੀਮਾ ਸਚਦੇਵ, ਅਰਬਾਜ਼ ਖਾਨ ਤੇ ਮਲਾਇਕਾ ਅਰੋੜਾ, ਸ਼ਕੀਲ ਲਕੜਵਾਲਾ ਤੇ ਅਕਿਤਾ ਅਰੋੜਾ, ਅਤੁਲ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਤੇ ਅਲਵੀਰਾ ਖਾਨ, ਮਧੂਰ ਮਾਧਵਾਨੀ ਅਤੇ ਮੁਮਤਾਜ਼, ਆਦਿਤਯ ਪੰਚੋਲੀ ਤੇ ਜ਼ਰੀਨਾ ਵਹਾਬ, ਰਾਜ ਬੱਬਰ ਤੇ ਨਾਦਿਰਾ ਜ਼ਹੀਰ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਜ਼ਹਰੂਦੀਨ ਤੇ ਸੰਗੀਤਾ ਬਿਜਲਾਨੀ, ਫਾਰੂਖ਼ ਸ਼ੇਖ ਤੇ ਰੂਪਾ ਜੈਨ, ਜ਼ਾਏਦ ਖਾਨ ਤੇ ਮਲਿਕਾ ਪਾਰੇਖ ਅਤੇ ਰਿਤਿਕ ਰੋਸ਼ਨ ਤੇ ਸੁਜੈਨ ਖਾਨ' ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਹ ਜੋੜੀਆਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਨੌਸ਼ਾਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਜਿਹੇ ਬੇਹੱਦ ਕਾਬਿਲ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸੰਗੀਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਬੇਸ਼ੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਬਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨਮੋਹਕ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ 'ਭਜਨ' ਸੰਗੀਤਬੱਧ ਕੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਵਹਿ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਨੌਸ਼ਾਦ ਦੇ ਸੰਗੀਤਬੱਧ ਕੀਤੇ ਭਜਨਾਂ ਵਿਚ- 'ਭਗਤ ਕੇ ਬਸ ਮੇਂ ਹੋ ਭਗਵਾਨ', 'ਮੇਰੇ ਪਨਘਟ ਪੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਛੇਤ ਗਇਉ ਰੇ', 'ਓ' ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਰਖਵਾਲੇ', 'ਇਨਸਾਫ਼ ਕਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਯੇ ਭਗਵਾਨ ਕਾ ਘਰ ਹੈ', 'ਰਾਧਾ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕਾਨ੍ਹਈ', 'ਮੋਹਨ ਕੀ ਮੂਰਲੀਆ ਬਾਜੇ' ਆਦਿ ਜਿਹੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਭਜਨ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੀਤਕਾਰ ਸਾਹਿਰ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ- 'ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਈਸ਼ਵਰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ', ਮੇਰੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਮੇਂ ਬਸਨੇ ਵਾਲੇ ਰਾਮ', 'ਤੇਰਾ ਮਨ ਦਰਪਣ ਕਹਿਲਾਏ', 'ਤੇਰੀ ਹੈ ਜ਼ਮੀਂ, ਤੇਰਾ ਆਸਮਾਂ', 'ਗੰਗਾ ਤੇਰਾ ਪਾਨੀ ਅਮ੍ਰਿਤ', ਸੁਆਮੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੇ ਆਈ ਬ੍ਰਿਜ ਬਾਲਾ', 'ਈਸ਼ਵਰ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਸਭ ਕੇ ਸਨਮਤਿ ਦੇ ਭਗਵਾਨ', 'ਮੇਰੀ ਸੁਨ ਲੇ ਅਰਜ਼ ਬਨਵਾਰੀ', 'ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਤੇਰੀ ਲੀਲਾ ਅਪਰੰਪਾਰ', 'ਆਨਾ ਹੈ ਤੇ ਆ ਰਾਹ ਮੇਂ ਕੁਛ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਘਰ ਦੇਰ ਹੈ, ਅੰਧੇਰ ਨਹੀਂ ਹੈ' ਆਦਿ ਜਿਹੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮਨਮੋਹਕ 'ਭਜਨ' ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਕੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਅੰਦਰ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੂਹ ਫਨਕਾਰ ਸਚਮੁੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਸਨ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੂਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਫਨਕਾਰਾਂ ਦੀ ਨਰੋਈ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਲਾ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਸਲਾਮ ਹੈ।

**(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)**

ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵੀ ਉਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਚ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵੀ ਉਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਲੋਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੋਈ ਗ਼ੈਰ-ਹਿੰਦੂ ਕਰੇ। ਇਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਨ ਹੋਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੋਣਗਾ। ਫਿਲਹਾਲ ਹਿੰਦੂ, ਈਸਾਈ, ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਬੋਧੀ ਧਰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਜਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਵਕਫ਼ ਐਕਟ 1995 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵਕਫ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਮੁਸਲਿਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਸਥਾਈ ਦਾਨ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਵਕਫ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ

ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਵਲੋਂ ਵੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੁਸਲਿਮ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪਰ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ 2025 ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਇਹ ਧਾਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬਾ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਵਕਫ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ, ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗਾ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਕਫ਼ ਬੋਰਡ 'ਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗ਼ੈਰ-ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ? ਸ਼ੰਕਾ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਮਾਡਲ 'ਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਭਾਵ ਈਸਾਈ, ਸਿੱਖ ਆਦਿ 'ਚ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਸੋਧ ਹੋਏਗੀ।

ਇਸ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਕਫ਼ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ 'ਚ ਦਖਲ ਦੇਣ। ਉਂਜ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ

ਵਾਗਡੋਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਗਈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਨਤੀਜੇ ਅੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਮੰਦਿਰ 'ਚ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹੰਤ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਮੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਖੋਹ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੀੜੀ-ਦਰ-ਪੀੜੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਉਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਵੱਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸਾਧੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਭੱਲ ਖੱਟਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਕਈ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਸਾਧੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚੰਦਰ ਬਾਬੂ ਨਾਇਡੋ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਾਓ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਘਟੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਦਕਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸਾਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘਟਾਉਣ ਦੀ ਚਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਭਾਜਪਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਿਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਠ ਜੋੜ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਅਤੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਵੱਡੀਆਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖੋਹ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਕਫ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰ 'ਚ ਛੇਤਖਾਨੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕੀ ਖੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਹੈ। ਲਵ-ਜਿਹਾਦ, ਜ਼ਮੀਨ-ਜਿਹਾਦ, ਬੁਲਡੋਜ਼ਰ ਨਿਤੀ, ਗੱਦੂ-ਰਖਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਿਆਂ, ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਮੁਸਲਿਮ ਬਹੁਲਤਾ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਜੰਮੂ- ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ 'ਚ ਸਹਿਮ ਅਤੇ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਗ਼ਰੀਬ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਪਸਮਾਂਦਾ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਮੁਸਲਿਮ ਕੌਮ ਦੇ ਭਲੇ

ਲਈ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਸਚਮੁੱਚ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਅਜਿੱਥਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ।

ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2019 -20 ਅਤੇ 2023-24 ਤੱਕ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ ਕੁੱਲ 18,274 ਕਰੋੜ ਖਰਚੇ ਦਾ ਬਜਟ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਰਕਮ ਵਿਚੋਂ 3574 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਐਨ.ਆਰ.ਸੀ/ਸੀ.ਏ.ਏ. ਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆ ਕੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਆਰੰਭਿਆ ਗਿਆ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਮਲਾ ਵਕਫ਼ ਸੋਧ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ 'ਚ ਮੋਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਝਲਕ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮੋਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਮੂਹ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ। ਅਸਲ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਮ-ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

# ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸਰਪੰਚ

## ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਦ

**ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੁੰਮਨਾਮ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਅਣਲਿਖੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵੀ) ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪੁਜਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਵਾਂ ਕਾਲਮ ‘ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਦ’ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਵਲੋਂ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ।**  
-ਸੰਪਾਦਕ

ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਉਸਦੇ ਦੋ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ- ਉਸਦੀ ਵਿਦਵਾਨਾ ਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ, ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਵਿਅੰਗਮਈ ਸਿਰਜਣ ਲੈਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ। ਪਰ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਿਆਂ, ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਫੈਲਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਬਾਪੂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਮੰਜੀ ਉੱਤੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ, ਬੂਟੀਦਾਰ ਰੁਮਾਲੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸੈਂਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਕਾਲੇ ਫਰੋਮ ਵਿਚ ਮੋਟੇ ਸੀਸਿਆਂ ਵਾਲੀ ਐਨਕ ਪਈ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਪੰਜਾਮਾ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਕਛਹਿਰਾ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ, ਅਲਾਣੀ ਮੰਜੀ ਦੇ ਵਾਣ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਫ ਦਿੱਸਦੇ ਸਨ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਕੀਆਂ ਕਰ-ਕਰ ਰੋਟੀ ਪਾਉਂਦਾ ਬਾਪੂ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਰੋਸ਼ਮੀ, ਸਫੈਦ ਦਾਹੜੇ ਵਾਲਾ ਦੇਵਦੂਤ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਦੇਵਦੂਤ ਵਰਗਾ ਹੀ ਨਿਰਫਲ,

### ਬਲਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ

ਨਿਰਮਲ ਹਾਸਾ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਝਰਿਆ, ਜਦੋਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਭੇਤ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ।

-ਮਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲੀ ਲੱਗੀਆਂ ਬਈ- ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਵਾਲੀ ਬਾਲੀ, ਬਾਪੂ ਦੇ ਪੈਦ ਧਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ। ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਬੜੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਂ ਰੱਖਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਸਿੱਖ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

-ਕਾਲੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣੇ- ਬਾਪੂ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੇ ਕੁੱਤੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ- ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੈ।

-ਫੇਰ- ਮੈਂ ਮੰਜੀ 'ਤੇ ਰੁਖ ਸਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

-ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ ਵਿਚ ਸਰਪੰਚੀ ਕੀਤੀ ਐ, ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਦੂਦੇ ਦਾ ਭੋਰਾ ਨੀ ਖਾਣ ਦਿੰਦਾ- ਬਾਪੂ ਨੇ ਇੱਕ ਬੁਰਕੀ ਦੂਰ ਸੁੱਟਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਜਦ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕੁੱਤਾ ਉਹ ਚੁੱਕਣ ਗਿਆ, ਬਾਪੂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਰੋਟੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੀ ਠੀਕ ਵੰਡ ਤੋਂ ਤੁਰੀ ਗੱਲ, ਬਾਪੂ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਵਜੋਂ ਅਨੁਭਵ ਵੱਲ ਮੁੜ ਗਈ।

ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰਪੰਚ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਉਹਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ, ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਪਹਿਲਾ ਸਰਪੰਚ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਅਤਿ-ਸਾਧਾਰਨ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਇੰਨੀ ਸਰਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਲਿਆ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਬਾਸ਼ਿੰਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। 1907 ਵਿਚ ਪਈ ਪਲੇਗ ਵਿਚ, ਇੱਕੋ ਰਾਤ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਮਰ ਗਏ ਸਨ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਕਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਮਰਨ ਤੋਂ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ, ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੇ ਤੇਜੇ ਨੂੰ, ਉਹਦੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਭੂਆ ਲੈ ਗਈ ਸੀ। ਪਛਤ ਕੇ ਹੋਏ ਮਸਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਵੱਸਣ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ 'ਅਮਲੀਆਂ ਦੇ ਬੁਝਗੜ੍ਹ' ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਨਸਾ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣਾ ਮਾਫਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਈ ਐ, ਜਿਹੜੀਆਂ 'ਹੱਟੀ ਵਾਲੀ ਬੋਬੋ-ਬਾਬੇ' ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਕਾਤ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਤੇਜਾ ਜੀਹਦੇ ਦਰਾਂ ਅੱਗੇ ਮੰਗਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੁਕਦਾ, ਸਰਪੰਚ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਜੀਹਨੂੰ ਸਰਪੰਚ ਬਣੇ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਬੁਲਾਉਣ ਗਿਆ ਸਿਪਾਹੀ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ (ਬਿਨਾਂ ਤਖਤਿਆਂ ਤੋਂ ਡਿਓਰੀ, ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ)। ਉਹਦਾ ਸਰਪੰਚ ਬਣਨਾ ਇੰਨਾ ਸਾਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਲੰਬਤਦਾਰਾਂ ਦੇ ਜੈਬ (ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਮਾਫਕ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਜੈਬ, ਵੇਲੇ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲੀਆਂ-ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਸ਼ਰੀਫ ਆਦਮੀ ਬਚ ਕੇ ਲੰਘਦਾ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਲਾਏ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਲਾਗੇ ਬੰਨ੍ਹੇ-ਚੰਨ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲਦਾ, ਸਰਾਬ ਅਫ਼ੀਮ ਨਾਲ ਰੱਜਿਆ ਜੈਬ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ (ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜੈਬ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ 10 ਕਦਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰੋਂ 20 ਕੁ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੀ) 'ਬਾਬੇ ਤੇਜੇ' ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ, ਬੱਕਰੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਤੇ 'ਸਾਲੇ ਨੰਗ ਸਰਪੰਚ' ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ

ਨੂੰ ਪੁਣਦਾ। ਤਿੰਨ ਮਣ ਪੱਕੇ ਦੀ, ਭਲਵਾਨੀ ਦੇਹ ਵਾਲਾ ਸਰਪੰਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਈ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ- 'ਜੈਬ ਕਿਮੇਂ ਐ ਅੱਜ?'

-ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ ਤੈਨੂੰ ਦੱਖੂ ਦਾਣਾ ਦੇਣ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ- ਤੇ ਬਾਪੂ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਗ-ਨੈਣ' ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਤੋਰ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਆਪ 'ਇਯਾਲੀਆਂ' ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘ, ਲੰਮੀ ਵੀਹੀ ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਆ ਜਾਂਦਾ।

-ਤੂੰ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਚਾਰ ਮਾਰ ਸਾਲੇ ਦੇ ਬੁਦਰੀਆਂ ਤੋਂ ਫੜ੍ਹ ਕੇ, ਤੇਰੇ ਮੂਹਰੇ ਕੀ ਐ ਜੈਬ-ਐਮੇਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਖਾਈ ਜਾਨੈਂ- ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦਾ ਦਰਤ ਵਾਲਾ ਜੱਟ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਦਾ ਜੱਟਾ ਬਾਣਾ ਕਚਹਿਰੀ ਉਹਨੂੰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚਲੇ ਨਾਇਕ ਵਾਂਗ, 'ਮੇਲਾ' ਲਗਦੇ ਸਨ।

-ਕੁੱਟ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕੇਹਰ ਸਿਆਂ ਤੂੰ ਵੇਬਰਾ ਲਿਐ- ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਮੰਦਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਐ। ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨੀ-

-ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਐ- ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵੱਟਦਾ।

-ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਅਸਲ ਖਰ, ਜਿ ਬਿਨ ਗੁਣ ਗਰਬਿ ਕਰੇਨਿ॥

-ਬਾਪੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਵਾਹ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ। ਪਰ ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਵੀ ਤਾਂ ਆਖਰ ਉਹਦਾ ਸੰਗੀ ਸੀ, ਮੁਸਕੜੀਏਂ ਹੱਸਦਾ, ਟਕੋਰ ਕਰਦਾ-

-ਨਾਲੇ ਕਹਿਨੈ ਹੁਨੈ ਬਈ, ਜੇ ਜੀਵੈ ਪੱਤ ਲੱਬੀ ਜਾਇ.....

ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਤੋਂ ਅੱਧ-ਪੱਧਾ ਮਹਾਂਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ, ਬਾਪੂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦਾ, ਤੇ ਫੇਰ ਹੌਕਾ ਜਿਹਾ ਭਰ ਕੇ, ਅੱਧਾ ਕੁ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਅੱਧਾ ਕੁ ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ- ਐਹੋ ਜਿਹੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕਣਾ ਵੀ, ਪੱਤ ਲਾਹੁਣੇ ਬਰਾਬਰੇ ਐ-

ਪਰ ਬਾਪੂ ਦੇ ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਤੇ ਜੀਤ ਚਾਚੇ ਵਰਗੇ ਹਮਾਇਤੀ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਈ ਤੇ ਆਉਂਦੇ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਜੈਬ ਨੂੰ ਗੋਡਿਆਂ ਹੇਠ ਲੈ ਲੈਂਦੇ-ਹੁਣ ਕੱਢ ਗਾਲ੍ਹਾਂ- ਉਹ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ।

ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਉਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ। ਜ਼ਮੀਨੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਅਧੀਨ, ਮੁਰੱਬੇਬੰਦੀ (ਚੱਕਬੰਦੀ) ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਹੋਈ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਅਜੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹਵਾ ਵਿਚੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕਈ, ਕਈਆਂ ਨੂੰ 'ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਕਈ ਕਈਆਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਰਤਕਦੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਜੈਬ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਚਾਇਤ ਬੁਲਾਈ ਗਈ।

ਜੈਬ ਨੇ, ਆਗਾਂ ਨੂੰ ਗਈ (ਗੋਨੇ ਘੜਨ) ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਰਾਹ ਵਿਚ ਘੇਰ ਲਈ ਸੀ। ਦਿਨ ਭਰ ਗੱਲ ਸੁਲਗਦੀ ਰਹੀ। ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਕੁਝ ਹਮਦਰਦਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜੈਬ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੇ, ਠੰਢੀ ਹੁੰਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਦਿਨ ਦੇ ਛਿਪਾਅ ਨਾਲ ਦੋ ਤਿੰਨ ਜਦੋਂ ਮਿਸਤਰੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਭੇਜ ਕੇ ਪੰਚਾਂ ਅਤੇ ਜੈਬ ਨੂੰ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

-ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸਾਲੇ ਨੂੰ ਦਿਨ ਭਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ- ਜੁੱਤੀਆਂ ਦਾ ਪਾ ਦੇ ਹਾਰ ਬਣਾ ਕੇ- ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ, ਗਈ ਰਾਤ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਮੱਤਾਂ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ- ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਝੋਟਾ ਨੱਥੇ ਈ ਚੰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਅਤਿੱਕੇ ਆਏ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਗੱਲ ਬਾਪੂ ਦੇ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ- ਗਏ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੇ ਫੇਰ ਕੰਜਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡ 'ਚ- ਸਰਪੰਚ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤੇਜਾ ਸਿੱਧੂ ਬੋਲਦੈ। ਐਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਜਿਊਣਾ ਦੁੱਭਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਇਹੋ ਜੇ ਮਲੰਗ (ਜੈਬ ਛਤਾ ਸੀ)। ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬਦੀ ਜਾਗ ਪਈ ਸੀ। ਜੈਬ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਰਤਕਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੱਢੇ ਹੋ ਗਿਆ।

-ਹਾਂ ਬਈ ਜੈਬ ਸਿਆਂ, ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦੱਸ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ- ਗਰਜਾ ਸਿੱਧੂ ਬੋਲਿਆ।

- ਮੈਂ ਚਾਚੇ ਨਗਰ ਖੇਤੇ ਖੜ੍ਹਾਂ...

- ਤੂੰ ਤਾਂ ਗੰਦ ਵੀ ਨਗਰ ਖੇਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਈ ਬਕਦੈ- ਕਿਸੇ ਨੇ ਜੈਬ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰਦੇ ਈ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

- ਸੱਚ ਦੱਸਦੈ ਇਹ, ਬੜਾ ਜਧਿਸ਼ਟਰ। ਜਦ ਤਾਂ ਗੋਲੂ ਵਰਗੀ ਤਖਾਣੀ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਰੋਣ ਬਣ ਕੇ- ਸਾਲਾ ਨਗਰ ਖੇਤੇ ਦਾ ਹੋਇਐ-

ਕੋਈ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਬੋਲਿਆ ਸੀ।

- ਗੱਲ ਤੇਜਾ ਸਿਆਂ ਕੀ ਪੁੱਛਣੀ ਐ, ਬਹੁ ਕਿਤੇ ਬੂਠ ਬੋਲਦੀ ਐ- ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਕੇ ਪਰੇ ਕਰੋ- ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਨੱਥੂ ਘੁਮਿਆਰ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਤਿਆਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਹਿ ਆਇਆ ਸੀ- ਪਿੰਡ ਕਿਤੇ ਭੁੱਲਿਐ ਜੈਬ ਨੂੰ-

- -ਠੀਕ ਐ ਫੇਰ, ਬਹੁ ਪਰ੍ਹੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦਵੇ ਬਿਆਨ- ਜੈਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਮਾਇਤੀ ਨੇ ਘੁੰਡੀ ਅੜਾ ਲਈ ਸੀ।

- -'ਆਹੋ ਫੇਰ', ਸੱਚ ਤਾਂ ਈ ਨਿੱਤਰੂ- ਜੈਬ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ ਬਹੁ ਨੂੰ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਸੱਦਣ ਤੇ ਉਤਾਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਮੁਹਤਬਰ ਬੰਦੇ ਬਹੁ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਸੱਦਣ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ



ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਿਆ ਗਿਆ- ਦੇ ਬੰਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਬਹੁ 'ਤੇ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣ।

ਬਾਪੂ ਤੇ ਤਾਇਆ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੱਧੂ, ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ। ਓਟੀਏ ਦੇ ਓਹਲੇ, ਘੁੰਡ ਕੱਢੀ ਬੈਠੀ ਬਹੁ ਨੇ ਵਾਕਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ-

ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲਦੀਆਂ ਤੋਂ ਬੋੜੀ ਪਛਤ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ ਗੱਠੇ ਦੇ ਪਰੇ 'ਚ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਨੇ ਪੈਤਚਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਗੰਨਾ ਚੁਪਦਾ ਜੈਬ ਉਹਦੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਈ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕਦਮ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜੈਬ ਵੀ ਉਹਦੇ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਈ ਤਾਂ ਜੈਬ ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ-

-ਫੇਰ ਭਾਈ? ਤਾਏ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

- ਫੇਰ ਜੀ ਮੈਂ ਭੱਜ ਕੇ ਇੱਥੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘ ਆਈ- ਉਹ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ।

- ਤੈਨੂੰ ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆ-ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਊ- ਤਾਏ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

- ਨਹੀਂ ਜੀ, ਉਹ ਬੋਲਿਆ ਕੁਝ ਨੀ- ਬਹੁ ਨੇ ਘੁੰਡ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ।

- ਕੋਈ ਹੱਥ ਪਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਊ- ਬਾਪੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਜੋ ਬਹੁ ਦੱਸਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਏ। ਬਹੁ ਦੇ ਜਵਾਬ, ਸਰਪੰਚ ਦੀਆਂ 'ਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ' ਨੂੰ ਹਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਰੇ ਰਹੇ ਸਨ।

- ਨਾਂ ਜੀ- ਸਰਪੰਚ ਨੇ ਬਹੁ ਦਾ ਵਿਹੂ ਵਰਗਾ ਸਿਰ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਹਿੱਲਦਾ ਵੇਖਿਆ।

- ਉਹਨੇ ਹੱਥੋਪਾਈ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਵਾਰੀ ਮੂਹਰੇ ਹੋਇਆ, ਫਿਰ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ।

ਤਾਇਆ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੱਧੂ ਤੇ ਬਾਪੂ ਉੱਠ ਆਏ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਜੈਬ ਅਤੇ ਬਹੁ, ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਈ, ਬੱਸ ਕੁਦਰਤੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਪੰਚਾਇਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਜੈਬ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

-ਤੈਂ ਤਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਖੋਹ ਕਰਤੀ ਤੇਜਾ ਸਿਆਂ- ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਪਰਨਾ ਝਾੜਦਾ ਬੋਲਿਆ ਸੀ।

- ਸਮਝ ਲੈ ਬੱਦੂ ਤੋਂ ਬਿੱਲੇ ਦੀ ਪੁੰਛ ਟੁੱਟ'ਗੀ।

- ਸਰਪੰਚ ਜਰਕ ਗਿਆ- ਦੇ ਕੁਪੱਤੇ ਦੇ

ਦੋ ਪਰੋਸੇ- ਨੱਥੂ ਘੁਮਿਆਰ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ- ਬਾਬਾ ਜੈਬ ਹੋਰਾਂ ਤੋਂ ਦੱਬ ਕੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕਰ ਗਿਆ- ਕਾਹਦੀ ਸਰਪੰਚੀ ਐ ਟੱਟੂਆਂ ਦੀ।

ਬਾਪੂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰ., ਕਾਕਾ ਬਾਬਾ, ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਬੋਲਿਆ ਸੀ- ਤੈਂ ਤਾਂ ਮੁੰਡਿਆ, ਲਾਣੇ ਦੀਓ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਾਤੀ-

ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਤਾਂ ਚਾਚਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਮੈਂ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਕਰਦਾ- ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਕਿਹੜਾ ਜੈਬ ਨੇਤਿਓਂ ਲਗਤਾ ਤੀ- ਬਾਪੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਉਠਦੇ, ਪਰਨੇ ਕੱਪੜੇ ਝਾੜਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਬਾਪੂ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਉੱਚੀ ਉੱਠ ਅਸਮਾਨੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਅਸਮਾਨੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ ਬਾਪੂ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਅਤੇ ਜੈਬ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ। ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜਣੇ, ਸਿੱਧੇ ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਸਨ।

-ਚੌਧਰੀ, ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣੀ ਐ ਜੈਬ 'ਤੇ। ਬਾਣੇ ਚੱਲੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ- ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਮਿਸਤਰੀ ਸਵੇਰੇ ਈ ਬਾਪੂ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

- ਦੇਖ ਕਾਰੀਗਰ- ਜੇ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਰਪੰਚ...ਫੇਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਲੱਗਿਆ ਰੱਬ ਲਗਦੀ ਕਰਤੀ। ਤੂੰ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਮੰਨ...ਬਾਣੇ ਜਾਣੇ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ...ਮੈਂ ਜਾਊ...ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਕਹੂੰ, ਉਹ ਜੈਬ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਭੁਗਤੂ- (ਬਾਪੂ ਦੀ ਸਰਪੰਚੀ ਦੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਟਰਮਾਂ 'ਚ ਦੋ ਕੋਸ ਬਾਣੇ ਗਏ। ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁ ਦਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾ ਲਿਖਾਉਣ ਬਦਲੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ, ਬਾਪੂ ਬਾਣੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨੀ ਗਿਆ।) ਬਾਣੇ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਕੇਹਰ ਸਿੱਧੂ ਮਾਹਰ ਸੀ। ਮਿਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕੋਸ ਕੀਤਾ, ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕਚਹਿਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਜੈਬ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨਾ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹਵਾਲਾਤ 'ਚ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਦੋਸ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਰੀ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ...

ਬਾਪੂ ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡ ਇਸਮਾਈਲਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੈਦਲ। ਉਸ ਪਗਡੰਡੀ ਵਰਗੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਖੂਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਅੱਧ ਦੀ ਖੂਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਖੂਹੀ 'ਤੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਜੈਬ ਆਉਂਦਾ ਦਿੱਸਿਆ। ਹਵਾਲਾਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਬਾਅਦ, ਜੈਬ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਟੱਕਰਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਬਥੇਰੀ ਕੁਤੰਤਣ ਵਿਚ, ਹਵਾਲਾਤ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਸਮਝ ਗਿਆ, ਜੈਬ ਅੱਜ ਗਲ ਪਵੇਗਾ। ਬਾਪੂ ਨੇ ਟਾਲਾ ਵੱਟਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪਾਸਿਓਂ ਲੰਘਦੀ ਵੱਟ-ਡੌਲ ਵੇਖੀ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰੱਕੜ-ਜ਼ਮੀਨ, ਕਾਹੀ ਤੇ ਪੁਠਕੰਡਾ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਨਜ਼ਰੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਕੋਈ ਇੱਧਰ-ਓਧਰ ਨਿਕਲਦੀ ਪਗਡੰਡੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਸਾਹਮਣੇ, ਕਰਮ ਕੁ ਚੌੜੀ, ਵਿੰਗ ਵਲੋਂ ਖਾਚੀ, ਸਾਫ ਪਗਡੰਡੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਜੈਬ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

'ਚਲ ਗਾਲ੍ਹ-ਦੁੱਪੜ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨੀ, ਪਰ ਜੇ ਹੱਥੋ-ਪਾਈ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਮੇਥੋਂ ਛੁਡਾਊ ਕੌਣ'- ਬਾਪੂ ਨੇ ਮਨੋਂ-ਮਨੀਂ ਫਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਸੋਚਿਆ 'ਤੇਜਾ ਸਿਆਂ', ਜੇ ਇਹਨੇ ਐਂ ਗਲ ਪੈਣਾ ਈ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਫੇਰ ਖਹਿਤੇ ਖੇਹੂ। ਦੋ ਮਾਰ ਕੇ

### ਕਨੇਡਾ ਹੁਣ, ਉਹ ਨਾ ਰਿਹਾ

ਘਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਤਾਂ ਨੇ ਵੱਟ ਕੱਢ 'ਤੇ Nike ਬੈਂਡ ਹੁਣ ਪਾਏ ਛੱਡ 'ਤੇ ਫਿਰਦੇ ਆ ਯਾਰ ਹੁਣ ਹੋਂਡਾ ਭਾਲਦੇ ਹੁੰਦਾ ਨੀ afford ਹੁਣ, Range ਮਿੱਤਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਨੇਡਾ ਹੁਣ, Change ਮਿੱਤਰੇ।

ਕੰਮ ਕਾਰ ਜਦੋਂ ਦੇ ਸਲੋਅ ਹੋ ਗਏ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ very ਲੋਅ ਹੋ ਗਏ ਜੇਬਾਂ ਵਿਚ ਕੈਸ਼ ਦਾ, flow ਨਾ ਰਿਹਾ ਮਿੱਤਰੇ ਕਨੇਡਾ ਹੁਣ, ਉਹ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲਾਟੀਆਂ ਦੀ ਬਸ ਹੋ ਗਈ ਢਿਬਰੀ ਰਿਐਲਟਰਾਂ ਦੀ ਕੱਸ ਹੋ ਗਈ ਫੁੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਮਿੱਤਰੇ ਨਾ, ਖੇਲੇ ਤਿੱਤਲੀ ਉਬਰ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿੱਕਲੀ।

ਪਿੱਟਦੇ ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ, ਲੋਡ ਨਾ ਮਿਲੇ

ਪੇਂਟਰਾਂ ਫਰੋਮਰਾਂ ਨੂੰ, ਜੋਬ ਨਾ ਮਿਲੇ ਲੱਭਦਾ ਨਾ ਲੱਭਿਆ, ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਨਾ ਕਨੇਡਾ ਕੰਟਰੀ।

ਸੱਦ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਕੂਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਖੋਹ ਲਏ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਵੱਸਦੇ ਰਿਫ਼ਊਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਬਕੇ ਟਰੰਪ ਮਾਰਦਾ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਵਾਂਗਰਾਂ ਕਰੰਟ ਮਾਰਦਾ।

ਛੱਡ ਕੇ ਟਰੂਡੋ ਸਾਨੂੰ ਭੱਜ ਚੱਲਿਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਪੰਡ ਬੱਲੇ ਦੱਬ ਚੱਲਿਆ 'ਸਹੋਤਿਆ' ਓਏ ਵਹੁਟੀ ਨਿੱਤ, ਸੁਟ ਭਾਲਦੀ ਉੱਚੀ ਅੱਡੀ ਵਾਲੇ ਨਿੱਤ ਬੂਟ ਭਾਲਦੀ।

ਕਿੱਥੋਂ ਕੈਸ਼ ਕਰੀਏ, arrange ਮਿੱਤਰੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਨੇਡਾ ਹੁਣ, change ਮਿੱਤਰੇ।  
-ਕੁਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਡਾਨਸੀਵਾਲ  
ਫੋਨ: 778-863-2472



## ਕੀ ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜਣਾ/ਸਾਜਣਾ ਦਿਵਸ ਹੈ?

# ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦੀ 'ਸਿਰਜਣਾ' ਕੀਤੀ ਸੀ?

## 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਕੀ ਕੀਤਾ ਸੀ?

ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ (ਖੋਜੀ ਲੋਕ ਨਹੀਂ) ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਸਾਖੀ 1699 ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਯਾਨੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਿੱਖ 'ਹੋਰ' ਸਨ ਜਾਂ 'ਸੰਪੂਰਨ' ਨਹੀਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਸਾਜਿਆ ਸੀ ਤੇ 'ਨਵੇਂ' ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਂਵ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ (ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਅੱਠ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੋਹੀਨ ਵੀ ਹੈ।

ਜੂਨ 1998 ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਬੋਰਡ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਪ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1997 ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਿੱਖ ਮਸਲੇ' ਛਪੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਂ 'ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ' ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਲੇਖ ਇਹ ਵੀ ਸੀ 'ਕੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ'।



ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਲਗੀਰ, ਡਾ.  
ਡਾਇਰੈਕਟਰ  
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰਿਸਰਚ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ  
ਬ੍ਰਿਸਬੈਨ (ਇੰਗਲੈਂਡ)

ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮੁਜ਼ਿਮਤ (ਆਲੋਚਣਾ) ਕਰ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖ ਹਿਸਟਰੀ ਰੀਸਰਚ ਬੋਰਡ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਨਾ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਨੇ (ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਸੀ ਚੇਲੇ ਨੇ) ਮੇਰੀ ਕਿਤਾਬ 'ਸਿੱਖ ਮਸਲੇ' ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦਿਲਗੀਰ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਨੇ ਉਹ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀ 'ਦਿਲਗੀਰ ਨੂੰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਾ ਲਾਉਣ' ਦੀ ਮੰਗ ਤਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ; ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ ਪਰਗਟ ਦਿਵਸ' ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਵੀ 'ਖਾਲਸਾ ਪਰਗਟ ਦਿਵਸ' ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਬਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ' (ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਐਲਾਨਿਆ) ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ' ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਗਲਤ ਲੱਛਣੀ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ ਦੇ ਵਰਕੇ ਪਲਟਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ 'ਧਰਮਸਾਲਾ' ਤੇ 'ਸੰਗਤ' ਵਜੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ 'ਮਸੰਦ' ਜਮਾਤ ਵਜੋਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਜਦ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਦੂਰ-ਦੂਰਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ 'ਮਸੰਦ' ਜਮਾਤ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮਸੰਦ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਲਫਜ਼ 'ਮਸਨਦ' ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: 'ਤਕੀਆ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ' ਯਾਨੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਗੱਦੀਦਾਰ'। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਲੇ ਮਸੰਦ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੈਗਾਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਗਤ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਰਕਮ ਜਾਂ ਤੋਹਫ਼ੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮਸੰਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮਸੰਦ ਜਮਾਤ ਦੇ ਕਾਇਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਪਰੋਇਆ ਗਿਆ। ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਨਿਜ਼ਾਮ ਇਕ ਸਿਸਟਮ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਸੁਚੱਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚੋਂ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ, ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਇਮਦਾਦ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਕ ਇਸ ਮਸੰਦ ਜਮਾਤ ਨੇ ਮਾਅਰਕੇ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ।

ਚੌਥੇ ਤੋਂ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਤਕ ਵੀ ਕੁਝ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਮਸੰਦ ਨਹੀਂ ਬਾਪੇ ਗਏ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਬਾਪੇ ਜਾ ਸਕੇ ਸਨ; ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਦਾ 'ਖਾਲਸਾ' ਸੀ। ਖਾਲਸਾ ਅਰਬੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਸਿੱਧੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ, ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਜਾਂ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ)। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਬੰਧ ਅਤੇ ਰਾਬਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ 'ਸਿੱਧਾ' ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮਸੰਦ (ਵਿਚੋਲਾ) ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ 'ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ' ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਅੱਜ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਚ ਪੂਰਬ (ਅਸਾਮ, ਬੰਗਾਲ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਲਫਜ਼ ਨਾਲ ਮੁਖਾਤਿਬ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਜਪੁ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਭਾਈ ਮੁਰਾਰ, ਭਾਈ ਜੋਤਾ, ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਦੇ ਨਾਂ ਪੈਗਾਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ 'ਪੂਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ' ਲਿਖਦੇ ਹਨ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ, 'ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ', ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਸਫ਼ਾ 15)।

ਇੰਞ ਹੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੁਝ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਟਨਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: 'ਪਟਨਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ'। (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ, 'ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ', ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਸਫ਼ਾ 27)।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ, ਜੋ ਸੰਮਤ 1755 (ਯਾਨੀ ਸੰਨ 1698) ਵਿਚ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਦੇ ਭਾਈ ਕਲਿਆਣ ਰਾਏ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ 'ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ' ਕਹਿ ਕੇ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ('ਭਾਈ ਕਲਿਆਣ ਰਾਏ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਕੀ ਗੁਰੂ ਰਖੇਗਾ। ਸੰਗਤ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ')। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬਾ ਨਾਂ ਦਾ ਮਸੰਦ ਮੌਜੂਦ ਸੀ (ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ 'ਤੇ 7 ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ, 1705 ਦੀ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਮਸੰਦ ਭਾਈ ਪੰਜਾਬੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਸਨ; ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੁਣ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚਰਨ ਕੰਵਲ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ)। (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ, 'ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ', ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਸਫ਼ਾ 64)।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਤੁ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ' ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ ਕਿਤਾਬ 'ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ', ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਸਫ਼ਾ 73 ਤੇ 76)। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸੰਮਤ 1758, ਸੰਨ 1701, ਦੇ ਹਨ; ਯਾਨੀ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ 2 ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਿਹਰ ਚੰਦ (ਸਫ਼ਾ 73) ਅਤੇ ਮਿਹਰ ਚੰਦ, ਧਰਮ ਚੰਦ ਤੇ ਕਰਮ ਚੰਦ (ਸਫ਼ਾ 76) ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਆਖ ਕੇ ਮੁਖਾਤਿਬ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਪਿਛੇਤਰ 'ਸਿੰਘ' ਨਹੀਂ ਬਲ ਕਿ 'ਚੰਦ' ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਬਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਖਾਲਸਾ' ਲਫਜ਼ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਪਾਹੁਲੀਆ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਧਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਮਾਅਨਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ 'ਖਾਲਸਾ' ਅਤੇ ਪਾਹੁਲੀਆ ਦੋਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੁਕਤੇ ਹਨ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖ 'ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ' ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖਾਲਸਾ' ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦਾ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰ ਕੌਰ ਦੇ ਇਕ ਖਤ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖਾਲਸਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਂਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ (ਠਾਕਰ ਦਾਸ, ਸੋਭਾ ਮੱਲ, ਸੰਭੂ ਨਾਥ, ਸਾਹਿਬ ਰਾਏ) ਵੀ 'ਸਿੰਘ' ਨਾਂ ਵਾਲੇ, ਯਾਨੀ 'ਪਾਹੁਲ ਵਾਲੇ' ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਖਤ 1729 ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ 30 ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਉਹ ਸਿੱਖ ਅਜੇ ਪਾਹੁਲੀਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ 'ਖਾਲਸਾ' ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ। (ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਛਪੀ, 'ਨੀਸਾਣ ਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ', ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਅਸ਼ੋਕ, ਸਫ਼ਾ 106)।

**ਖਾਲਸਾ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?**

1698 ਤੀਕ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਤੀਕ ਮਸੰਦ ਜਮਾਤ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕ ਇਸ ਜਮਾਤ ਦਾ ਰੋਲ ਸਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਸਲ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ (ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਆਉਂਦੀ ਗਈ, ਯਾਨੀ ਇਹ 'ਜੱਦੀ ਅਹੁਦਾ' ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀਆਂ ਆਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵਕਤ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮਸੰਦ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਕਈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਵਰਗਾ' ਹੀ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ 'ਨਾਇਬ-ਗੁਰੂ' ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਕਈ ਤਾਂ ਠੱਗ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਵੀ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਹੁਤਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ ਸਨ।

8 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ 14 ਫਰਵਰੀ 1698 ਤਕ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ



ਦਿਨ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੋਲੀ ਦੀ ਥਾਂ 'ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ' ਮਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। 1698 ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੁਸਤੀਆਂ, ਗਤਕਾਂ, ਘੋੜਸਵਾਰੀ, ਨੇਜ਼ਾ-ਬਾਜ਼ੀ, ਤਲਵਾਰ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਈ ਜੱਥੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਮਸਖਰੇ, ਮਝੌਲੀਏ ਅਤੇ ਭੰਡ ਵੀ ਆਪਣਾ ਫਨ ਵਿਖਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਵਾਰੀ ਕੁਝ ਭੰਡਾਂ ਨੇ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨਾਟਕ ਖੇਡਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਲਾ ਕੇ ਦਿਖਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰੇ, ਠੱਗ, ਹੋਂਕਤਬਾਜ਼, ਕੁਰਪਟ, ਬਦ-ਇਖਲਾਕ ਅਤੇ ਅੱਧਾਸ ਜਿਹੇ ਦਿਖਾਇਆ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਭਾਈ ਨਾਨੂ ਰਾਮ ਦਿਲਵਾਲੀ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਹਤਬਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਈਮਾਨ ਤੇ ਬਦਇਖਲਾਕ ਮਸੰਦਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਕਫ਼ੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੋਂਗਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਮਨੀ ਰਾਮ (ਪਾਹੁਲ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਆਲਮ ਚੰਦ 'ਨੱਚਣਾ' (ਪਾਹੁਲ ਮਗਰੋਂ ਆਲਮ ਸਿੰਘ ਨੱਚਣਾ) ਨਾਲ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਭੇਜੇ ਗਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ।

ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਸੰਦ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਮਸੰਦ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੀ। ਜਿਹੜੇ ਮਸੰਦ ਬੇਈਮਾਨ ਤੇ ਮੁਜਰਿਮ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕੁਝ ਮਸੰਦ ਇਸ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰਖੂਰ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਨਿਕਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰੋਪਾਓਂ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਖਤ ਮੱਲ ਸੂਰੀ (ਜਲਾਲਪੁਰ ਜੱਟਾਂ) ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ/ਭਾਈ ਫੇਰੂ (ਮੀਆਂ ਕੀ ਮੌਤ, ਹੁਣ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਸੂਰ) ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਸੰਦ ਜਮਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ 'ਖਾਲਸਾ' ਹੋਣਗੇ (ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣਗੇ; ਕਿਸੇ ਮਸੰਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਚੋਲੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਗੇ)। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣਾ ਦਸਵੰਧ ਭੇਟਾ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਸੰਦ ਰਾਹੀਂ ਆਈ ਭੇਟਾ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇੰਞ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚਕਾਰ ਮਸੰਦ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚੋਲੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਖਾਲਸਾ' ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ।

**'ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੌਤਕ' ਅਤੇ 'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ':**

'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ' ਉਹ ਰਸਮ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਲ ਚੇਤਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜ ਕੇ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਦੇ ਵਿਸਾਖ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ (29 ਮਾਰਚ 1698) ਦੇ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਰ

ਸਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਪਹਿਲੀ ਮਾਘ, ਪਹਿਲੀ ਵਿਸਾਖ ਅਤੇ ਕੌਤਕ ਵਦੀ 30 ਦੇ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ)। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ 29 ਮਾਰਚ 1699 ਦੇ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਨ 1695 ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 29 ਮਾਰਚ 1698 ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ (29 ਮਾਰਚ 1699) ਦੇ ਦਿਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 1698 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦਿਨ ਵੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਸੀ। ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੰਝ ਹੀ ਸਨ 1695 ਵਿਚ ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਕਤਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਹੁਲ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੱਪੀ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸਨ 1699 ਸਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਪੜ ਘੜਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 1891 ਵਿਚ ਛਪੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ('ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼', ਪੱਥਰ ਛਾਪਾ ਐਡੀਸ਼ਨ 1891, ਸਫ਼ਾ 309)। ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਤਵਾਰੀਖ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। 'ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ' (ਲਿਖਣ ਸਾਲ 1798) ਵਿਚ ਤਾਰੀਖ 1698 ਦੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। 'ਭੱਟ ਵਹੀ ਭਾਦਸੋਂ ਪਰਗਨਾ ਬਾਨੇਸਰ' ਵਿਚ ਵੀ 1698 ਦਾ ਸਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਬੈਰ, ਉਸ ਪਹਿਲੀ ਵਿਸਾਖ ਦੇ ਦਿਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਮਨੀ ਰਾਮ ਨੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਨ ਮਿਆਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸਿਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ। ਸਾਖੀਆਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਹੀ ਬੋਲ ਆਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਆਖਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਨੇੜੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਰਾ ਕੂ ਉਚੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਗੱਡੇ ਹੋਏ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। (ਹੁਣ ਉਹ 'ਤੰਬੂ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ' ਕੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਖੁਰ ਗਈ ਸੀ) ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਖੂਨ ਨਾਲ ਲਿਬੜੀ ਕਿਰਪਾਨ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਇਸ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਪੰਜਵੇਂ ਸਿੱਖ ਵੱਲੋਂ 'ਸਿਰ ਭੇਟ ਕਰਨ' ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਨੀਲਾ ਬਾਣਾ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਵੇਖੋ: ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ, ਸਾਖੀ 59, ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਫ਼ਾ 825)। ਇਸ ਸਬੰਧੀ 'ਭੱਟ ਵਹੀ ਭਾਦਸੋਂ ਪਰਗਨਾ ਬਾਨੇਸਰ' ਵਿਚ ਇਕ ਇੰਦਰਾਜ ਇੰਞ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:

'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਲ ਦਸਮਾਂ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕਾ ਸਾਲ ਸਤਰਾਂ ਸੈ ਪਚਾਵਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਵੈਸਾਖੀ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਪਾਂਚ ਸਿਖੋਂ ਕੇ ਖਾਂਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਾਖਾ। ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਦੈਆ ਰਾਮ ਸੋਪਤੀ ਖਤਰੀ ਬਾਸੀ ਲਾਹੌਰ ਆ ਖਲਾ ਹੁਆ। ਪਾਛੈ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਛੀਪਾ ਬਾਸੀ ਦਵਾਰਕਾ, ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਨਾਈ ਬਾਸੀ ਬਿਦਰ ਜ਼ਫ਼ਰਾਬਾਦ, ਧਰਮ ਚੰਦ ਜਵੰਦਾ ਜਾਟ ਬਾਸੀ ਹਸਤਨਾਪੁਰ, ਹਿੰਮਤ ਚੰਦ ਝੀਵਰ ਬਾਸੀ ਜਗਨਨਾਥ ਬਾਰੇ ਬਾਰੀ ਖਲੇ ਹੁਏ। ਸਬ ਕੋ ਨੀਲ ਅੰਬਰ ਪਹਿਨਾਇਆ। ਵਹੀ ਬੇਸ ਅਪਨਾ ਕੀਆ। ਹੁੱਕਾ, ਹਲਾਲ, ਹਜ਼ਾਮਤ ਹਰਾਮ, ਟਿੱਕਾ ਜੰਵੂ ਧੋਤੀ ਕਾ ਤਿਆਗ ਕਰਾਇਆ। ਮੀਣੇ ਧੀਰਮਲੀਏ ਰਾਮ ਰਾਈਏ, ਸਿਰਗੰਮ, ਮਸੰਦਾਂ ਕੀ ਵਰਤਨ ਬੰਦ ਕੀ। ਕੰਘਾ, ਕਰਦ, ਕੇਸਗੀ, ਕਤਾ, ਕਛਹਿਰਾ ਸਭ ਕੋ ਦੀਆ। ਸਭ ਕੇਸਧਾਰੀ ਕੀਏ।' (ਇਸ ਇੰਦਰਾਜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਵਾਂ ਕਕਾਰ 'ਕੇਸਕੀ' ਹੈ; 'ਕੇਸ' ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਨ, ਪਰ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਦੇ ਇਕ ਇੰਦਰਾਜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 1695 ਵਿਚ ਹੀ ਕੇਸ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ)।

'ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੌਤਕ' ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਉਪਤਿ ਰਾਇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਤਲੁਜ ਵਿਚੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਧਰਮ ਚੰਦ ਛਿੱਬਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੁੰਡਾ, ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਾਟਾ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਲਿਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੁੰਡੇ 'ਤੇ ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਾਟਾ ਰੱਖ ਕੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਪਾਣੀ ਪਾ ਕੇ, 'ਪਾਹੁਲ' ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤੇ 'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ' ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ 'ਤੇ)

# ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ: ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ

ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ. ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ 1901 ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਅਲੂਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਖੁਦ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਉਚ-ਕੋਟੀ ਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲਾਇਆ। ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਪੜ੍ਹੇ। ਜਲਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦੇ ਖੂਨੀ ਸਾਕੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਤੇ ਕਈ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਮਹੰਤਾਂ ਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਡੱਟ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ।

## ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਬਾਲਮ'

ਅਕਾਲੀ ਜਥੇ ਭਰਤੀ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਦੇਸ਼-ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਰਪੱਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਗਿਆਤਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ 'ਤੇ ਕਈ ਡਿਗਰੀਆਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਖਰੀਦੇ ਤੇ ਤੁਰਕੀ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਅਫ਼ਸਰ ਵੀ ਰਹੇ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਈਸਟਰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਮਾਸਕੋ ਤੋਂ ਫਲਸਫੇ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਕਈ ਕੋਰਸ ਪਾਸ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਇਕ ਵਧੀਆ ਲੇਖਕ, ਆਲੋਚਕ ਤੇ ਸੰਪਾਦਕ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਬਿਨਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਯਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਲਹਿਰ, ਗਦਰ ਲਹਿਰ, ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤਵਾਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਭਾਈ, ਇਕ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਸ. ਮੇਦਨ ਸਿੰਘ ਮੇਦਨ ਬਰੇਲੀ ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਸੀ। ਬਿਰਧ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਧਵਾ, ਛੋਟੀ ਭੈਣ, ਭਾਣਜਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕਲੌਤੀ

ਮਹਾਨ ਇਨਕਲਾਬੀ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ 12 ਅਪਰੈਲ 1971 ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ 'ਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਾਰਨ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਦਗੀ ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਸਰਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਲਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੱਦਰ ਦਾ ਝੋਲਾ ਫਰੋਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਮਿੱਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਅੰਬ ਦੇ ਆਚਾਰ ਦੀ ਫਾੜੀ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਬੀਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਮਿਸਾਲੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਆਗੂ ਸਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਇਕ ਮਿਸਾਲੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟੇਰੀਅਨ ਵੀ ਸਨ।

ਪੁੱਤਰੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈਆਂ। ਘਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਗਰੀਬੀ, ਤੰਗੀ, ਮਸੀਬਤਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਪਹਾੜ ਟੁੱਟੇ, ਉਮਰ ਕੈਦ ਕੱਟ ਰਹੇ ਮੇਦਨ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੀ ਚਿੰਠੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਘਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ।

ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਨੇ ਤੇਜਾ ਵਹੀਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੋ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੁਮਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਠੀਆਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫੌਜੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਨਾਲ ਮਹੰਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਏ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੁਪੇੜ ਵੀ ਨਾ ਮਾਰਨੀ ਪਈ। ਜਦਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਹੀਨੇ-ਮਹੀਨੇ ਤੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਲਗਦੇ ਰਹੇ। ਮੋਰਚੇ ਲੰਬੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ਼ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਵਤੀਰਾ ਛੱਡ ਕੇ ਡੁਰਲੀ ਜਥੇ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਆਖ਼ਿਰ ਉਸ ਜਥੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਜਥਾ ਮੋਹਰੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਗ਼ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਸਰ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਮੋਹਰਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਪਰ ਵਿੱਦਿਆ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਤਾਂ ਹੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਭੇਜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਉਹ ਗਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਏ, ਭਾਈ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭਗੋਤੇ ਗਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤੁਰਕੀ ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼



ਵਿਰੁੱਧੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕੀ ਫੌਜੀ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਤੁਰਕੀ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਸਤੁਨਤਨੀਆਂ ਫੌਜੀ ਕਾਲਜ 'ਤੇ ਉਚ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। 1929 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ ਗਈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰੀਦੇ ਗਦਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਗਦਰੀ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ, ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਗਏ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਲੰਬੇ-ਲੰਬੇ ਲੇਖ ਲਿਖ ਕੇ

## (ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਹੁਲ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਹੁਲ ਦਿੱਤੀ। (ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਮਗਰੋਂ ਨਿਰਮਲਿਆਂ ਨੇ ਘੜੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਨਿਰਮਲੇ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਾਹੁਲਾ ਲੈਣਾ ਕਹਿ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹਰਗਿਜ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ। 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ 'ਸੋਤੋ ਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਜਿਊਂਦੇ ਜੀਅ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ।)

ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨਾਂ 'ਸਿੰਘ' ਦਿਤਾ। ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ 'ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਤ-ਮਰਿਆਦਾ ਦੱਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ, ਧਰਮ, ਕਰਮ, ਭਰਮ ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਖਾਲਸਾ' ਹੋ। ਤੁਸੀਂ 'ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ' ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਰੱਖਣਾ। ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ ਤੇ ਸਿਰਗੰਮ (ਮੋਨੇ); ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ। ਗੋਰ (ਕਬਰ), ਮਤੀ (ਸਮਾਧ), ਮੱਠ (ਜਥੇਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧਾਂ) ਭੁੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੇ ਵਿਚ ਰਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪਸ 'ਚ ਭਰਮ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ।

ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ 'ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੌਤਕ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਸੀ ਕਿ (1) ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿਰ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ 'ਧਰਮ' ਦੇ ਲੇਖੇ (ਸੱਚ, ਇਨਸਾਫ਼, ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਵਾਸਤੇ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ; ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ 'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ' ਲਏਗਾ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਵਾਂਗ ਸੱਚ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਸਦਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਵੇਗਾ। (2) ਸਿੱਖ ਦਾ ਰੂਪ (ਕੇਸ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲਾ) ਨਿਆਰਾ ਰਹੇਗਾ ਤੇ (3) ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਫ਼ਲਸਫੇ ਵਿਚ ਪਰਪੱਕ ਰਹੇਗਾ (ਫ਼ਲਸਫੇ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: ਰਹਿਤਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ, ਯਾਨਿ ਸਮਾਜਿਕ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ, ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਯਾਨਿ ਰੂਹਾਨੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ, ਦੋਵੇਂ ਹਨ)।

ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ (ਪੰਜ

ਪਿਆਰਿਆਂ) ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮੁਕਤਿਆਂ: ਦੇਵਾ ਰਾਮ, ਰਾਮ ਚੰਦ, ਟਹਿਲ ਦਾਸ, ਈਸ਼ਰ ਦਾਸ, ਤੇ ਫ਼ਤਹਿ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿੰਘ' ਨਾਂ ਬਖਸ਼ੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੇ ਸਪੁੱਤਰ (ਚਿਤਰ ਸਿੰਘ, ਬਚਿਤਰ ਸਿੰਘ, ਉਦੈ ਸਿੰਘ, ਅਨਿਕ ਸਿੰਘ, ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ), ਚੌਧਾ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ (ਦੀਵਾਨ), ਆਲਮ ਸਿੰਘ 'ਨੱਚਣਾ' ਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ (ਰਾਮ ਕੰਵਰ); ਗਿਆਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕੀਆਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ, ਕਿਰਪਾ ਸਿੰਘ ਦੱਤ (ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ), ਸਨਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੱਤ (ਭਰਾ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ), ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ (ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ), ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ; ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪੁਰੋਹਤ, ਬਰਨ ਸਿੰਘ, ਅਣੀ ਸਿੰਘ, ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪਿਸ਼ੋਰੀਆ, ਰੂਪ ਸਿੰਘ, ਸੋਢੀ ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਸੋਢੀ ਨੰਦ ਸਿੰਘ, ਨਾਨੂ ਸਿੰਘ ਦਿਲਵਾਲੀ, ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰੀ ਸਿੰਘ, ਭੰਡਾਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਸਿੰਘ ਵਗ਼ੈਰਾ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ 45 ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਨੇ ਆਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ 50 ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਈ ਜਥੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇੰਝ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਦਿਨ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣ 'ਚ ਬੀਤ ਗਏ ਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। (ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧ ਸਿੱਖ, ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਲੇਖਕ ਨੇ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ)।

## ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਨਿਰਮਲੇ ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ 1911 ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਂ ਗੱਪ ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਨੂੰ 'ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ' ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਖ਼ੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪ 'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ' ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਪ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਇਕ ਨਿਰਮਲੇ ਲੇਖਕ ਦੀ 28 ਪਉੜੀਆਂ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਸੀ। (ਇਹ ਵਾਰ ਇਸ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗਵਾਹੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਨ 1787 ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 41ਵੀਂ ਵਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਸੇ

ਨਿਰਮਲੇ ਟੋਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਖੌਤੀ 'ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ' ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸਨ)

ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਲਾਈਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ 'ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ'; ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸ ਲਾਈਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹਰਗਿਜ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ 'ਚੇਲਿਆਂ', ਯਾਨਿ 'ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ' ਤੋਂ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ 'ਗੁਰੂ ਵੀ ਤੇ ਚੇਲਾ ਵੀ' ਬਣੇ ਸਨ; ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ 'ਵਾਰ' ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਖ਼ੁਦ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜਾਂ ਜ਼ਰਾ ਮਾਸਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਵਾਰ/ਕਵਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ 'ਗੁਰੂ ਦਾਸ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ'। ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ। ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ। ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ।

ਗੁਰ-ਚੇਲਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ, ਰਾਗ ਸੂਹੀ ਵਿਚ, ਸਫ਼ਾ 731 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ 'ਹਮਰੀ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ, ਹਮ ਵੇਚਿਓ ਸਿਰੁ ਗੁਰ ਕੇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਗੁਰ ਚੇਲਾ, ਗੁਰ ਰਾਖਹੁ ਲਾਜ ਜਨ ਕੇ॥' (ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਅਨਾ ਹੈ: 'ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ; ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ; ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੈ; ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਨਾਂ 'ਗੁਰੂ ਦਾ ਚੇਲਾ' ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਰਖੋ ਤੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਜਪਾਈ ਰੱਖੋ)।

ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ ਰਸਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਸਲ ਬਿਆਨ 'ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ' ਦੀ 59ਵੀਂ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ: 'ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੇ ਪਿਪਲੇ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਇ ਪਾਇ ਪਾਂਚ ਦਫ਼ਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਮੇਂ ਚੁਆਇ, ਪਾਂਚ ਹੀ ਬਾਰ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਫ਼ਤੇ ਗਜ਼ਾਈ'; ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਹੁਲ ਦਿੱਤੀ। (ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਾਰ ਹੋਰ ਜਣੇ ਨਹੀਂ ਸਨ)।

ਉੱਥੇ ਅਸੂਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣਾ ਬੇਦਲੀਲੀ ਗੱਲ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਤਾਂ ਅਜੇ ਪਾਹੁਲੀਏ ਨਹੀਂ ਸਨ (ਯਾਨਿ, ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਬੇਅੰਮ੍ਰਿਤੀਏ' ਹੀ ਸਨ)। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕ 'ਬੇਅੰਮ੍ਰਿਤੀਏ' ਪਾਸੋਂ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ

## ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੀਲੋ ਜਥਾਬੰਦ ਕਰਕੇ 30 ਦੇ ਕਰੀਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਖਰੀਦੇ ਗਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਹਿਲਕਾ ਮਚ ਗਿਆ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਉਹ ਸੁਤੰਤਰ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵੇ।

ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਸ਼ਾਂਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਉਥੋਂ ਤਕ ਹਾਮੀ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਤੇ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਹਥਿਆਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਲਈ ਤਕਰੀਰ ਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦੋਵੇਂ ਹੋਣੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲੋਕ ਸਮੇਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੁਤੰਤਰ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਅੱਸੀ ਫੀਸਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੀ ਰਹੇ, ਪੈਪਸੂ ਦੀ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਗੁਰੀਲਾ ਜਥੇ ਬਣਾ ਕੇ 171/2 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ। ਉਹ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਸਨ, ਉਹ ਭਰਤੀ ਜੁਬਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 14 ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਜੁਬਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ, ਮਹਾਨ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਲੇਖਕ, ਕੀਲ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਬੁਲਾਰੇ, ਆਗੂ, ਤਿਆਗੀ, ਤਪਸਵੀ ਤੇ ਸੂਰਮੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ, ਲੋਕ ਸੇਵਾ, ਸਾਦਗੀ, ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਮਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲ ਕਦੇ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਉਚੇਚੇ ਵੱਡੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਮਾਧ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਅਲੂਣਾ (ਹਰਦੇਛੰਨੀ) ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ ਦਾ ਨਾਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ 'ਸੁਤੰਤਰ ਮਾਰਗ' ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਸੀ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਚ ਪਾਹੁਲ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ 'ਪਾਹੁਲੀਏ' ਬਣੇ ਸਨ, ਖ਼ੁਦ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

'ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੌਤਕ' ਅਤੇ 'ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ' ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ' ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਿੱਖ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦੇ ਉਸੇ ਕਾਲ ਵਿਚ (ਸਨ 1711 ਵਿਚ) ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ 'ਗੁਰ ਸੋਭਾ' (ਲੇਖਕ ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤੀ) ਵਿਚ ਅਤੇ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

## ਗੁਰ ਸੋਭਾ ਵਿਚੋਂ:

ਚੇਤ ਮਾਸ ਬੀਤਿ“ਸਕਲ ਮੇਲ ਭਯੋ ਅਪਾਰ।

ਬੈਸਾਖੀ ਕੈ ਦਰਸ ਪੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕ੍ਰੀਯੋ ਬਿਚਾਰ॥

(5:2॥118)।

ਸੰਗਤ ਦਰਸਨ ਕਰਤੁ ਸਬ ਨਗਰ ਬਿਸਥਾਰ।

ਹੁਐ ਦਇਆਲ ਦਰਸਨ ਦੀਯੋ ਕਰਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰ॥

(3॥119)

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਰੀ ਖੁਸੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰੀ ਨਿਹਾਲ।

ਕੀਓ ਪ੍ਰਗਟ ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਚੁਕਿ“ ਸਗਲ ਜੰਜਾਲ॥4॥120॥

ਸਬ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲੀ ਸੁਭ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕੇ ਤੀਰ।

ਕੇਤਕ ਸੁਨ ਭਏ ਖਾਲਸਾ ਕੇਤਕ ਭਏ ਅਧੀਰ॥5॥121॥

ਕਵੀ ਸੈਨਾਪਤੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਵਿਚੋਲਗਿਰੀ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਸਾਜਿਆ:

ਤਜ ਮਸੰਦ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਜਪ ਯਹ ਬਿਬੇਕ ਤਹਾਂ ਕੀਨ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੋ ਸੇਵਕ ਮਿਲੇ ਨੀਰ ਮਹਿ ਜੋ ਮੀਨ॥6॥122॥

ਕਰਨਹਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹੁਕਮ ਕਰਤੇ ਕੀਆ।

ਕਰ ਮਸੰਦ ਸਭਿ ਦੂਰ, ਖਾਲਸਾ ਕਰ ਲੀਆ॥32॥148॥

ਸਿਮਰਤ ਨਾਮ ਪੁਨੀਤ ਟੁਟਤ ਫੰਦ ਹੈ।

ਭਏ ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਛੋੜਿ ਮਸੰਦ ਹੈ॥46॥162॥

ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹਿਲ ਦਈ ਕਰਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭ ਸੋਈ।

ਕੀਉ ਦਸੋਂ ਦਿਸ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨਾ ਕੋਈ॥33॥149॥

ਸੋ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਜਾਂ ਨਵਾਂ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਸਾਜਿਆ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ 'ਆਪਣਾ ਖਾਲਸਾ' (ਸਿੱਧਾ ਖ਼ੁਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ) ਐਲਾਨਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਲੇਖਕ (ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ) ਮੱਥੀ 'ਤੇ ਮੱਥੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚਾਲ ਵਿਚ 'ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ' ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

# ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਲਈ ਬਿੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲਾ

ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਭੇਜੇ ਬਿੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

8 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀ ਡੀ.ਐਮ.ਕੇ. ਦੀ ਐਮ.ਕੇ. ਸਟਾਲਿਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜਪਾਲ ਆਰ.ਐਨ. ਰਵੀ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹਿਤ ਰੋਕੇ/ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਗਏ 10 ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸਮਝੇ



**ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗੰਡਮ**  
ਫੋਨ: 98766-55055

ਜਾਣ ਦੀ ਰੁਲਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਸਟਾਲਿਨ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਮੀਲ-ਪੱਥਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲੂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 200 ਦੇ ਉਸ 'ਗਰੇਅ ਏਰੀਆ' (ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਪੱਖ) ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ, ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਖੇਡ ਖੇਡ ਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਆਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ 'ਰਬੜ ਦੀ ਮੋਹਰ' ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸੱਤਾਵਾਨ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਰਟੀਕਲ 200 ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਬਿੱਲ ਨੂੰ 'ਜਿੰਨੀ ਜਲਦੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ' ਓਨੀ ਜਲਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵਾਕ-ਅੰਸ਼ ਇਕ 'ਗਰੇਅ ਏਰੀਆ' (ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਪੱਖ) ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੇ 4 ਇਖਤਿਆਰ (ਆਪਸ਼ਨਜ਼) ਹਨ- 1. ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣਾ; 2. ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਰੋਕਣਾ; 3. ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਚ ਲਿਆਉਣ ਖਾਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ/ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ 4. ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਲੋਂ ਪੁਨਰ-ਵਿਚਾਰ ਹਿਤ ਵਾਪਿਸ ਭੇਜਣਾ।

ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਆਰ. ਮਹਾਦੇਵਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ

ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਬਿੱਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ 'ਅੜਿੱਕਾ' ਡਾਹੁਣ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ 'ਸੰਘੀ ਘੁੱਟਣ' ਦੀ ਕੋਈ 'ਐਬਸੋਲਿਊਟ' (ਨਿਰਪੇਖ) ਵੀਟੋ ਜਾਂ 'ਪੌਕਟ ਵੀਟੋ' ਹੈ।

(ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲਾਂ ਉਪਰ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ 'ਬੈਠ' ਸਕਦੇ, ਜਾਣੀ ਭੇਤਭਰੀ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬਿੱਲ ਸਮਾਂ ਵਿਗਾਜਣ ਕਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਬਣ ਸਕਣ)। ਪਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਰਤਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਾਕ-ਅੰਸ਼ 'ਆਪਣੀ ਇਖਤਿਆਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਤਦਿਆਂ' ਵੀ ਮੌਲਿਕ ਰੂਪ 'ਚ 1935 ਦੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 75 ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 200 ਘੜਦਿਆਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਸੁਚੇਤ ਨਿਰਣਾ ਸੀ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਭ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿੱਲਾਂ ਸਬੰਧੀ 1-3 ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਦੀ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੀ ਗਈ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਰਬ-ਉਚਤਾ, ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਅਤੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ।

ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਤੈਅ ਕਰਦਿਆਂ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰੁਲਿੰਗ ਵਿਚ 4 ਗੱਲਾਂ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ- 1. ਜੇ ਬਿੱਲ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ; 2. ਜੇ ਇਹ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਿਨਾਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇਗਾ; 3. ਜੇ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਵਲੋਂ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਬਿੱਲ ਦੁਬਾਰਾ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਫੈਸਲਾ ਇਕ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ 4. ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੀ ਸਟੇ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਬਿੱਲ ਰੋਕਣ/ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਗਲਤ, ਮਨਮਾਨੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗਰਦਾਨਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਕ ਬੜੀ ਹੀ ਸਖਤ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਚ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਵਾਂ ਕਾਰਜ, ਜੋ ਲੋਕ-ਇੱਛਾ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਹੁੰ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨ ਤੁਲ ਹੋਵੇਗਾ!

ਬੈਂਚ ਨੇ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ 'ਮਹਾਮਹੀਮ' (ਭਾਵ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ) ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਏਜੰਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਹੁੰ ਤਹਿਤ ਇਕ ਜਨਤਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ 'ਦੋਸਤ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਅਤੇ ਗਾਈਡ' ਵਜੋਂ

ਵਿਚਰਨਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਨਾਮੀ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 200 ਵਿਚਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦੇਹ-ਅਰਥਤਾ/ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤੈਅਸ਼ੁਦਾ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲਈ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਹੀ ਨਾ ਲਵੇ, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਦੇਰੀ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ-ਘੜਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਅਗੇ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਹੀ ਜਾਵੇ। ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਦੀ ਸੰਘੀ ਨਾ ਨੱਪਣ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੜਿੱਕੇ ਡਾਹੁਣ, ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅੱਗੇ ਰੋਕਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਆਵਾ ਲਾਉਣ। ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਹਿਤ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵਧੇਰੇ ਪਹਿਚਾਨਦੇ ਹਨ"। ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਕਾਰਜ 'ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਰੀਵਿਯੂ' (ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ) ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਬੈਂਚ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਆਰ.ਐਨ. ਰਵੀ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੇ/ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਗਏ ਐਮ.ਕੇ. ਸਟਾਲਿਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ 10 ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਰਟੀਕਲ 142 ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ 'ਪੁਨਰ ਨਿਆਂ ਕਰਨ' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਤਾਂ ਜਨਵਰੀ 2020 ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ! ਇਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਦੇ ਉਪ-ਕੁਲਪਤੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਪ-ਕੁਲਪਤੀ ਲਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰੇਤਕਾ ਅਕਸਰ ਤਾਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਚਾਂਸਲਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਦਸ-ਪੁੱਛ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਜੋ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਦਰਅਸਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ, ਜਿਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ, ਅੰਦਰ ਪਿੱਛਲ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਨੋਸ਼ਟਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕਿ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐਮ.ਕੇ. ਸਟਾਲਿਨ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਤ੍ਰੇ-ਭਾਸ਼ੀ ਫਾਰਮੂਲੇ,

ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ 'ਚ ਨੋਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਾ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਦੋ-ਭਾਸ਼ੀ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੀ ਅਪਣਾਈ ਰੱਖਿਆ, ਬੇਸ਼ਕ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਗ੍ਰਾਂਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ।

ਸਟਾਲਿਨ ਖੇਤਰੀ ਪਹਿਚਾਨ, ਇਲਾਕਾਈ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਦਾਅਵਾਗਿਰੀ ਅਤੇ ਆਨ-ਬਾਨ ਦੇ ਨਾਇਕ ਵਜੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੈ।

ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਰਮਿਆਨ ਤਣਾ-ਤਣੀ ਬਣੀ ਹੀ



ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਖਿਚਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕ ਬਰਖਾਸਤ ਕੀਤੇ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਥਿਤ 'ਦਾਗੀ' (ਟੋਟਿਡ) ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਭ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਦ-ਬੰਨੇ ਟੱਪ ਕੇ ਬਰਖਾਸਤ ਵੀ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ!

ਜਿਸ ਕਦਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਖਿਚਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੇ ਗਏ 10 ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਬਹੁਤਾ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।

ਬੈਂਚ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐਮ.ਕੇ. ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰ-ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਨ ਲਈ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਸੰਘੀ (ਫੈਡਰਲ) ਭਾਰਤ ਲਈ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਢੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਮਹਾਨ ਜਿੱਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੇਰਲਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪਿਨਾਰਾਈ ਵਿਜਯਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਹ 'ਲੈਂਡਮਾਰਕ' ਜੱਜਮੈਂਟ ਕੇਰਲਾ, ਤਿਲੀਗਾਨਾ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਪੰਜਾਬ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਆਦਿ ਸੂਬਿਆਂ ਸਮੇਤ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਲਈ ਵੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਇੱਟ-ਖੜਿੱਕਾ

ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪਰੋਹਿਤ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ 4 ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਦਸਤਕ ਦੇਣੀ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ 'ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ-ਇੱਛਾ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਰਿਹਾ'। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੀ ਅਵੇਧ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ! ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ 'ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬਿੱਲਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠਣ' (ਭਾਵ ਰੋਕਣ) ਲਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਖਤ ਤਾਤਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ- "ਤੁਸੀਂ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹੋ"।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 168 ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ

ਲੋਕ-ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹੀ ਸੋਝਾ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇਵੇ/ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇ।

ਆਖਿਰਕਾਰ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ/ਸਲਾਹ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਦਾ ਸਰਵੇ-ਸਰਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਬਸ ਇਕ ਰਬੜ ਦੀ ਮੋਹਰ!

ਮੰਗਲਵਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ! ਪਰ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਾਣ-ਘਟਾਈ (ਅੰਡਰਮਾਈਨ) ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। "ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਤ ਰਵਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਉਹ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਐਕਟਰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਕ 'ਦੋਸਤ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਅਤੇ ਗਾਈਡ' ਹੈ।

ਜੱਜਮੈਂਟ ਦੇ ਆਖਰੀ ਭਾਗ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਡਾ.ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੇ ਅਨਮੋਲ ਬੋਲ ਦੁਹਰਾਏ-

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਵੇਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮਾੜਾ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਮਾੜਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੰਗੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਹ ਚੰਗਾ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ"।

ਛੁੱਟੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਚਾਨਕ ਘਰਵਾਲੀ ਦੀ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਸੁਣੋ ਜੀ ਏ.ਸੀ. ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿਓ ਤੇ ਅੱਜ ਸਾਰੇ ਏਸੀਜ਼ ਦੀ ਸਰਵਿਸ ਕਰਵਾ ਲਈਏ, ਗਰਮੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਏ.ਸੀ. ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਮੈਂਨੂੰ ਧਿਆਨ ਆਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਏ.ਸੀ. ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਲੇ ਪੱਖੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ



**ਡਾ. ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ**  
ਫੋਨ: 98142-05475

ਘੁੰਗੀਆਂ ਨੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਚਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਥੇ ਹੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਘੁੰਗੀ ਵੀ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਦੇਖੀ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜੋੜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਘਰੇ ਇਸੇ ਟਿਕਾਣੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਜਦੋਂ

## ਆਲ੍ਹਣੇ

ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਉੱਡਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦੇ ਹੀ, ਮੈਂ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਖੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਬਚਪਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ (ਪੂਰਾ ਕੋਤਮਾ) ਤਾਣੇ-ਤਾਈਆਂ, ਚਾਚੇ-ਚਾਚੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਬਾਬੇ (ਦਾਦਾ ਜੀ) ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਰੋਅਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਖੂੰਡੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ (ਪਿਤਾ ਜੀ) ਨੇ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨੋਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਰਹਿਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ। ਪਰ ਪਿੰਡ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹ ਨਾ



ਨਾਲ ਵਿਆਹ। ਅਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਮੀਆਂ-ਬੀਵੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਾਲੇ ਘਰ ਤੋਂ

ਹੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਆਉਣ-ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਚੇ-ਵਿਚ ਮੇਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਭੀੜ-ਭਾੜ ਤੋਂ ਦੂਰ ਅਰਬਨ ਅਸਟੇਟ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਪਰ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈਆਂ, ਪਿੰਡ ਵੀ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮੇਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਾਲੇ ਘਰੇ ਵੀ ਜਾਣਾ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਵਾਂ ਆਸ਼ੀਆਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁਣ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਵੇਡੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹਰ

ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਘਰ ਬਦਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲੇ, ਮਜਬੂਰੀ ਵੱਸ, ਨੌਕਰੀ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਬੇਹਤਰ ਭਵਿੱਖ ਲਈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਨੌਜਵਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਸ ਵੇਖਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਉਸ ਘੁੰਗੀ ਵਰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਖੰਭ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੁੜ ਉਸ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦੇ। ਸਾਡੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵੀ ਹੁਣ ਖਾਲੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕੁੰਜਾਂ (ਮਾਈਗ੍ਰੇਟਰੀ ਬਰਡਸ) ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਵੀ ਮੌਸਮ ਬਦਲਦੇ ਹੀ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਪਰਤ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਬੱਚੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਉਡੇ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਪਰਤਦੇ, ਇਸੇ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਘਰ ਵਿਰਾਨੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਰਹੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਰਹੇ ਪ੍ਰਵਾਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀਰਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਚੰਗੀਆਂ ਨੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।



# ਫਿਲਮ ਲੇਵ



## ਗਿੱਪੀ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ‘ਅਕਾਲ’ ਦੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਸ਼ੋਅ ‘ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਚੋਣਕਾਂ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ, ਅਦਾਕਾਰ, ਨਿਰਮਾਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਅਕਾਲ' ਦੇ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਸ਼ੋਅ ਮੌਕੇ ਖੂਬ ਰੌਣਕਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਸ਼ੋਅ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਅ ਦੌਰਾਨ ਚੰਗੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ, ਢੁਕਵੇਂ ਡਾਇਲਾਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਕ 'ਬੋਲੇ-ਸੋ-ਨਿਹਾਲ' ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚਲੇ ਮੁੱਖ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ, ਨਿਮਰਤ ਖਹਿਰਾ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਸਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰ ਹੈਪੀ ਰਾਏਕੋਟੀ, ਮਲਕੀਤ ਚੌਣੀ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬਿੱਲਾ, ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ (ਮੁੰਬਈ), ਪ੍ਰਿੰਸ ਕਮਲਜੀਤ, ਬੰਟੀ ਬੈਂਸ, ਕਰਨ ਦਲਹੇਤਰਾ, ਅਮਨ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਨਾ ਐਲ.ਏ. ਰਾਜ ਜਨੇਜਾ, ਹਰਕੀਰਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਕੈਨੇਡਾ), ਗਗਨ ਕੋਕਰੀ, ਗੱਤਕਾ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਲਾਸਾਨੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਨੀਨਾ, ਸੁਖਬੀਰ ਪਾਲ ਕੌਰ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦਲ, ਅਦਾਕਾਰ ਲਖਵਿੰਦਰ ਲੱਖਾ, ਅਨੁਰੀਤ ਪਾਲ ਕੌਰ, ਗਰਬਾਜ ਸਿੰਘ, ਸਿਮਰਜੀਤ, ਅਭੈ ਅੱਤਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਗਤਾਰ

ਜੰਗਾ, ਜੰਗਾ ਬੈਸ, ਕੁਲਵੀਰ ਕਲਸੀ, ਰੰਗਦੇਵ, ਮਨਮੋਹਤ ਸਿੱਧੂ, ਗੁਨਵੀਰ ਸਿੱਧੂ, ਰਘੁਬੀਰ ਬੋਲੀ, ਗੋਪੀ, ਪੀਟਰ ਵਿਰਦੀ, ਹਰਿੰਦਰ ਭੁੱਲਰ, ਗਾਇਕਾ ਕਿਰਨ ਕੌਰ, ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਸਤਬੀਰ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ, ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ ਖਾਲਸਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਨਿਹੰਗ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ।

ਫਿਲਮ 'ਅਕਾਲ' ਨੂੰ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਵਲੋਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਸ਼ੋਅ ਉਪਰੰਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਨਿਮਰਤ ਖਹਿਰਾ ਬਾਗੋ ਬਾਗ ਹੋਏ ਜਾਪੇ। ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਕਾਮੇਡੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਰੁਝਾਨ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਉਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ ਫਿਲਮ 'ਅਕਾਲ' ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵੱਲ ਇਹ ਇਕ ਨਰੋਆ ਕਦਮ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਹੈ। ਅਦਾਕਾਰਾ ਨਿਮਰਤ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸ਼ਿੰਦਾ ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਏਕਮ ਗਰੇਵਾਲ ਜਦ ਵੀ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ਼ਦੇ ਰਹੇ।

## ਆਵਿਕਾ ਗੌਰ ਹੋਵੇਗੀ 'ਨਾਗਿਨ-7' ਦੀ ਨਾਗਿਨ

30 ਜੂਨ, 1997 ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਇਕ ਗੁਜਰਾਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਆਵਿਕਾ ਗੌਰ 2008 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੁਲੰਡ ਦੇ ਬੇਰੇਨ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ 7ਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ. ਲੜੀਵਾਰ ‘ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਆਰੀਅਨ’ ਵਿਚ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਭੈਰਵੀ ਦੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਿਜ਼ 11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਵਿਕਾ ਨੇ ਬਤੌਰ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਐਕਟਿੰਗ ਕਰੀ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਏਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਫਿਲਮ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ’ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਤੇਲਗੂ ਫਿਲਮ ‘ਉਯਾਲਾ ਮੱਖ ਭੂਮਿਕਾ’ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਬੈਸਟ ਡੈਬਿਊ ਦਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਰਿਆਲਟੀ ਸ਼ੋਅ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਸ਼ੋਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਗੌਰ ਨੂੰ ਸਾਲ 2008 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਲੜੀਵਾਰ ‘ਬਾਸਤ’ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ‘ਬਾਲਿਕਾ ਟੈਲੀਕਾਸਟ’ ਹੋਏ ਸ਼ੋਅ ‘ਸਸੁਰਾਲ ਸਿਮਰ ਕਾ’ ਵਿਚ ਰੋਡੀ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਖਬਰ ਲੜੀਵਾਰ ‘ਨਾਗਿਨ-7’ ਵਿਚ ਮੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕ



## ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਧਨੀ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਚੋਪੜਾ

22. 1988 ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਚੋਪੜਾ ਨਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਚੋਪੜਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਬਸੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੰਨਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਣੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਬਦਿਕ ਮਤਲਬ ਹੀ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਧਨੀ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰੀਅਰ ਵਿਚ ਸਭ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਬਣੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਹੀ ਗੱਡੀ ਵੀ ਚੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਯਸ਼ਰਾਜ ਫਿਲਮਜ਼ ਵਿਚ ਪੀ.ਆਰ. ਯੂ. ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਚੋਪੜਾ ਨੇ 'ਦਿਲ ਬੋਲੇ ਹੁੱਤੱਪਾ', 'ਲਫੰਗੋ ਪਰਿੰਦੇ', 'ਬਦਮਾਸ਼ ਕੰਪਨੀ' ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਦਰਮਿਆਨ ਯਸ਼ਰਾਜ ਫਿਲਮਜ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਸਟਿੰਗ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਕ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਦੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਆਡੀਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਦੱਤਿਆ ਨੇ ਵਾਈ.ਆਰ.ਐਫ. ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਬੈਨਰ ਲਈ ਮਨੀਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ 'ਲੇਡੀਜ਼ ਵਰਸਿਜ਼ ਇੱਕੀ ਬਹਿਲ ਤੋਂ' ਉਸ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਨੇ ਵਾਈ.ਆਰ.ਐਫ. ਦੇ ਨਾਲ 'ਇਸ਼ਕਜ਼ਾਦੇ', 'ਹੰਸੀ ਤੋਂ ਫਾਂਸੀ' ਅਤੇ 'ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਬਿੰਦੂ' ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਅਭਿਨੈ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕਰੀਅਰ ਉੱਚਾਈਆਂ 'ਤੇ ਨਾ ਆ ਸਕਿਆ। ਰੋਹਿਤ ਧਵਨ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ 'ਡਿਸ਼ਮ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਇਕ ਆਈਟਮ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਪਲਟ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਰੋਹਿਤ ਸ਼ੈਟੀ ਵਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ 'ਗੋਲਮਾਲ ਅਗੇਨ' ਵਿਚ ਉਹ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਅਜੇ ਦੇਵਗਨ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਿਟ ਫਿਲਮ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ। ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਚੋਪੜਾ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਓ.ਟੀ.ਟੀ. 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਐਕਟਿੰਗ ਦਾ ਜਲਵਾ ਬਿਖੇਰਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਸੀਰੀਜ਼ ਦੇ ਨਾਂਅ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਣੀਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੈਨੀਫਰ ਵਿੰਗੇਟ ਅਤੇ ਸੁਮਿਤ ਵਿਆਸ ਵੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਕਟਰ ਅਨੂਪ ਸੋਨੀ ਅਤੇ ਆਲੀਆ ਭੱਟ ਦੀ ਮਾਂ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸੋਨੀ ਰਾਜਦਾਨ ਵੀ ਇਸ ਸੀਰੀਜ਼ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗੀ।

ਚਲਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ‘ਤਲਾਕ’ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ? ਤਿੰਨ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਤੇ ਚਾਰ ਹਿੰਦੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਸ਼ੀ ਖੰਨਾ ਕੋਲ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ‘ਰਾਸ਼ੀ’ ਸਹੀ ਚਲਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਰਾਸ਼ੀ ਖੰਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਹੇਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ‘ਮੇਰੇ ਦਿਵਾਨੇ-ਚਹੇਤੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ! ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਦ ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਵਾਦ ਵਾਲੀ ਦਾਲ ਮਖਣੀ ਖਾਣ ਲੱਗੀ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਦਾਲ ਮਖਣੀ ਦਾ ਸਵਾਦ ਲਿਆ ਕਰੋ’ ਤੇ ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਆਸੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਨੀਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਰੁਸ਼ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਅਰੁਨਮਣੀ-4’ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ੀ ਆਪਣੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਵਧੀਆ ਫਿਲਮ ਆਖਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਯੂ-ਟਰਨ ਲੈਂਦੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਹਰ ਫਿਲਮ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਅਰੁਨਮਣੀ-4’ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।



## ਪੰਜਾਬੀ ਫ਼ਿਲਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਰਾਸ਼ੀ ਖੰਨਾ

ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਨੇਮਾ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਰਾਸ਼ੀ ਖੰਨਾ ਹੁਣ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਦਾ ਸਾਬਰਮਤੀ ਰਿਪੋਰਟਰ' ਫਿਲਮ ਨੇ ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਵਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਰਾਸ਼ੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਤੋਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਰਾਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਾ। ਇਸ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਤਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਕਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ 'ਝੂਠ ਦੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਨਗਰੀ ਅਫਵਾਹਾਂ' ਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਨ 'ਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ੀ ਦੀ ਆਦਤ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦੋਸਤ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ। ਰਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਹੀ ਵਧੀਆ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਵੱਡੇ ਘਰ ਹਨ, ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੈ ਤੇ ਮੁੰਬਈ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਘਰ ਨਿੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ। ਖਰਚਾ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੁੰਬਈ ਆਉਣ ਲਈ ਦਿਲ ਤੋਂ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੰਮ ਹੋਏ ਤਾਂ ਹੋਟਲ 'ਚ ਰਹਿ

ਲਵਾਂਗੀ ਪਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤੰਗ ਤੇ ਦੁਸ਼ਿਤ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁੰਬਈ 'ਚ ਪੱਕੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨਾ ਭਈ ਨਾ, ਕੋਰੀ ਨਾਂਹ ਰਾਸ਼ੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਤਲਾਕ ਮੇਂ ਏਕ', 'ਲਾਖੋਂ ਮੇਂ ਏਕ ਤਲਾਕ' ਫਿਲਮ ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਟਾਈਟਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ, ਉਹ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਾਸ਼ੀ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਖਿਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਵਿਆਹ



# Golden State Realty

Real Estate and Loans Under One Roof

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

**Selling Homes from Gilroy to Sacramento, CA**

Call us before visiting new model homes to save big time.

ਪਿਛਲੇ 38 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜ਼ਨਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

**Time to buy new home in Tracy, Manteca, Lathrop and Stockton**

Pinnacle Award Winner 2014, 2015, 2016 & 2017

Grand Master Award Winner: 2018-2021, Platinum Award 2022

*Call for Listing Special 2025*

**Ph: 510-304-9292 or 408-666-8279**



**Anmol Singh Gill**  
REALTOR  
Bre. # 02062952



**Armaan Singh Gill**  
Sales Agent  
Bre. # 02161166  
Ph: 510-709-7987



**Jaswinder (Jassi) Gill**  
M.Sc (PAU)  
CA BRE# 00966763  
Broker/Owner



**Harjot Singh Gill**  
REALTOR  
Bre. # 02036421  
Ph: 408.413.8350



**Rakesh Pabla**  
REALTOR  
Lic no: 01507068  
Ph: 408.531.5464

**Fremont Office: 86 Pilgrim Loop, Fremont CA 94539**  
**Tel: 510-440-9292**

Visit us @ [www.jassigill.com](http://www.jassigill.com)  
for hot listings

## Recent Sales

1. 2125 Neptune Rd  
Livermore CA 94550

13. 9714 Fall Valley Way  
Sacramento CA 95829

2. 2169 Charger Dr  
San Jose CA 95131

4. 9810 Bobcat Ct  
Gilroy CA 95020

7. 6388 Broadway Ave  
Newark CA 94560

10. 26676 Campeche  
St Hayward CA 94545

14. 305 Toscana Way  
Hayward CA 94545

3. 9550 Appaloosa Pl  
Elk Grove CA  
95624

5. 3033 Pellier Pl  
San Jose CA 95135

8. 985 Silver Birch Ln  
Hayward CA 94544

11. 1777 Osage Ave  
Hayward CA 94545

6. 106 Coralflower Ln,  
San Ramon, CA  
94582

9. 1672 Northgate  
Manteca CA 95336

12. 2249 moody ave  
Hayward ca 94545

## Purchase Loan and Refinance

**Call Sukhveer (Sukhi) Gill Ph: 510-207-9067**  
DHMS, Loan Broker

CA BRE Lic.#01180969  
NMLS# 352095